

קובץ גליונות

פרשת שמיני-פרה

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

- דברי שי"ח
- דרכי החיזוק
- פניני חשוקי חמד
- מציון מכלל יופי
- תורת רבותינו
- שיעור חומש
- רביד הזהב
- דברי השירה
- מים חיים
- מסביב לשולחן
- פרקי עיון
- כאיל תערוג
- דובב שפתים
- גאון יעקב
- דברי אמת
- נפשו גחלים תלהט
- פנינים משולחן רבינו
- שלמים מציון
- יחי ראובן
- פתח העירוב
- פרדס יצחק

פירסום ראשון

למה לא עושים
פרה אדומה בזמן הזה ???

9 טעמים ממרן הגר"ד לנדו שליט"א

באחת החתונות שהשתתף מרן הגר"ד לנדו שליט"א נשאל מפני מה לא עושים פרה אדומה בזה"ז ועקב רעש התזמורת רשם רה"י שליט"א את תשובתו שנשתיירה לדורות

ניתן לשלם גם במכשירי
'קהילות' ו'נדרים פלוס'
ע"ש קובץ גליונות

לכל הלומדים החשובים
ניתן עדיין להשתתף בהוצאת
הקבצים המורחבים לחג הפסח
בכל תרומה של 100 ₪ ומעלה
ניתן יהיה לרשום הקדשה בקובץ
בברכה מרובה
מערכת 'קובץ גליונות'

שחשמחה במעונם
ברכת מזל טוב לידירינו חיקרים
המסייעים רבות בהוצאת ובהפצת קובץ גליונות
לא לפי הלומדים ברחבי הארץ
הר"ר ישראל מאיר ארנפורנד – מודיעין עלית – להולדת הבן
עורך הגליון "דברי אמת" המובא מדי שבוע בקובץ זה
הבחור החשוב נחום לשינסקי – בני ברק – לרגל ארוסיו
המתמסר מדי שבוע בהפצת הקובץ בבית הכנסת 'אוהל תמר' ב"ב
יהי רצון שחשמחה תשרה בביתכם תמיד
ותזכו לרוות מכולם רב נחת ושמחה עד בלי די
בברכה מרובה
מערכת 'קובץ גליונות'

הודעה חשובה

שבוע הבא יצא מארז לחג הפסח בתוספת מרובה ומיוחדת
המארז יכיל בתוכו את כל הקבצים לחדש ניסן
הקובץ הבא יצא לאור לקראת פרשת אמור.

ש"ס סיון	ש"ס סיון		
כ"ו סיון	קרח		
ג' תמוז	חוקת		
י' תמוז	בלק		
י"ז תמוז	פינחס		
כ"ד תמוז	מטות		
ב' אב	מסעי		
ט' אב	דברים		
ט"ז אב	ואתחנן	תזריע	א' ניסן
כ"ג אב	עקב	מצורע-שבת הגדול	ח' ניסן
ל' אב	ראה	חג הפסח	ט"ו ניסן
ז' אלול	שופטים	קדושים	כ"ט ניסן
י"ד אלול	כי תצא	אמור	ו' אייר
כ"א אלול	כי תבוא	בהר	י"ג אייר
כ"ח אלול	נצבים - ראש השנה	בחוקותי	כ' אייר
ו' תשרי	וילך - שבת שובה - יו"כ	במדבר	כ"ז אייר
י"ג תשרי	האזינו - חג הסוכות	נשא - חג השבועות	ה' סיון
		בהעלותך	י"ב סיון

לכל הקוראים
והלומדים החשובים
שליט"א
הקדישו ע"ג הקבצים
את יקיריכם באחת
משבתות השנה
ותזכו להיות שותפים
בזיכוי הרבים הגדול
להגדיל תורה
ולהאדירה.

להקדשות ע"ג הקובץ
או המעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם
ובכל עניני קובץ
ניתן לפנות למס': 053-3145900
פקס: 077-2092005
או במייל: k.gilyonot@gmail.com

לקבלת הקובץ במייל
ניתן לשלוח בקשה
למערכת 'קובץ גליונות'
kovetz+subscribe@googlegroups.com

יו"ל בסיוע:

יתדות תשמו
להחדרת ערכי
היהדות ע.ר.

עדיף לשלם ולתרום במכשירי
"קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי
הכנסת,
יש ללחוץ על לחצן
'קופות נוספות'
ובחיפוש קובץ גליונות,
או בטלפון:
נדרים פלוס:
03-7630585 - שלוחה 486
קחילות:
073-2757000 - שלוחה 4311
או בהעברה לבנק: מרכנתיל-
17
סניף: 745
מס' חשבון: 71262
ע"ש קובץ גליונות

גיליון מס' 326 פרשת שמיני - פרה
תשע"ט שנה שביעית

גליון זה יו"ל לעילוי נשמות
אמי מורתי הצדקת
מרת זלדה חיה בת צבי יהודה לוי ע"ה
נלב"ע כ"ה אדר
תנצב"ה
נודב ע"י בתה הגב' ר. כ. תחי' ניו יורק

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

עלי שי"ח

"ימי הפורים לא יעברו מתוך היהודים"

ימי הפורים נחוגו במחיצתו של רבינו שליט"א, בהתעלות ורגשי קודש, מתוך שמחה של מצוה וקיום ההלכה לכל פרטיה ודקדוקיה, נביא להלן מעט פנינים לתועלת בני התורה החפצים להידבק בחכמים ותלמידיהם.

תענית אסתר

ביום רביעי, י"ג אדר ב' תשע"ט, רבינו שימש כסנדק בחמש בריתות בבית הכנסת הסמוך לביתו, וממילא נפטר מן התענית כדין סנדק. אחרי הבריתות הלך לביתו שם התפלל את תפילת המנחה, כשהבעל קורא הקבוע קורא את 'ויחל' ומפטירין מתוך נביא מקלף, כמו שהקפיד מרן החזון איש זצ"ל.

עובר לתחילת מנחה, הגיעו גבאי קופת צדקה, והראו לו שיש בידם שלושת חצאי מטבע של דולרים אמריקאים, ושאלו אותו אם רוצה לקיים על ידי זה את המצוה, רבינו לא סירב וקיבל לידיו את חצאי המטבעות ושליש לקופת הצדקה (א"ה). כי דעתו כי לקיום המנהג די בחצי מטבע הנוהג בימינו, ואין צריך חצי מטבע של שקל ממש (וכו')

ערבית ליל הפורים

לתפילת ערבית, ליל פורים דפרזים יצא רבינו לבית הכנסת 'לדרמן' להתפלל ולשמוע את המגילה ברוב עם הדרת מלך, יחד עם מאות המתפללים, לאחר התפילה החל הבעל קורא הקבוע, הגאון רבי משה בויער שליט"א לקרוא את המגילה, בשמחה מיוחדת של מצוה.

אלא, שאז אירע דבר מעניין. הגבאים שליט"א הבחינו כי מרן מסמן בידו ושואל שוב ושוב היכן אוהו הבעל קורא: מתברר שמרוב המון האדם, ומפני המרחק בו עמד הבעל קורא, לא שמע רבינו את הקריאה היטב, ואמנם היה לפניו מגילה כשירה והשלים מיד כדין, אך ביקש לדעת כל הזמן היכן אוהו.

בשלב זה ביקשו הגבאים מהבעל קורא שיתקרב למקומו של רבינו, ושיתחיל לקרוא שוב מתחילת הפרק, וכמובן כך הוא נהג. [מדהים להיווכח, כי רבינו עצמו לא ביקש שיגביה את הקול ולא שאל כלום, וכבר עובדא הוה בשנה אחת שחשש שלא שמע הכל וקרא לעצמו שוב כל המגילה אח"כ].

יום הפורים

מיד לאחר שחרית וקריאת המגילה קיים רבינו את מצוות היום, ושב לתלמודו. בבוקר שימש רבינו סנדק לכמה בריתות, ולאחר תפילת מנחה יצא רבינו לבית הכנסת וקיבל את אלפי איש שעברו להתברך לברכות וישועות.

כבר בירכתי את השמות

בדידי הוה עובדא. השנה בליל הפורים נכנסנו אצל רבינו שליט"א לבקש את ברכתו לרשימת התורמים להדפסת 'קובץ גליונות' המורחב מגדולי ישראל שיצא לאור אי"ה לקראת ימי הפסח, רבינו העיף מבט קל ברשימת השמות, ואמר מיד: "כבר הביאו את זה ובירכתי". ושב לתלמודו.

הדבר היה נראה פלא, הרי זה לי פעם ראשונה שאני מגיע בפורים...

חזרתי הביתה, והתקשרתי לאחד הגבאים, ואז מתברר כך: את רשימת השמות שלחתי לפקס שבבית מרן שליט"א, ואותו גבאי ראה את זה ואכן בתענית אסתר, הוא הגיש את כל השמות לברכה, ורבינו בירך, ומאז אמנם כבר עברו לפניו אלפי שמות נוספים, אך הוא לא שכח את אלו, ואמר שכבר בירך אותם... והוסיף רבינו שוב ובירך את כל השמות שיזכו שיתמלאו כל משאלותיו לבם של כל אחד ואחד.

שושן פורים

גם השנה התקיים המנין המיוחד של עשרה ירושלמים שיוצאים במיוחד מירושלים אחרי עלות השחר ובאים לשחרית כותיקין בבית רבינו, ואחד מהם קורא בברכה לפניו ולאחריה, ואחרי זה קוראים בתורה פרשת ויבוא עמלק, כששלוש מהם עולים לתורה, לאחר מכן עברו כולם להתברך.

בברכת שבת 8180
י' חק 8160781

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com
ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"ג, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, וש"ת מרבינו.

❧ בדידי הוי עובדא ❧

סיפר אחד מנכדי רבינו שליט"א: לפני כ-8 שנים הגיע אברך עם ב' ילדיו בז' באדר למרן שליט"א, הגדול נעשה בו ביום בן 3 והשני נעשה בו ביום בן שנה, ע"מ שרבינו יגזוז לגדול את שערותיו לחלאקה, וסיפר כדלהלן: כשנולד הגדול בז' באדר שאלתי את רבינו שליט"א שבתחילה חשב לקרוא לו יעקב ישראל ע"ש מרן הקה"י, אך לאחר שנולד בז' באדר ביום פטירתו של משה רבינו אולי כדאי לקרוא על שמו, ורבינו השיב לו בזמנו "תקרא לו יעקב ישראל כפי שחשבת, והילד הבא שיוולד לך בז' באדר תקרא לו משה", ואכן דברי רבינו נתקיימו במלואם והילד הבא נולד בז' באדר ויקרא שמו בישראל משה, ויהי לאות.

❧ פהדי היוםמי ❧

"בדין טבילת עזרא"

חולין קכ"ב ב' לגבל ולתפלה ולנט"י ארבעת מילין. וכ' התו' (ד"ה לגבל) בשם ר"ח דלתפלה היינו לטבול לתפלתו דאע"ג דק"ל כריב"ב בדברי תורה ה"מ ללמוד ולק"ש אבל לתפלה לא כו' וכן דעת הרבה קדמונים דלתפלה אסור עד שיטבול וכ"ד רב האי גאון (מובא בר"ף ורא"ש פ"ג דברכות) ועוד הרבה ראשונים, וגם הרמב"ם שפסק בסוף ה' ק"ש שבתלוהו לגמרי תמהו עליו ראשי ישיבות בבל והשיב להם שמימי לא ביטל אותה אפ' שעה א' אלא שלא הי' יכול לכתוב בחיבורו כ"א היוצא מן הדין ע"פ ההלכה כמש"כ רבנו יונה פ"ג דברכות ואף דבשו"ע נפסק כהרמב"ם מ"מ כ' האחרונים שהנוהג לטבול תבא עליו ברכה כמש"כ במ"ב סי' פ"ח סק"ב בשם הפמ"ג וגם הרמב"ם עצמו כ' בפ"ד מתפלה ה"ו מנהג פשוט בשנער ובספרד שאין בע"ק מתפלל עד שרוחץ כל בשרו במים, ובשו"ת מן השמים שאל אם יש להקל בט"ע לתפלה והשיבו לו ועבדתם את ה' אלקיכם הוי אומר זו תפלה ואפשר טמא ומקריב קרבן וא"ת שאר הטומאות אינו דומה טומאה מאונס לטומאה מדעת אינו דומה טומאה הבאה ממק"א לטומאה היוצאת מגופו ועזרא כשתיקן ברוה"ק ראה ותיקן כו' ודבר זה גורם אורך הגלות כי אם היתה תפלת ישראל כתקונה כבר נתקבלה תפלתם זה ימים רבים עכ"ל ובמגיד מישרים להב"י ז"ל (פ' בהר) א"ל המגיד אל תבטל תמיד טבילת בע"ק כי אין אתה יודע מתן שכרה עכ"ל והאריז"ל כ' (בשער רה"ק דף ד') אין דבר יותר מוכרח וצריך אל האדם בענין ההשגה כמו הטבילה שצריך שיהי' אדם טהור בכל עת עכ"ל וכ"כ בראשית חכמה (שער האהבה פ"א) ובחסד לאברהם (מ"ב נהר נ"ט) ע"ש שהאריכו בזה. וחז"ל אמרו (בברכות כ"ב א') כל המחמיר בה על עצמו מאריכין לו ימיו ושנותיו והרבה גדולי ישראל לא ביטלוה מימיהם כמובא בתולדותיהם וראיתי בספר א' שכל החיבורים שנתקבלו בכל ישראל הם אלו שהמחבר נזהר בט"ע והיום שמצוי מקואות וקל לטבול בודאי מי שיכול ראוי ליזהר בזה.

(ארחות ישר סי"א)

❧ יפה מראה ❧

לפעול ולהפעיל למען רשימת יהדות התורה והשבת שסימנה ג'

(קול קורא מגדולי הדור ובראשם רבינו שליט"א)

בתקופה זו כאשר קרב ובא מועד הבחירות (כאן בארץ ישראל), בעל כרחו נאלץ מרן לישא בעול הציבור, כאשר ענינים השייכים לכלל הציבור נחתכים על שולחנו.

בהוראת רבו הגדול, רשכבה"ג מרן בעל החזון איש זי"ע, מורה רבינו להשתתף בבחירות ולהצביע כפי שמורים גדולי ישראל שבאותו דור, והוסיף, כי ידוע לו שמרן זללה"ה שלח אנשים להצביע בקלפי, והיה אחד שישב שבעה ל"ע, והורה לו מרן זצ"ל שיצא מביתו כדי להצביע, ורבינו שליט"א הוסיף שגם אלו שנוהגים עפ"י שיטת אדמורי"י סאטמר שלא להשתתף בבחירות, הנה בזמנינו חייבים גם הם להשתתף.

בבחירות, כל אחד מצביע! מי שמשותף בפועל ומצביע כפי שמורים גדולי ישראל, זוכה במ"ע דאורייתא לשמוע בקול דברי חכמים, ומי שנמנע מלהצביע, ממילא גם הוא מצביע לטובת הרשימות של אינם שומרי תורה ומצוות והגוים רח"ל!! (כי חישוב הקולות נעשה בהתאם למספר המצביעים, וממילא כל מי שנמנע מההצבעה משפיע), וה"י כל המכשולות שנגרמים אח"כ, יהיה לו בהם חלק.

השבוע, כשדיברו עם רבינו בכמה שאלות מעניני הבחירות, ואמרו לו כי בעוד ימים ספורים מועד ההצבעה, התבטא רבינו 'רחמנא ליצלן על הביטול תורה' ומאידך הוסיף 'רחמנא ליצלן מי שנמנע מלהשתתף ולהצביע עם הציבור'.

אשרי העם שככה לו. שזכינו ויש גדול עומד על גבינו, מורה ומדריך על כל צעד ושעל, קטן כגדול, בכל דבר ודבר. עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו.

[הבהרה: הקטעים הנ"ל נכתבו לפי בקשת כמה מגדולי ראשי הישיבות שליט"א, אף שבאופן קבוע אנו נמנעים מלכתוב בעניני הציבור והשעה, מסרת הגליון הוא רק לדברי תורה, הלכה ואגדה, אך עת לעשות לה' הפרו תורתך. י.ג.]

כל הזכויות שמורות ©

בתמונה:

מרן שליט"א שקוע בגמרא קטנה, בעודו ממתין לתורו להצביע בבחירות בקלפי, בשנת תשמ"ט. הוא חס על כל שניה, ובנתיים הוא נשען חצי בישיבה על קיר אבן נמוך הנמצא בסמוך. הממתינים בתור שלפניו, משתהים לראות מחזה מופלא זה. ראו בריה שבראתי בעולמי!! (מספר ההנהגות של רבינו 'אלא')

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

🏠 רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 📠 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 7630585-03 שלוחה-1586

קהילות 2757000-073 שלוחה-4310

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

הפטרת פרשת זכור

בהפטרת פרשת זכור (שמואל א' טו) קוראים על שאל המלך ומחית עמלק, ששמואל הנביא אמר לשאול "אותי שלח השם למשחך למלך על עמו על ישראל, ועתה שמע לקול דברי השם וגו', לך והכיתה את עמלק והחרמתם את כל אשר לו ולא תחמול עליו והמתה מאיש עד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שה מגמל ועד חמור".

והיינו, היות ומשחך השם למלך – לכן לך תילחם בעמלק, כי מצות מחית עמלק נאמרה למלך, כמו שאמרו (סנהדרין כ, ב) שלוש מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ: להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות להם בית הבחירה, ומוזכר קודם להעמיד להם מלך, ורק אחר כך להכרית זרעו של עמלק, כי זו מצוה המוטלת על המלך, שעשיית מלחמות שייכת למלך, ושאל שהיה המלך הראשון בישראל נתחייב במצוה זו של מחית עמלק, ולכן נאמר לו לך והכיתה את עמלק.

והחרמתם את כל אשר לו, והחרמתם פירושו להשמיד, את כל אשר לו, מאיש עד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שה מגמל ועד חמור – גם בעלי חיים, שישמיד את כולם, שלא יהיה זכר לעמלק. כך המצוה.

"ויד שאל את עמלק וגו' ויתפוש את אגג מלך עמלק חי, ואת כל העם החרים לפי חרב", שאל הרג את כל העם, אך את אגג מלך עמלק תפס חי ולא הרג אותו, "ויחמול שאל והעם על אגג ועל מיטב הצאן והבקר והמשנים ועל הכרים ועל כל הטוב ולא אבו החרים", היינו שנמנעו מלהרוג את אגג, וכן את הצאן והבקר, מפני שחמלו עליהם, וענין חמלה הוא שמחשיב את הדבר ולכן אינו רוצה לאבדו (עיי' מלבי"ם שביאר ההבדל בין רחמים לחמלה), והם חמלו על אגג ועל הבהמות, שחבל להרוגם אם אפשר לעשות בהם משהו טוב, כמו שמבואר בהמשך שחשבו להביא קרבנות מהבהמות, ולכן לא אבו החרים – לא רצו להרוג אותם.

ומיד אחר כך "ויהי דבר השם אל שמואל לאמר ניהמתי כי המלכתי את שאל למלך כי שב מאחרי ואת דברי לא הקים", הקב"ה אמר שלא נתקיים רצונו, ושאל המלך לא קיים את המצווה עליו, וממילא "ניהמתי כי המלכתי את שאל". וכששמע זאת שמואל מהקב"ה "ויחר לשמואל ויעק אל השם כל הלילה", שמואל הצטער מאד, והתפלל וצעק לפני השם כל הלילה, שירחם על שאל ויסלח לו.

"וישכם שמואל לקראת שאל בבוקר וגו' ויאמר לו שאל הקימותי את דבר השם". שאל בעצמו היה בטוח שהוא קיים את דבר השם, שהרי הרגו את כל העם העמלקי, ואף על פי שאגג נשאר חי, הרי תפסוהו ויכולים להורגו אחר כך, ואת הצאן והבקר לקחו בשביל קרבנות.

"ויאמר שמואל ומה קול הצאן הזה באוזני וקול הבקר אשר אנכי שומע ויאמר שאל מעמלקי הביאום אשר חמל העם על מיטב הצאן והבקר למען זבוח להשם אלוקיך ואת היותר החרמנו", לעיל כתוב ויחמול שאל והעם, אבל שאל אמר "חמל העם", העם ולא אני, ועשיתי כן רק בגלל שהעם חמל, והמשיך להסביר שעשו כן "למען זבוח להשם אלוקיך", בשביל קרבנות, ואת הבהמות שלא ראויים לקרבנות הרגו.

"ויאמר שמואל אל שאל הרף ואגידה לך את אשר דיבר השם וגו' ולמה לא שמעת בקול השם ותעט אל השלל ותעש הרע בעיני השם", היינו שהוא טועה במחשבתו שקיים את דבר השם, ובאמת לא קיים.

ושב ניסה שאל להצטדק ואמר "שמעתי בקול השם ואלך וגו' ואביא את אגג מלך עמלק וגו' ויקח העם מהשלל צאן ובקר וגו' לזבוח להשם אלוקיך", היינו שהעם הם אלו שלקחו מהבהמות, והוא רק שיתן פעולה עם העם, שרצו להביא קרבנות, וכונתם הייתה לטובה.

אבל שמואל אמר לו "מאסת את דבר השם וימאסך ממלך", כזה ביטוי, מאסת את דבר השם! ולכן וימאסך ממלך, מידה כנגד מידה.

ובשלב זה הבין שאל שחטא, ואמר לשמואל "חטאתי כי עברתי את פי השם ואת דבריך", אך מיד הוסיף התנצלות כי יש סיבה לחטא "כי יראתי את העם ואשמע בקולם", והיינו שעשיתי כן מפני שלא היה בי אומץ וכוח לעמוד כנגד העם, ולכן אין זה חטא חמור כל כך.

וביקש שאל משמואל "ועתה שא נא את חטאתי ושוב עימי ואשתחוה להשם", והיינו כנגד מה שאמר "כי עברתי את פי השם ואת דבריך" – שהיו שני חטאים, הא' חטא להשם, וב' חטא לשמואל שהוא אמר לו את הציווי בשם השם, ועל זה ביקש תחילה משמואל שישא חטאתו ויסלח לו על החטא שחטא כנגדו, ויבוא עימו למשכן להשתחוות להשם.

אבל שמואל לא רצה לבוא עימו, ואמר לו "לא אשוב עימך כי מאסתה את דבר השם וימאסך השם מהיות מלך על ישראל", והיינו שאיני יכול ללכת איתך, מפני שאתה מאסת את דבר השם, וגם אם מצידי איני מקפיד, הרי מאסת את דבר השם.

"וישוב שמואל ללכת ויחזק בכנף מעילו וייקרע, ויאמר אליו שמואל קרע השם את ממלכות ישראל מעליך היום ונתנה לרעך הטוב ממך", וחזר בזה שוב על מה שאמר לו קודם, שכבר אינו ראוי להיות מלך, "וימאסך השם מהיות מלך", וכאן הוסיף ואמר "ונתנה לרעך הטוב ממך" שיש אחר יותר טוב וראוי ממנו למלכות.

"ויאמר חטאתי" – כעת כבר הכיר שאל בחטאו ואמר חטאתי בלי התנצלות והסברים, הוא מודה על החטא ומבין שחטא, שמאס את דבר השם כפי שאמר לו שמואל, והוא חוזר בתשובה עם וידוי "חטאתי", ומכאן ולהבא יקיים את דבר השם כמצווה עליו, וחזר וביקש משמואל "עתה כבדני נא וגו' ושוב עימי והשתחויתי להשם אלוקיך", ועכשיו כבר הסכים שמואל ללכת איתו, "וישב שמואל אחרי שאל וישתחו שאל להשם" – לאחר שהכיר בחטאו, ואמר חטאתי בלי התנצלות, וחזר בתשובה, כעת יכול שמואל ללכת איתו להשתחוות להשם.

אבל אף על פי כן את המלכות הוא כבר הפסיד מחמת החטא, ולא הועילה לו התשובה לקבל חזרה את המלכות. וצריך ביאור בטעם הדבר, שהרי תשובה עוקרת את החטא למפרע כמבואר במסילת ישרים פרק ד', ועל ידי תשובה הזדונות נעשות לו כשגונות ואפילו כזכויות כדאיתא ביומא דף פ"ו, ומדוע הפסיד שאל את המלוכה.

הזכות למלוכה – בקיום חובות המלוכה

ומצינו עוד בגמרא (יומא כב, ב) "שאל באחת ועלתה לו דוד בשתיים ולא עלתה לו", היינו ששאל המלך היה לו רק חטא אחד, שלא קיים מחית עמלק בשלמות כציווי הקב"ה, ועלתה לו – שהפסיד בזה את המלוכה, ואילו דוד המלך היו לו שני חטאים, הא' עם אוריה החתי, וב' שספר את ישראל, ואף על פי כן הוא חזר בתשובה ונשאר מלך. וכבר עמדו המפרשים למה שאל בחטא אחד הפסיד את המלוכה ולא הועילה תשובתו, ואילו דוד בשני חטאים הועילה תשובתו ונשאר במלכותו.

ובמלבי"ם הביא מספר העיקרים (מאמר רביעי פכ"ו) לבאר בזה, שתלוי מהו החטא, איזה סוג חטא, כי דוד המלך חטא בחטאים פרטיים שאינם שייכים לחובת תפקיד המלוכה, ולכן לא הפסיד בהם את המלוכה, אבל שאל חטא בדבר שהמלכות מחייבתו, וכנזכר לעיל שמחית עמלק זה תפקיד המלך, ששייך למלך, ומאחר שלא קיים את חיובי המלכות, אינו ראוי להיות מלך, וניטלה ממנו המלוכה.

אדם שקיבל כוח מיוחד כמו מלכות, שזו מדרגה ומעלה, כמו שכתב הרמב"ם שהמלך הוא "לב העם" (הלכות מלכים ג, ו), והמלכות נקנית בשלושים מעלות (אבות פ"ו), והיא זכות ומדרגה מיוחדת, שיש לו כתר מלכות, ומן השמים נותנים כתר מלכות למי שמקיים מה שהמלכות מחייבת, והמלכות מחייבת את מחית עמלק, ואם אינו עושה את מה שהמלכות מחייבת אינו יכול להיות מלך.

ומעשה שהיה באחד הרבנים ממשפחתנו לפני כמה דורות, שהיה רב ברוסיה, ועשיר אחד מבני הקהילה החציף פנים כנגדו, והרגיש הרב כי הוא נכשל בנשיאת פנים לאותו העשיר, ואינו ממלא את תפקיד הרבנות כראוי, ועזב את הרבנות שם, כי במקום שיש סיבה המונעת מלמלא את התפקיד בשלמות, אינו יכול להיות רב! והרבנות היא תפקיד עם חיובים שאם אינו ממלא אותם אסור לו להיות רב, ואין לו זכות לזה.

חובת כל אדם לנצל כוחותיו בשלמות

ובאמת זה שייך לכל אחד ואחד, כי כל אדם מקבל מן השמים כל מיני כוחות, כוחות הגוף וכוחות הנפש, כישרונות ומידות טובות, מעלות שהוא יכול להשפיע בהם ויכול לעשות הרבה דברים טובים, ומן השמים נתנו לו את הכוחות האלה במטרה שיעשה בהם מה שהוא חייב לעשות, ואם אינו עושה מה שהוא חייב לעשות ואינו מנצל כוחותיו בשלמות, למה לו הכוחות, ומאבד את הזכות לאותן הכוחות.

וזה דבר שמחייב מאד את כל אחד ואחד, להשתמש בכל הכוחות שניתנו לו מן השמים ולמלא את תפקידו בהם, כי אם יש לו כוח לעשות מעשים טובים ואינו עושה, לא מגיע לו הכוח הזה.

כמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (א, י) לגבי החרטה: "יונה הבורא נפח באפי נשמת חיים חכמת לב וטובת שכל להכירו וליראה מלפניו ולמשול בגוף וכל תולדותיו וכו' ואחרי אשר בעבור זאת נבראתי ויהי בי היפך מזה למה לי חיים". והוא כנ"ל, שהאדם מקבל כוחות וחיים כדי לעשות רצון השם, ואם אינו מנצל כל כוחותיו וחיייו לזה, למה לו חיים! וכל הזכות לחיים היא כשעושה בהם מה שהוא חייב לעשות.

וכך כתב רבינו יונה גם בפירושו לאבות על המשנה (ג, י) שינה של שחרית וכו' מוציאין את האדם מן העולם: כי על מה נברא אדם? אך לעסוק בתורה, והיא אורך ימים ושנות חיים, ואם לוקח הוא דברים כאלה למה לו חיים, וראוי לטורדו מן העולם, כי הבל הוא והבל ימיו, ואחר שחיה כמה שנים ונתעסק בעסקו ולא הועיל, הואיל שביטל התורה, על מה יוסיפו לו חיים?! משל למלך שנתן מאה כסף לעבדו, והשליכם לים, וחזר וביקש ממנו אחרים, והלא ראוי שלא ייתן לו יותר וכו', ע"כ.

וכאמור זה מחייב מאד את כל אחד ואחד, כי לכל אחד יש כוחות מה שהוא יכול לעשות, ואם אינו עושה בשלמות כל מה שהוא יכול, למה לו הכוחות. וזו עבודה גדולה מאד, לחשוב על זה, ולעשות ולקיים את זה בפועל, לזכור ולחשב האם הוא מנצל כל כוחותיו.

ולכן יש ספרי מוסר, וצריך חשבון הנפש תמידי, כמו שכתב המסילת ישרים בפרק ג' "והנהי רואה צורך לאדם שיהיה מדקדק ושוקל דרכיו דבר יום ביומו כסוחרים הגדולים אשר יפלו תמיד כל עסקיהם למען לא יתקלקלו, ויקבע עתים ושעות לזה", כמו סוחר שמחזיק בראשו תמיד את כל החשבונות ואינו מסיח דעת מהם, כדי שירוויח ולא יפסיד במסחרו, כך צריך להיות גם ברוחניות, לחשב דרכיו תמיד.

ואין זה פשוט, אך כבר אמרו חז"ל (ע"ז ג, א) שאין הקב"ה בא בטרוניה עם בריותיו, ואין דורשים מן האדם יותר ממה שהוא יכול, רק לפי כוחותיו, שינצל את כוחותיו בשלמות לפי מה שהוא יכול, ואם אדם עושה מה שהוא יכול הוא מאושר ומרגיש טוב מאד בזה.

וכבר אמרו באבות פ"ו כך היא דרכה של תורה וכו' ואם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה, וכן כל מצוות ומעשים טובים שאדם עושה כפי יכולתו מרגיש בהם הרגשה טובה ומאושרת, והתנא הזכיר בפרט תורה, בתורה אתה עמל, שזה נותן את האושר הכי גדול, אבל גם שאר מצוות ומעשים טובים נותנים אושר לאדם, וכידוע במציאות.

ועלינו לשמוח בחלקנו שיש לנו אפשרויות לעשות הרבה מעשים טובים ולזכות לחיים מאושרים לא רק בעולם הבא אלא גם בעולם הזה.

ההנהגה בבית הכנסת עם מורא מקדש

והנה יש דברים שחשוב מאד לקיים אותם ולהיזהר בהם. יש ענין של מורא מקדש, ובזמן הזה יש מקדש מעט, כמו שכתוב (יחזקאל יא, טז) ואהי להם למקדש מעט, ודרשו חז"ל (מגילה כט, א) אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות, שיש בהם קדושה מעין בית המקדש, והם מקומות קדושים, ויש הלכות כיצד להתנהג בהם בכבוד ובמורא.

ולדעת היראים דין קדושת בית הכנסת הוא דאורייתא, וזה לשונו במצות מורא מקדש (סימן שכ"ד ובחדשים ת"ט): ויראת מאלוקיך ציווה בהיכנס אדם למקדש או לבית הכנסת או לבית המדרש שיהיה בהן מורא וכבוד דכתיב ומקדשי תיראו, ומצינו בבית הכנסת ובית המדרש שנקראו מקדש דתניא בתורת כהנים והשימותי את מקדשיכם לרבות בתי כנסיות ובתי מדרשות, ואמרין במגילה ואהי להם למקדש מעט וכו' אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות, למדנו כשאמרה תורה "ומקדשי תיראו" שבתי כנסיות ובתי מדרשות בכלל המורא, עכ"ל.

והרמב"ם במנין המצוות שבתחילת היד החזקה (ל"ח סה) כתב "שלא לאבד בית המקדש או בתי כנסיות ובתי מדרשות וכו' שנאמר לא תעשון כן להשם אלוהיכם", היינו שגם בבית הכנסת ובבית המדרש יש איסור דאורייתא שלא לשבור ולהזיק משהו מהם – כמו בבית המקדש, ומי שנותץ אבן מבית הכנסת עובר בלא תעשון כן להשם אלוהיכם כמו הנותץ אבן מבית המקדש, והוא ענין מורא מקדש.

וכך גם כל ההנהגה בבית הכנסת צריכה להיות עם מורא מקדש, שלא לדבר בו דברים בטלים, ובפרט לשון הרע, שאסור לדבר או לשמוע לשון הרע בכל מקום, קל וחומר בבית הכנסת ובית המדרש, אך אפילו דברים בטלים שאין בהם איסור, שבדרך כלל האדם מוכרח לדבר קצת דברים בטלים ליישב דעתו כידוע מהגר"א, אף על פי כן אין לדבר בזה בבית הכנסת, וכשנצרך לדבר איזה דברים בטלים ובענייני משא ומתן וכדומה, צריך לצאת למקום אחר ולא לדבר בבית הכנסת.

ויש על זה סימן בשולחן ערוך ובמשנה ברורה הלכות בית הכנסת (סימן קנא) וכדאי לכל אחד לעיין ולראות מה שכתוב שם, איך מקיימים את ההלכה של קדושת בית הכנסת, וכיצד שומרים על כבוד בית הכנסת, שזה דבר שחשוב מאד להיזהר בו, וגם השכר על זה גדול מאד, והוא מצוה גדולה, מורא מקדש! כמו בבית המקדש.

השגחה על הילדים שלא יסתובבו ברחובות

ויש עוד ענין שנוגע עכשיו לפני פורים, והוא הצורך להשגיח על הילדים בפורים. כידוע שילדים ואפילו בחורים, אנשים צעירים, אם יוצאים לרחוב בפורים בפריקת עול, מאבדים את ההשפעה של כל השנה כולה! מה שקיבלו השפעה בלימוד המוסר, יראת שמים, ומידות טובות, ושאר מדרגות של שלמות האדם שהשיגו במשך השנה, יורדים ירידה עצומה ומאבדים הכל על ידי פריקת עול וקלות ראש בפורים.

ובדרך כלל אנשים מבוגרים מבינים ויודעים להיזהר מזה, וגם עושים קביעות של תורה בפורים, וכבר דיברנו כי אלו שעוסקים בתורה בפורים זוכים לישועות, והיו מעשים באנשים שהיו זקוקים לישועה ונושעו בזכות לימוד התורה בפורים, וכן להיפך ח"ו.

אבל צעירים פחות מבינים זאת, ולכן צריכים לשמור ולהשגיח עליהם, ואם ילד יוצא לרחוב בפורים הוא עלול לאבד את כל הרצינות ואת כל החינוך הטוב שמקבל בבית ובחיידר, מההורים ומהמחנכים, חינוך להיות אדם כמו שצריך להיות בשלמות האדם, את הכל הוא עלול לאבד אם יצא לרחוב בפריקת עול בפורים, לכן חשוב מאד להשגיח על הילדים בפורים שלא יאבדו את ההשפעה הטובה שקיבלו כל השנה.

ובעזרת השם נזכה כולנו בפורים, שהוא זמן של "קיימו וקיבלו", שבו הייתה קבלת התורה מאהבה כדאיתא בשבת דף פ"ח, ובכל שנה ושנה חוזרת ההשפעה כמבואר בספרים, ובתיקוני זוהר איתא פורים כפורים, היינו שיום כיפור נמשל במעלתו לפורים, יהי רצון שנוזכר לקבל בפורים את כל ההצלחות שאפשר לקבל ונזכה לפורים שמח.

לזכות הרכה הנולדת אסתר מרים בת יהודית
שיזכו הוריה לגדלה לתורה לחופה ולמעשים טובים!

בס"ד בימים אלו הופיע במהדורה נוספת הספר

דרכי החיזוק - פרקי הדרכה

אוצר בלום ומקיף של הליכות והנהגות בכל שטחי החיים
למעלה מ-600 עמודים משיחות רבינו שליט"א

מענייני הספר: תורה. דרכי הלימוד. חינוך. רב ותלמיד. מידות.
אמונה. תפילה. שבת. גאולה. פרקי חיזוק. ארחות חיים. ציבור

להזמנות מרוכזות 052-7600485

ניתן להשיג במוקדים הקבועים:

ירושלים - נוימן. זכרון יעקב 12 כניסה ו' פל. 052-7667681

בני ברק - כהן. רבי עקיבא 99 פל. 052-7600485

מודיעין עילית - אוסטרן. נתיבות המשפט 87 טל. 08-9744711

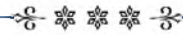
בית שמש - גרינברג. נחום הנביא 7 רמה ג' טל. 02-9922440

אשדוד - גלים. חטיבת גבעתי 2/17 פל. 052-7177970

אלעד - שפרכר. רמב"ם 21 טל. 03-9080634

פניני חשוקי חמד

מאוצרותיו המתוקים של מרן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. זראש כולל 'בית דוד' חולון

רב שקנס קצב על מכירת

טריפות, האם הקנס לכפרה או להרתעה

דברו אל בני ישראל לאמר זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ (יא-ב).

שאלה: הרב ר' אהרן הכהן חתנו הבכור של החפץ חיים בהיותו אברך סמוך על שולחן חותנו נחל פעם אכזבה בהשתדלותו להשיג משרת רבנות בעיר מסוימת, הצטער על כך ר' אהרן ביותר, והשיח את לבו בפני חותנו, החפץ חיים דיבר על לבו על כובד העול וגודל האחריות שברבנות עד שאין זה כדאי להצטער ולהתמרמר בשל אי קבלת משרת רבנות, ברם דעתו של ר' אהרן טרם נחה בזאת, משעברו ימים והחפץ חיים הכיר בחתנו שצערו עוד לא פג, הציע לפניו לספר לו מאורע שאירע לו בתקופה הקצרה שבה כיהן כרב בעיירתו ראדין ושהיה גם אחד הגורמים לעזיבתו את הרבנות, אך בתנאי שיקבל ר' אהרן על עצמו ויבטיח לו נאמנה לכל יספר זאת לשום איש כל עוד שהוא החפץ חיים נמצא בחיים, ר' אהרן הבטיח, והחפץ חיים סיפר לו את המאורע דלקמן:

אירע באותו פרק שאחד הקצבים נתפס במכירת בשר טריפה, כמובן הועבר מיד מחזקתו, הלה בא לפני, והביע את חרטתו על מעשהו הבטיח בכל הבטחות שבעולם שלא ישוב עוד לכסלה, ובדמעות בעינים התחנן שאחזירו להכשרו. מאחר שנוכחתי שהלה מתכוון ברצינות, ומאידך היה נתון במצוקה, וטפלי היו תלויים בו, שיתפתי מדת רחמים לדין והחזרתיו לכשרותו, ואילו על חטאו קנסתיו לנדב לבית המדרש פוד (ארבעים לטרא) של נרות. הקצב לא האריך ימים לאחר אותו מעשה וכעבור זמן קצר הלך לעולמו, וכל מה שאירע עמו ירד מעל הפרק.

באחד הימים ואני לומד כדרכי בעזרת נשים שלידי בית הכנסת נפלה עלי תרדמה, ובחלומי הנהגה שלשה אנשי צורה מופיעים לנגד עיני והגדול שביניהם פונה אלי בשאלה, ר' ישראל מאיר הלא תזכור את המאורע באותו קצב שקנסתו לנדב לצדקה פוד של נרות, אמור נא איפוא לשם מה התכוונת בקנס זה, האם רק בתור עונש, למען יזהר להבא, וכן לטובת הצבור למען ישמעו וייראו, או גם למען תהיה לנענש כפרה על עונו, נדהמתי מאד עד שלא מצאתי מלים בפי, ברם ראש המדברים הרגיעני ואמר שימתינו לי עד שתשוב דעתי אלי, נתתי לב להיזכר באותו ענין, ולבסוף השיבותי שעד כמה שהנני זוכר הרי הטלתי עליו את הקנס לשם עונש ולא לשם כפרה. האורחים הודו לי על תשובתי ונפטרו ממני.

כשהתעוררתי מתרדמתי היה ראשי כבד עלי ועשתונותי נבוכים מבלי למצוא מרגוע לנפשי, חזרתי לתלמודי, ושוב נפלה עלי תרדמה, הפעם הופיע לפני הקצב הנדון, כשהוא כולו רצון ומדוכדך, ובקול בוכים החל טוען כנגדי, אוי רבי ראה מה עוללת לי בתשובתך

לבית דין של מעלה, כשעמדתי בדין והקטיגור תבע לדונני בגיהנום בעוון האכלת טריפות, טענתי שכבר נתכפרתי בקנס של הנרות שאתה רבי הטלת עלי, טען לעומתי הקטיגור שהקנס לא בא לשם כפרה, אלא לשם עונש גרידא, הוחלט איפוא לשאול את פיו על כוונתך, ומאחר שתשובתך היתה שלא התכוונת לשם כפרה, יהיה עלי עתה לעבוד יסורי גיהנום קשים כדי להצרף ולהזדכך מאותו עוון וי לי וי" מכיון שעול הרבנות בכללו היה למורת רוחי הרי לאחר מעשה זה כשהקיצותי משנתי, גמלה אצלי ההחלטה להסתלק מן הרבנות, הלא תראה איפוא ר' אהרן יקירי מה גדולה ונוראה היא האחריות הכרוכה ברבנות סיים החפץ חיים את שיחתו.

ומעתה יש לשאול, אם בימינו יקרה מצב כזה, איך הרב חייב לפסוק, שהנרות יהיו לכפרה, או לשם קנס?

תשובה: אם הרב מתרשם שכונת הקצב היא לחזור בתשובה שלימה, כי קיבל פחד מהחטא, ראוי לרב לומר שהנרות יהיו כפרה, אבל אם הרב מבין שהקצב לא נרתע מהחטא, אלא מאיבוד הפרנסה, אזי הנרות קנס ולא לכפרה. (חשי"ח חולין-א ג ע"א).

שאלה: מהו הלשון 'שחיטה'?

דברו אל בני ישראל לאמר זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ (יא-ב).

תשובה: נאמר בחולין (דף כו ע"ב) בהמה שנבראת מן היבשה, הכשירה בשני סימנים, דגים שנבראו מן המים הכשירין בלא כלום. עוף שנברא מן הרקק הכשרו בסימן אחד.

וכתב התורת חיים (ד"ה בהמה): טעמא דצוה הכתוב לשחוט בהמה חיה ועוף, ואסר את הנבלה וטימא אותה, נראה משום דשלטא בה סטרא אחרא רוח הטומאה, שכל מיתתה נעשה על ידי מלאך המות אפילו מיתת בהמה כדאיתא בפרק המפקיד (ב"מ דף לו ע"ב) מלאך המות מה לי הכא מה לי התם, ואפילו מי שאינו מת מיתת עצמו אלא נהרג הן אדם הן בהמה, גמר יציאת נשמתו על ידי מלאך המות הוא, ולכך צוה הכתוב לשחוט כדי שתצא נשמתו במצות שחיטה ולא על ידי מלאך המות, וכך כתב הרב ר' מנחם רקאנט' (בפרשה ראה) וזה לשונו: וכשנשחטנה אנחנו, לא תחול עליה רוח הטומאה כמו בנבלה שמיתתה ברוח הטומאה, ומהאי טעמא אמרו כשמת ר' בטלה כהונה לפי שמיתת צדיקים גדולים הוא בנשיקה לא על ידי מלאך המות ולכך אין מטמאין במותן.

והיינו הא דקאמר לעיל ושחט במקום ששח חטאדו, ופירש רש"י (בעמוד א) טהרהו, נקט קרא לישנא דטהרה שלא יטמאנה מלאך המות.

ומהאי טעמא אית ליה לרב הונא בפרק קמא (דף יט ע"א), הגרים שליש ושחט שליש והגרים שליש כשרה, דכי נפקא חיותא בשחיטה קא נפקא, אף על גב דלא הוה

רובא בשחיטה, מכל מקום כיון דציאת נשמתה בטהרה
הוה ולא על ידי סטרא אחרא כשרה.

וכיון דציאת נשמתה בשחיטה בעינן הלכך בהמה
שנבראת מן היבשה ולכך יש לה חיות בריא וחזק
לפיכך הכשירה בשני סימנים או ברוב שנים דכל כמה
דלא שחית רובא אין נשמתה יוצאת לאלתר אלא לאחר
שעה וכי נפקא חיותא לאו בשחיטה נפקא אלא על ידי
מלאך המות, עוף שנברא מן הרקק ואין לו חיות גדול
כל כך לכך כי שחית ליה רק סימן אחד או רובו נפקא
חיותיה לאלתר בשחיטה, דגים שנבראו מן המים
וכשיוצאין מן המים מיד מתים מאליהן כמאי דלית להו
חיות דמיין ולא שולטת בהו מלאך המות כלל הלכך
הכשירין בולא כלום. ע"ש. ועיין עוד במה שכתב
התורת חיים בסנהדרין (דף ק"ב ע"ב).

והנה מבואר בדבריו, שהלשון של שחיטה, הוא מלשון
חיטוי וטהרה, שמטהר את הבהמה ממלאך המות
ומהטומאה, ויש קצת להעיר מהמעשה דרבי עקיבא
(פסחים דף ס"ט ע"א) אמר ליה ר' אליעזר לר' עקיבא בשחיטה
השבתני בשחיטה תהא מיתתו. וצריך עיון לאור הנ"ל,
מדוע קראו להריגת רבי עקיבא שחיטה, הרי אינו
מחטהו. ויש לומר דכיון דהוי מידה כנגד מידה, הויה
שחיטתו חיטוי.

עוד יש קצת להעיר מהגמרא מגילה (דף י"ז ע"ב) קם רבה
שחטיה לרבי זירא, דמדוע קראו להריגה זו שחיטה,
וצריך עיון. (חשי"ח חולין א' כ"ז ע"ב).

מסר דירתו לאורח לשבת,

וביום ראשון מצא מנה של בשר בפח האשפה

מבשרם לא תאכלו ובנבלתם לא תגעו ... (יא-ה).

שאלה: אדם מסר את דירתו לשבת לאורח, במקרה היו
מנות בשר כדי שהאורח ומשפחתו יוכלו לאכול, ביום
ראשון כשבעל הבית חזר לדירתו, מצא מנה של בשר
בפח האשפה שבבית, בעל הבית לא יודע, האם הבשר
הזה נשאר כשר, ואחד הילדים זרקו לתוך הפח או שמא
הבשר נטרף בגלל חלב חם שנשפך עליו, ולכן זרקו
האורח לתוך פח האשפה מה הדין?

תשובה: נאמר בחולין (דף י"ב ע"א) הרי שאבדו לו גדיין
ותרנגולותיו והלך ומצאן שחוטים, רבי יהודה אוסר רבי
חנינא בנו של ר' יוסי הגלילי מתיר... אמר רב נחמן בר
יצחק אם נמצא בבית, כולי עלמא לא פליגי דשרי (דורב
מציים אצל שחיטה מומחין הן. רש"י) ואם נמצא באשפה שבשוק,
כו"ע לא פליגי דאסור, דכיון שהשליכן שם, ודאי
נתנבלה בשחיטתה [בשחיטה או בדריסה, רש"י] כי פליגי באשפה
שבבית, רבי יהודה סבר אדם עשוי להטיל נבלתו
באשפה שבבית [וכן שנמצאו שם, יש לומר שהתנבלו בשחיטתם, ולכן
השליכו באשפה], ורבי חנינא סבר אין אדם עשוי להטיל
נבלתו באשפה שבבית, לפי שהנבילה מסרחת, ואין
אדם רוצה שיהי' ריח רע בתוך ביתו, ולכן אין להוכיח
ממה שמצאום שם, שהתנבלו בשחיטתם, כי אפילו היו
מתנבלים לא היה משליכם באשפה שבבית.

והנה השולחן ערוך (י"ד סימן א' ס"ד) פסק כרבי חנינא שאם
מצאוה באשפה שבבית מותר, ולפי זה גם בענינו מותר
כי נמצא באשפה שבבית, אולם התבואות שור (שם ס"ק
מד) הביא דעת כמה פוסקים שפסקו לאסור באשפה
שבבית כדעת הרמב"ם (פ"ד משחיטה ה"ה) שפסק כרבי
יהודה שאין להקל, וכך פסקו הפרי תואר וערך השלחן,

ולפי דעתם צריך גם בשאלתנו להחמיר ולאסור את
הבשר.

ונראה שהנידון בשאלתנו שונה מהברייתא, דשם איירי
שהבשר היה בחזקת איסור, וכעת כשמצאום רוצים
לשנות החזקה ולהתיר, ובזה אמר ר' יהודה לאסור, מה
שאין כן בשאלתנו שאדרבה הבשר במקרה היה בחזקת
היתר למהדרין, ואנו דנים לאסורו מספק, יתכן שאפשר
לסמוך על החזקה ולהתירו.

יש להוסיף שבימינו משליכים בשר אפילו לאשפה
בבית, ואיזו חוששים לסירחון, כי תוך כמה שעות מפנים
אותה לאשפה העירונית, ולכן יתכן שלכולי עלמא אדם
זורק נבלתו לאשפה שבבית, וכשמצא שם בשר, יש
לחשוש שהיא נאסרה באכילה, וצריך עיון. (שם יב ע"א).

חידה: מתי לא הולכים אחר הרוב?

להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין
החיה אשר לא תאכל (יא-מז).

תשובה: נאמר בחולין (דף ס"ב ע"א) היה בקי בהן ובשמותם,
עוף הבא בסימן אחד טהור, לא היה בקי בהן
ובשמותיהן בסימן אחד טמא. הרי שלא הולכים אחר
רוב העופות בעולם שהם כשרים, ואם לא בקי בהם
ובשמותיהן אסור לאכול את העוף.

אלא שצריך עיון למה לא נאמר דגם אם לא בקי בהם
ובשמותיהן יהיה מותר לאכול עוף זה, שהרי רוב
העולם יש בו עופות טהורים?

והנה יעוין בגמרא להלן (בדף ס"ג ע"ב), תנו רבנן לוקחין
ביצים מן העובדי כוכבים בכל מקום ואין חוששין לא
משום נבלות ולא משום טרפות, ושאלה הגמרא
ודילמא דעוף טמא ניהו, והקשו התוס' (ד"ה ודילמא) דכיון
דעופות טהורים הוו רובא, נזיל בתר רובא, ותירצו
התוס' דהא אמרינן לעיל מאה עופות טמאים שהן
במזרח וכולן מין איה הן, הלכך אפשר דיש בטמאים
מינין הרבה, ע"ש.

ותירצו זה אפשר לומר גם בנידוננו, שאין כאן רוב.
אמנם יעוין בספר דור רביעי שהקשה מדוע תוס' לא
הקשו קושיא זו כבר בסוגייתנו, ועוד העיר שתירוצם
אינו עולה יפה לשיטת הרמב"ם שכתב שיש רק כ"ד
מיני עופות טמאים.

וכתב שם לבאר דמכיון דכתבה תורה (ויקרא י"א מז) להבדיל
בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה
אשר לא תאכל. ופרש"י: לא בלבד השונה, אלא שתהא
יודע ומכיר ובקי בהן, עכ"ל. משמע שאסור לאכול בשר
אלא אם כן בקי בהם ובשמותם. אם כן יש כאן מיעוט
מפורש בתורה שלא הולכים בתר הרוב, אלא צריך
לדעת בוודאות שזהו מין טהור, ע"ש עוד מה שכתב
בנידון זה.

ולמעשה ביאור זה כבר כתבו הריב"ש (סימן קצ"ב) וז"ל:
...ועוד כיון שהתורה צותה לבדוק בסימנים שלא יהיה
מכ"ד עופות הטמאין וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל (בפ' ראשון
מהל' מאכלות אסורות) על כרחינו יש לנו לחוש לכל אחד מהן
ואפי' הוא מעוטא, זולתי לפרס ועזניה בישוב שאינן
נמצאים שם כלל... אבל כשאפשר להמצא חוששין
למעוט, כדאמרינן גבי בהמה (דף נט) בהיה הולך במדבר
ובלבד שיכיר ערוד, ואף על פי שהערוד מעוטא
דמעוטא לגבי שאר בהמות טהורות. (חשי"ח חולין א' ס"ב ע"א).

ופרשת פרה אדומה בשם הירושלמי), ומישאל ואליצפן גם הם בכלל שאר לויים היו, וצריך עיון (ועי' בדברי הרא"מ מש"כ).

גידול פרע דכהנים

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן וְלֹאֲלִעְזֵר וְלֹאֲתִמָּר בְּנֵי
רָאשֵׁיכֶם אֶל תִּפְרְעוּ וּבְגָדֵיכֶם לֹא תִפְרְמוּ
וְגו' (י, ו)

הנה בתורת כהנים איתא "אל תגדלו פרע, נאמר כאן פרע, ונאמר להלן (אצל נזיר בפרשת נשא ו, ה) גדל פרע שער ראשו, מה פרע דהתם גידול שער, אף פרע דהכא גידול שער". ודין בני אהרן הנותרים, גם כשהיו אוננים כשאר כהני המשמר כל השנה.

ושיעור גידול פרע דכהנים, איתא בגמרא (תענית יז, א), "כהן הדייט אחת לשלשים יום [מסתפר] מנלן, אתיא פרע פרע מנזיר, כתיב הכא וראשם לא יגלחו (יחזקאל מד), וכתיב התם קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו, מה להלן שלשים, אף כאן שלשים". אשר מבואר מכל זה, דכאשר יגדלו הכהנים שער שלוש יום, הרי הם עוברים באיסור של גידול פרע.

שאלתי קמיה אדמו"ר מרן הגרש"ז אויערבאך זללה"ה, באיסור גידול פרע לכהן, לפי מה הוא שיעורו, אם משערים אותו משיעור שער חתוך לגמרי עד שרשיו, ומאז שהשער לגמרי חתוך עד שרשו מונין שלוש יום אלו, והוא הנקרא גידול פרע, או שרשאים הכהנים לגדל את שערות ראשם כשאר כל אדם, ורק מתספורת כל האדם והלאה לא יוסיפו גידול שער של שלוש יום.

והשיבני, שרשאים הכהנים לגדל שער ככל האדם, אלא שלא יוסיפו על תספורת כל אדם שער יותר משלושים יום.

והנה יש לדון אם מותרים הכהנים

לגדל את פאות ראשם כדרך כל ישראל, או שיש בזה משום איסור גידול פרע, ולפי דברי אדמו"ר זללה"ה נראה, דשפיר רשאים הכהנים לגדל את פאות ראשם, אלא רק שלא יוסיפו על תספורת כל אדם שער יותר משלושים יום.

ברכת שהכל נהיה בדברו

וְשׁוּר וְאֵיל לְשָׁלְמִים לְזֶבֶחַ לַפְנֵי יְהוָה וּמִנְחָה בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן כִּי הַיּוֹם ה' נִרְאָה אֲלֵיכֶם (ט, ד)

הנה "נראה" האמור כאן הוא בקמ"ץ - נראה,

ולא בסגול - נראה, ומכאן לכאורה ראייה, שאף בלשון הווה שייך קמ"ץ, ולא דוקא סגול"ל. ואשר לפי זה לכאורה שפיר יש לומר, שהכל נהיה בקמ"ץ, הגם שהוא לשון הווה, (וכ"כ בשע"ת או"ח סו"ס ר"צ).

עוד יש להוכיח כן, דאם נימא שיש לאומרו בסגול"ל, אם כן, היה צריך להיות הלשון (- נהיה בדברו) בוי"ו - והיה צריך לומר נהווה בדברו, שכן הוא לשון הווה בסגול"ל.

הטעם שאמר משה דוקא ללויים ליטמא לאחיהם

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל מִישָׁאֵל וְאֶל אֲלִיצָפָן
בְּנֵי עֲזִיזָאֵל דֹּד אֶהֱרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
קִרְבּוּ שָׂאוּ אֶת אֲחֵיכֶם מֵאֵת פְּנֵי
הַקֹּדֶשׁ אֶל מַחוּץ לַמִּחֲנֶה (י, ד)

יש להקשות, למה ציוה משה רבינו למישאל ואליצפן להטמאות לאחיהם, והלא בירושלמי (נזיר פ"א ה"א) איתא, שכשיש מת מצווה וישנה אפשרות שיטמא ישראל, הרי שלא יטמא לוי, וכיון שכן מדוע לא ציווה משה לאחד מישראל שיקח את נדב ואביהוא, אלא ציווה את מישאל ואליצפן שיטמאו, והם הרי היו לויים.

ואשר יראה, שכיון שכאן היתה הטומאה במקדש, ועל שמירת המקדש מטומאה נצטוו הלויים יותר מישראל, כמבואר בגמרא עירובין (קה, ב), שלענין להוציא את הטומאה מן המקדש מצווה בכהנים, ואם אין שם כהנים נכנסים לויים, ואם אין שם לויים נכנסים ישראלים. לפי זה כאן שהיתה הטומאה במקדש, נצטוו

מישאל ואליצפן, דווקא משום שהיו לויים, לשאת את הקדושים. ואגב מילתא בענין טומאת מישאל ואליצפן יש להקשות, מדוע לא נטהרו מישאל ואליצפן עד הפסח (סוכה כה, ב), והרי משה טיהר את כל הלויים באותו זמן (גיטין ס, א) ע"י פרה אדומה שנעשתה ביום שני של מילואים (כמו שהביא רש"י שם ע"ב ד"ה

עסיס הרימון - אם הוא משקה המכשיר לקבלת טומאה

וְכִי יִתֵּן מַיִם עַל זֶרַע וְנָפַל מִנִּבְלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם (יא, לח)

הנה במשנה מכשירין (פ"ו מ"ד) איתא דשבעה משקים מכשירים. והם יין, דבש, שמן, חלב, טל, דם, מים. וצריך ביאור דלכאורה מצינו משקה נוסף להכשיר, והוא עסיס הרימון (היינו מיץ היוצא ע"י סחיטה. מצודת ציון). ומדוע אינו נמנה עם שאר המשקים המכשירים, שכן כתוב בו "אשקך מיין הרקח מעסיס רימוני" (שיר השירים ח, ב) הרי דעסיס הרימון נקרא משקה, ולמה לא נמנה מיץ הרימון עם שאר ז' משקים. ונראה, דפיסוק הטעמים מוכיח שתיבת אשקך לא קאי על עסיס הרימון. שכן זקוף "זקף קטן" שהוא טעם מפסיק (כמשנ"ת לעיל שמבואר ברש"י חגיגה ו, ב ד"ה לפסוקי טעמים) על מלת "יין הרקח" ומשמע דרק "יין הרקח" [שהוא יין נסכים, רש"י] חשוב משקה ולא עסיס הרימון. [דאם לא כן, היה צריך להיות זקף גדול על "אשקך" וטפחא על "רקח"] ותיבת אשקך נמשכת רק על יין הרקח, ולא על עסיס הרימון.

רמז לדרשת חז"ל שהיו ב' דרישות

וְאֵת שְׁעֵיר הַחֲטָאת דְּרַשׁ רַשׁ מִשֶּׁה וְהֵנָּה שְׂרָף וְיִקְצֹף עַל אֱלֻעָזָר וְעַל אֵיתָמָר בְּנֵי אֶהֱרֹן הַנּוֹתָרִים לֵאמֹר (י, טז)

אמרו בגמרא זבחים (קא, ב) שהיו ג' שעירים, ושתי דרישות דרש, למה נשרף זה, ולמה אלו מונחים ולא נאכלו. ונראה שפיסוק הטעמים כאן מוכיח על זה, שכן כתיב "ויקצוף על אלעזר ועל איתמר בני אהרן הנותרים לאמר" ועל "בני אהרן" זקוף "זקף קטן" אשר הוא טעם מפסיק מתיבות שלאחריו, כמש"כ רש"י (בחגיגה ו, ב ד"ה לפסוקי טעמים), ולכאורה מה טעם יש להפסיק אחר תיבות "בני אהרן" קודם אומרו שהם הנותרים מבניו. אולם לדרשת חז"ל אתי שפיר, דהיינו משום דדרש גם שיאמר לו על השעירים הנותרים מדוע נותרו - היינו מדוע לא נאכלו, ולפי זה קאי תיבת "הנותרים" לא רק על "בני אהרן", אלא גם על ה"שעירים" שיאמרו לו מדוע נותרו ולא נאכלו.

פרשת פרה

א. והיינו, שכל הצרות שארעו לעם ישראל במשך כל שנות קיומו רח"ל, יש בהן גם עונש משום חטא העגל, וקשה, שהרי באמת בושש משה רבנו לירד מן השמים, והשטן רצה לבלבל ע"י שהראם את דמותו של משה שנושאים אותו באוויר רקיע השמים (כמו שפירש רש"י שמות לב, א) וא"כ מדוע ישנה עליהם תביעה חמורה כל כך מאחר שהשטן בלבדם.

וכבר נתבאר בזה, שעיקר חטאם של ישראל בעניין זה היה, שמשה רבנו קודם עלותו ההרה אמר להם "והנה אהרן וחור עמכם מי בעל דברים יגש אליהם" (שמות כד, יד), ואם כן, אף אם צודקים הם במחשבותיהם אשר משה רבנו מת, מכל מקום היה להם ליגש אל ראשי העם, אהרן וחור, כאשר ציוה אותם משה, וא"כ עיקר הטענה עליהם בזאת היתה על "חוסר אמונת חכמים" שהיה בהם.

והנה עיקר עניינה של מצוות "פרה אדומה" פירש רש"י "תבא פרה ותכפר על העגל (מיסודו של רבי משה הדרשן) (ויקרא יט, כב), נמצא מזה שמצות "פרה אדומה" לכפר על "חטא העגל" היא באה, שנתבאר שעיקר החטא בזה היה חוסר "אמונת חכמים".

הלא מעתה בין נבינה מה ראו כאן הצדוקים להחמיר על עצמם יותר משאר מקומות, כי הצדוקים אשר שורש חטאם הוא "חוסר אמונת חכמים בתורה שבעל פה", א"כ דווקא במצות פרה אדומה אינם מקבלים את דברי חכמים, ואף אם לפי דבריהם היה להם חומר יותר מדברי חכמים, כיוון שמצוה זו עיקר שורשה הוא תיקון החטא של פגם באמונת חכמים, א"כ אינם יכולים לקבל דברי חכמים, אף אם קולא היא להם, וכמשנ"ת

ענינה של פרשת פרה וטעם שהחמירו בה צדוקים יותר מחכמים

אמרו חז"ל שהיו מטמאין את הכהן השורף את הפרה האדומה, כדי להוציא מליבן של צדוקים שהיו אומרים במעורבי השמש נעשית (יומא ב, א). והיינו שהיו הצדוקין מחמירים שבשריפת הפרה יהיה הכהן השורף רק כזה שהעריב שמשו, ואם לא העריב שמשו עדיין, הרי הוא פסול לשריפת הפרה. ויש להבין זאת, מה ראו על ככה הצדוקים להחמיר בזאת יותר מחכמים, אשר לא מצינו כן בשאר מקומות, ואדרבא בשאר מקומות היו עושים להם קולות והיתרים, ומענגים את עצמן, והיו בודים מליבם לצרף להם שבתות לימים טובים ולעשות ימיהם כחגים (כדאיתא מנחות סה, א), וא"כ מה ראו שדווקא בשריפת הפרה אדומה החמירו על עצמם יותר מחכמים ויאמרו שרק במעורבי השמש נעשית, והן אמת שחומרא זו באה להם מאופן הלימוד שלמדו את המקרא "והזה הטהור על הטמא" (ויקרא יט, ט), שפירשו שמקרא כפשוטו הוא, והזה הטהור - כפשוטו, ולכך אי אפשר שתיעשה ע"י כהן שלא העריב שמשו, ולא כתלמידיו של משה שדרשו, והזה הטהור - מכלל שהוא טמא (יומא מג, ב), אך זאת גופא יש להבין, שכיון שדרשתם תביאם לידי חומרא, א"כ מה ראו להחמיר על עצמם יותר משאר מקומות שפירשו להם המקראות בדרך של תענוגות וקולות. ולבאר זאת יש להקדים להבין בעיקרו של "חטא העגל", שנענשו בו ישראל כל כך, עדי אשר אמרו בה חז"ל "אמר רבי יצחק, אין לך כל פורענות ופורענות שבאה לעולם שאין בה אחד מעשרים וארבעה בהכרע ליטרא של עגל הראשון" (סנהדרין קב,

י"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות"
ניתן לשלוח חידושי תורה מגדולי ישראל ל:
k.gilyonot@gmail.com

גליון תורת הבחינו

ליקוטים מתורת מרנן ורבנן גדולי ישראל זצוק"ל ויבדלחט"א

שמיני תשע"ט

הליכה בחוק, או זר לחוק

ועוד הוסיף וביאר, שדרך-התורה, הלא היא - הליכה- בחוקים שבה. ככתוב הלשון (בפר' בחקתי, ויקרא כג, ג) אם בחקתי 'תלכו'. ולעומת זאת כתוב (פר' אחרי, ויקרא יח, ג) ובחקותיהם 'לא תלכו'. ואת אלו הדברים שמצאו חז"ל ברוח קדשם על בני-אהרן, היו "זרים" עליהם מכפי היות ראויים במעלת קדושתם, לכן הם נענשו דוקא בהתקדשם בעת לכתם להתקרב בחמימות אותה "אש-דת" שהיא איננה למו!

ועל כן מובא בגמ' (פסחים מט.) רבי יהושע נסיב כהנתא. פירוש, נשא כהנת לאשה. חלש. פירוש, נחלה. אמר לה, לא נחא ליה לאהרן דאדבק בזרעיה דהוה ליה חתנא כי אנא. פירוש, שחשש תנא גדול וקדוש כזה, שמא הוא בלתי ראוי להידבק עם זרעו של אהרן, והריהו כמו "זר" לקדושת הכהונה, ומזה נחלה ונחלש עד מאד.

התקרבות, עם התבוננות והתרוממות

ולכן יבואר במה שנאמר (להלן יד, ז) ויקרא משה אל מישאל ואל אלצפן בני עזיאל דד אהרן ויאמר אליהם קרבו שאו את אחיכם מאת פני הקדש וגו'.

והנה שני טעמים יש על תיבת 'קרבו', גרש, תלישא. גרש מורה - על התבוננות ושפלות. ותלישא מורה - על התרוממות. כי אל שני הדברים הללו הם נצרכו באותה שעה של התקרבות, שתהא ההתקרבות עם התבוננות, יחד עם התרוממות. כי הרי בעצם הקרובה הקודמת של שני נדב ואביהו, הם נלכדו ונענשו. ועתה מצווה משה אותם - להתקרב.

ועל כן הוא אומר להם, תתקרבו, - אבל יחד עם התבוננות שיהא בה גם התרוממות.

הציץ ונפגע

ועל דרך זה מצינו בגמ' (חגיגה יד, ז) ת"ר, ארבעה נכנסו בפרדס, (פירוש, שנתעלו במעלות ובקדושות נשגבות עד שהעפילו לדרגות שמי רום). בן עזאי הציץ ונפגע וכו'. ומבאר כבוד מו"ר מרן הגאון רבי דוד פוברסקי זצוק"ל את הלשון שאמרו, הציץ. כלומר, שביקש לעלות ולהתקרב... "מעט" יותר מכפי הראוי לו. בהצצה קטנה ויתירה... מזה, הוא נפגע! כי הרי לא יתכן שימצא קדושה וזרות כאחד. ואם אין האדם ראוי להתקרב, הרי הוא כמו "זר" במקום ובדרגה ההיא, ולא יוכל לעמוד

קרא משה וגו' ולזקני ישראל.

העיר מרן הגראי"ל שטינמן זצ"ל באילת השחר: יל"ע אם משה קרא לכל הזקנים או לחלק מהם והם יאמרו לאחרים, והטעם שקרא להם פרש"י בכדי להשמיעם שע"פ הדיבור נכנס אהרן ומשמש בכהונה גדולה ולא יאמרו מאליהם נכנס, ולכאורה אם חשש שיאמרו שנכנס לעבודה שלא ע"פ הדיבור, במה יראו עכשיו שעובד ע"פ הדיבור, הרי גם עכשיו הם לא שמעו מפי ה' שיכנס לעבודה, ואם חשש שיאמרו שנכנס לעבודה שלא ע"פ דיבורו של משה, א"ש דעכשיו הראה להם שנכנס על פיו.

והשיב מרן הגרח"ק שליט"א משה דיבר זה בשם ה' וזה מובן לכולם.

ויקרב בני אהרן את הדם אליו ויטבל אצבעו בדם (ט' ט') בקרבן עולה וכן בשלמים, נאמר וימציאו וכו' ולא נאמר כמו הכא ויטבול, ואמר מרן הגאון רבי דוב לנדו שליט"א דהענין פשוט, דחטאת דינה בטבילת אצבע, א"כ לא הוצרכו אלא לקרב את הדם אליו והוא טבל את אצבעו והזה על המזבח, אבל בעולה ובשלמים דדין זריקתם מתוך הכלי שפיר שייך לשון וימציאו, שהמציאו ונתנו לידו את הדם כדי שזרק מתוך הכלי כמשפט. ופשוט. אח"כ שמעתי שהנצי"ב זצ"ל כ"כ בהעמק דבר.

אש דת

ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא... ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אותם. (פרשת שמיני, ויקרא י, א)

מבאר כבוד מו"ר מרן הגאון רבי דוד פוברסקי זצוק"ל את דברי חז"ל בכ"מ בש"ס ובילקוט שמעוני כאן, שכתבו כמה וכמה טעמים, על מה נענשו בני אהרן. אם מפני שהקריבו אש זרה, אם מפני שהרהרו על משה ואהרן, או ששתו יין, או שהורו הלכה בפני משה רבן, או מפני שלא נשאו אשה, או שלא היו להם בנים.

וביאר, שכל אלו הדברים היו נכונים, ואין מחלוקת במציאות מה היה חטאם, אלא שנחלקו חז"ל הק' מה היתה אותה "אש-זרה" שנבחנה בהם בעשותם את אלו המעשים, אשר עליהם נתבעו קדושי עליון אלו.

באשר כל הדברים הללו - כולן היו "אש זרה" ! לפי גודל מעלתם עם קורבתם לפני-ה'.

מידת דין ולכן הם מתו מיד, (וכן דור המדבר משום גודל מעלתם נענשו מיד על כל חטא שעשו).

והנה לקמן (פ"ג) על הפסוק "הוא אשר דבר ה' לאמר בקרבי אקדש" פרש"י שאמר משה לאהרן, אהרן אחי יודע הייתי שיתקדש הבית במידעיו של מקום והייתי סבור או בי או בך עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך, ע"כ. (כי ע"י שהקב"ה עושה דין בצדיקים, אומרים בני אדם אם כן באלו כל שכן ברשעים כדפרש"י) ומבואר דנדב ואביהו היו גדולים ממשה ואהרן, וכך מבואר בזה"ק פרשת אחרי מות שהיו נדב ואביהו גדולים במעלה יותר ממשה רבינו ע"ה, (אבל ברבינו בחי מבואר שהיו גדולים במעלה אחר משה ואהרן), והנה מרן רה"י הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל העיר דלכאורה מאחר שנענשו במיתה ע"כ היה עליהם תביעה (מחמת הטעמים שכתובים בחז"ל), וא"כ משה ואהרן היו יותר גדולים מהם דלא היה עליהם שום תביעה שיתחייבו מיתה.

אולם לכאורה אין זו ראייה דלפי מה שכתב איהו גופיה (מרן רה"י זצוק"ל) כאן דמה שנענשו נדב ואביהו במיתה מיד שעשו את העבירה, זהו מחמת שהיו צדיקים גמורים, ואצל צדיקים מדקדק הקב"ה יותר עם מדת הדין, א"כ אין זו ראייה מזה שלא היה תביעה על משה רבנו או אהרן שיתחייבו מיתה שהם צדיקים יותר מנדב ואביהו, דאדרבה י"ל דוקא בגלל שהיו נדב ואביהו צדיקים גדולים לכך נענשו מיד.

[ולא באנו כאן לדון מי גדול יותר אלא כדי שנלמד כמה כוחה של מדת הדין, שאף שהיו נדב ואביהו צדיקים גמורים ואפי' יותר ממשה ואהרן נתבעו, ומאידך גיסא כמה מגלגל עלינו ה' מדת הרחמים בכל יום תמיד].

ואת שעיר החטאת דרש דרש משה והנה שרף (י' ט"ז)

ברש"י מיייתי פלוגתא מפני מה נשרפה יש אומרים מפני טומאה שנגעה בו נשרף ויש אומרים מפני אנינות נשרף, **ואמר מרן הגאון רבי דוב לנדו שליט"א** דיל"ע למ"ד מפני טומאה נשרפה לדעת הרמב"ם פ"א מטומאת אוכלין ה"ב ופ"ב ה"א דהכשר לקבלת טומאה צריך שיהי' לרצון הבעלים אבל אדם אחר שאינו הבעלים לא מהני רצונו א"כ היאך הוכשרה החטת לקבלת טומאה [ובשלמא קדשים קלים לריה"ג דהוי ממון בעלים שפיר שייך הכשר לדעת הבעלים, יעוי' קצוה"ח סי' ת"ו] והא חטאת קדשי קדשים ואין להם בעלים ומאן חשב עלי' להכשירה לקבלת טומאה. וי"ל למ"ד חיבת הקודש מכשרת מדאורייתא א"ש דאי"צ הכשר לדעת הבעלים. ועוד אפ"ל דבאמת אי"צ דעת של הבעלים הממוני על האוכל אלא סגי במי שיש לו זכות אכילה (וכמש"כ החזו"א ב"ק סי' י"ח סק"ה ד"ה שם ואפ"ה לענין חילול מע"ש ונטע רבעי ע"י מי ששליט על הפירות לאוכלם ברשות בעלים) וממילא א"ש דבחטאת שהכהנים יש להם זכות אכילה בבשר החטאת ממילא הם יכולים לחשוב בה ולהכשר לקבלת טומאה. ועוד י"ל דמשקין טמאין מטמאין לרצון ושלא לרצון וא"כ איכא לאוקמה דנטמאה החטאת במשקין טמאין. ועוד י"ל לדעת רשב"ם ב"ב צ"ז א' ד"ה לא צריכא וכו' דדוקא הכשר ע"י מים צריך שיהי' לדעת בעלים אבל שאר משקין מכשירין אף שלא לדעת וא"כ א"ש.

בפני אש-דת התורה, ולכן אף בהצצה כה קטנה, הוא נפגע.

התרשלות ברוחניות, מביא למהלך שיוגג בארון-הקודש

והנה כמו אותו חטא ועונש כה נורא: שאירע לבני אהרן, החל בעת שחזו נדב ואביהו את האלוקים מתוך לב גס באכילה ושתיה (כש"כ רש"י בסוף פרשת משפטים, שמות כד, י), שזהו איננו התייצבות על מהלך התואם לראיית האלוקים, אלא זהו "זר" למהלך שכזה.

וכך אירע גם עם דוד המלך ע"ה, בעת העלותו את ארון האלוקים לירושלים, ככתוב (שמואל ב, פרק ו מפסוק ה ואילך, הפסרת פרשתנו) על עוזא, אשר ראה שמתחולל לפניו חילול-הקודש, ששמטו הבקר את הארון, והחל הארון הק' להתנדנד, והיה קרוב ליפול. ותיכף ומיד הוא שלח את ידו לאחוז בארון, והקב"ה הענישו מיד 'על-השל' (פסוק ז). פירוש, על השגגה. לפי שהיה לו לדרוש קל-וחומר, אם הארון נשא את נושאי, את עצמו לא כל שכן (פירוש רש"י שם).

נמצאנו למדים, כי על 'שגגה' נענש עוזא כה נורא. והדבר הזה חרה עד מאד לדוד המלך שכל מהלכו להעלות את הארון נתקע עם עונש כה חמור.

אבל רבא דרש לברר את סיבת הדבר, ותלה את העונש בדוד המלך עצמו. כדאיתא בגמ' (סוטה לה). מפני מה נענש דוד, ואמר, מפני שקרא לדברי תורה 'זמירות' שנאמר (תהלים קיט, נד) זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי. אמר לו הקב"ה דברי-תורה שכתוב בהן (משלי יג, ה) התעייף בו ואיננו. אתה קורא אותן זמירות. הריני מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותן, דכתיב: בכתף ישאו וכו'.

הנה אנו איננו יודעים גם לא דברים כה פשוטים, במה טעה דוד ?

אבל מה שאמר לנו רבא, שהמהלך בו היה דוד המלך הולך להעלות את הארון, לא היה עם מהלך של "עמל-בתורה", אלא עם "זמירות" היו לי חוקיך, עם "נעימות" רבה מאד בתורה, ולא כך צריך לגשת לפני הארון. ואם לא כך נגשים אל הארון, אז זהו "זרות", וזר איננו נושא את אהרן.

ובמה היה עוזא - זר ?

האם מפני שהוא לא היה יכול לשאת את הארון בקדושה רבה ?

לא ולא, אלא על שהיה לו לדרוש קל-וחומר!

ואיך קרה שעוזא לא דרש קל-וחומר?

כאשר דוד המלך אומר 'זמירות' היו לי חוקיך!

"ותצא אש מלפני ה' ותאכל אתם וימתו לפני ה'" (י, ב)

וכבר נחלקו רבותינו מה היה חטאם של נדב ואביהו, אבל קשה וכי כל מי שעושה עבירה דינו שימות מיד, וא"כ מדוע יצא מיד אש ותאכל אותם מלפני ה'.

ומרן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל ביאר דבאמת כן היה צריך להיות אצל כל אחד, שאם יעשה עבירה יענש מיד, (וכ"כ באורחות צדיקים בשער התשובה) רק שע"י מדת הרחמים יש אריכות אף, אבל ההנהגה אצל צדיקים גדולים היא עם יותר

הן היום הקריבו את חטאתם ואת עולתם לפני ה' ותקראנה אותי כאלה ואכלתי וגו' (י' י"ט)

כתב מרן הגר"ד לנדו שליט"א פרש"י אמר לו אהרן וכי הם הקריבו שהם הדיוטות אני הקרבתי שאני כה"ג ומקריב אונן, והוא מדברי הגמ' זבחים ק"א א'. וכוונת הכתוב לפי"ז, הן [פ' הם אלא שדבר בלשון נקבה, וצ"ב] היום הקריבו [בלשון תימה]. וקיצר הכתוב ולא אמר מסקנת הדבר והלא אני הקרבתי. ויל"ע לפי"ז דא"כ אמאי הזכיר הכתוב "חטאתם ואת עולתם" והיינו קורבנות היום דברי"ש הפרשה [והתייחסות "חטאתם ואת עולתם" לאלעזר ואיתמר, אפשר משום דבהם נתחנכו להקברה, שאע"פ שלא היו שם אלא קורבנות אהרן וקורבנות העם, מ"מ כיון שבהם נתחנכו בני אהרן שפיר מצי ליחסם אליהם שא"ז ייחוס הבעלות אלא ייחוס ההשתייכות שבהקרבתם]. ואטו בהו איירינן והא לא איירינן אלא בשעיר ר"ח שרק הוא נשרף בלבד כמש"כ רש"י בפסוק ט"ז וכדאיתא בגמ' הנ"ל ועליו קאי שאלת משה שמא באנינות הקריבוהו ומה ענין תשובת אהרן וכי הם הקריבו את חטאתם ואת עולתם דהא לא בהן איירינן. ועוד קשה משה"ק הרמב"ן הא קורבנות אלו הוקרבו לפני מות נדב ואביהוא [ואע"פ ששעיר ר"ח שעליו הנידון אפשר שלאחר מיתתם הוקרב, מ"מ קושית הרמב"ן הוא כדכתבינן משום דבכתוב הוזכרו קורבנות אלו. ועוד יש לדון דלכאורה שעיר ר"ח הו"ל להקריבו לפני קרבנות היום משום דתדיר ושא"ת תדיר קודם. ועי' ועי' תירוצו. ועוד צ"ע היאך אמר אהרן וכי הם הקריבו והלא אני הקרבתי, והיאך אפשר לומר כן הא מקרא שלם נאמר ויקריבו בני אהרן וימציאו בני אהרן ולכאורה הא הו"ל עבודת הולכה אשר פסול בה אונן כדתניא בזבחים י"ד א' ב' והיאך אמר אהרן שהם לא הקריבו דמה לי זריקה מה לי הולכה בתרווייהו פסל הקרבן אי עשאו אונן. [א]לא שאין משמעות לשון רש"י בזבחים ק"א א' ד"ה משה וכן בדף ט"ז א' עיי"ש, אולי אפשר ה' לומר שאין כוונת חז"ל לומר דלשון הן האמור בפסוק הוא לשון הם וקאי על בני אהרן, כונת הכתוב אלא כמשמעו הן היום הקריבו את חטאתם ואת עולתם.

פרוש ב' היום לא הקריבו בני אלא את חטאתו ואת עולתם דהיינו קרבנות היום המוזכרים בראש הפרשה [ונראה דחטאתם היינו בין העגל ובין השעיר, וכן עולתם קאי בין אעולת אהרן בין אעולות העם. ומיהו לא הזכיר שלמים ועי']. ותקראנה אותי כאלה, דהיינו דמיד לאחר הקרבנות נדב ואביהוא כמשמעות הכתובים, ולא סיים הכתוב את הדברים דהיינו דלאחר מיכן לא הקריבו בני אהרן את שאר הקורבנות אלא אהרן, ונמצא ששעיר ר"ח הוקרב ע"י אהרן. ו[ז]ו תשובתו: הן היום הקריבו את חטאתם ואת עולתם - בלבד, ותקראנה אותי כאלה - ולכן לא הקריבו יותר לפי שהם אוננים ורק אני שהותר [לי] הקרבתי. וא"ש כל הקושיות.

"וכל כלי חרש אשר יפל מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא ואתו תשברו" (יא, לג).

ומבואר במקרא דכלי חרס מטמא מאוירו, (ולכן כתיב כל אשר בתוכו יטמא ולא כל אשר "גע" בתוכו יטמא כמבואר ברש"י ובשפת"ח) ועוד כתוב כאן שטעון שבירה אם נטמא ואין לו תקנה

במקוה, ועוד מצינו שכלי חרס גם במחובר לקרקע טמא כגון תנור (כמבואר בשבת קכה ע"א), ולא מצינו כ"ז בשאר כלים, ששאר כלים מטמאים במגע, ויש להם תקנה במקוה, וכן כשמחוברים לקרקע טהורים, וצ"ב מדוע נשתנו כלי חרס משאר כלים.

וביאר מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א דהטעם הוא משום דכלי חרס אין לו חשיבות מצד עצמו דהרי הוא עפר, ורק מצד התוך שלו שהוא משמש לבית קיבול יש לו חשיבות ולכן רק תוכו טמא וגבו טהור שרק לתוך יש חשיבות (וגבו נטמא כשנטמא אוירו כמו דין יד), ולכך ל"ש טהרה במקוה משום שאין טמא אלא תוכו ואת התוך לא שייך להטביל ורק נתיצה שמבטל את התוך מטהרת אותו, ולכן גם מחובר לקרקע טמא משום שלגבי התוך לא שייך מחובר לקרקע, משא"כ בשאר כלים שיש להם חשיבות בעצם מצד החומר שלהם טמאים גם בגבם, ושפיר אפשר להטביל אותם וכן בזמן שמחוברים לקרקע, אז גם הקרקע חלק מהכלי שמשמש ביחד עם הכלי וכיון שאת הקרקע אי אפשר לטמאות גם הכלי טהור שכשהוא לבדו אין ראוי.

מילה בסלע שתיקה בתרי

... וידום אהרן. (פרשת שמיני, ויקרא י, ג)

כתב רש"י, קבל שכר על שתיקתו. ומה שכר קבל, שנתייחד עמו הדבור. שנאמרה לו לבדו פרשת שתויי יין.

דומה, כי הדבר הכי גדול שקורה עכשיו, בעת צאת אש מלפני ה', אש האוכלת את נדב ואביהוא, בעת בואם לתת אש מהקטורת - זהו 'השתיקה'. השתיקה של אהרן-האב, היא הכי חזקה, ואל 'השתיקה' האלומה והנסתרת והבלתי ניכרת, בדיוק אליה מתייחס דבר-ה', ביחוד אל אהרן.

עוד נתבונן, איך בתוך כל העונש, מקבל האב-אהרן, שכר. והשכר, איננו טובה של העולם-הזה, אלא נצחיות בתורה הק', "וידבר ה' אל אהרן לאמר. יין ושכר אל תשת ...".

וכה כתוב בגמ' (זבחים קטו): ... דכתיב (שמות כט, מג) ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי. אל תקרי בכבודי, אלא במכובד. דבר זה אמר הקב"ה למשה, ולא ידעו עד שמתו בני אהרן. כיון שמתו בני אהרן, אמר לו: אהרן אחי, לא מתו בניך, אלא להקדיש שמו של הקב"ה. כיון שידע אהרן שבניו ידועי מקום הן, שתק, וקבל שכר. שנאמר (ויקרא י, ג) וידום אהרן. וכן בדוד הוא אומר (תהלים לו, ז) דום לה' והתחולל לו. אע"פ שמפיל לך חללים חללים, את שתוק. וכן בשלמה הוא אומר (קהלת ג, ז) עת לחשות, ועת לדבר. פעמים ששותק ומקבל שכר על השתיקה, פעמים מדבר ומקבל שכר על הדיבור. ורש"י (שם) הביא מהמדרש רבה שנתייחד עמו הדיבור, ולא עם משה.

עד כמה עמוקה היא שתיקה זו

הנה יש לדקדק שבלשון התורה נאמר, וידום. לשון דממה, והוא הרבה יותר משתיקה. כי השתיקה הינה פעולה מסוימת של שקט החוסמת מכל דיבור. ולעומת זאת, דממה, הינה מצב של היות הנברא נפעל מאליו בבריית 'דומם'. כפי הידוע יש בבריאה כולה ארבע דרגות, דומם, צומח, חי, מדבר.

כי השכר הראוי לאהרן על השתיקה, זהו - כבר עתה תיכף ומיד - בשתיקה, כבר אז הוא ראוי לקבל שכר. ואין להשתיקה הזו, שום בחינה נוספת, אשר רק בעתיד ייבחן האם הוא ראוי לקבל את השכר מעודו. כי שכר עצם השתיקה, כמו גם תועלתה, היא - מיידית !

מ'שתיקה' ל'דיבור'

הבה נוסיף להתבונן היטיב בעובדא שלפנינו, שבזכות מעלת-ה'שתיקה' זכה אהרן למעלת-ה'דיבור' !

כלל גדול הוא הנלמד כאן, והוא, כי משתיקה - זוכים לשכר. ומהו שכר השתיקה ?...דיבור !

והוא, כאשר ישיג האדם מעלה גבוהה לכח הטמון בפיו, עד שיחא הדיבור שלו נקי ומזוכך, שכל היוצא מפיו, קדוש ייאמר.

שתיקה, ושתיקה עם תוספת לימוד-תורה

כענין שמצינו בגמ' (גיטין ז.) על מר עוקבא ששלח לרבי אלעזר שאלה, בני אדם העומדים עלי ובידי למוסרם בהלשנה ליד המלכות, מהו. שלח לו, אמרתי אשמרה דרכי מחטוא בלשוני אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי (תהלים לט, ב). אף על פי שרשע לנגדי, אשמרה לפי מחסום.

ושוב הוסיף ושלח לו, הם מצערים אותו עד מאד ואינני יכול לעמוד כנגדם. השיב לו רבי אלעזר, דום לה' והתחולל לו (תהלים לו, ב). דום לה' והוא יפיל לך חללים חללים, השכם והערב עליהן לבית-המדרש והן כלין מאיליהן. הדבר יצא מפי רבי אלעזר, ונתנוהו לגניבא בקולר.

הנה כבר בתחילה השיב רבי אלעזר למר עוקבא שעליך לשתוק, אבל בפעם השניה השיב לו שעליך לשתוק 'בדממה', ואף לקבל על עצמך יותר חיזוק בקביעות ושמירת זמני-הלימוד, בבחינה הרמה של קביעות הלימוד, 'השכם והערב עליהם', והם כלין מאיליהן.

יש שתיקה יותר מדממה הגדולה משתיקה, ואיזוהי ? זוהי שתיקה שיש עמה - קביעות של לימוד-התורה הק'.

שתיקה, ומסירת-התורה

ובזה נוכל להבין את פשר הענין אשר דוקא משה רבנו, היה זה שנצטוו לדבר עם פרעה. וכן משה רבנו הוא נתן את התורה לבני ישראל, ולימדה לכל בני ישראל באופן של שימה בפניהם (עיין גמ' עירובין נד:). וזאת על אף שהוא היה כבד פה וערל שפתים. ושמא דוקא בשל כך שלא היו בו כחות-טבעיים של צורות ואופני חיתוך הדיבור להיות אד קולו רם ונישא, לכן הוא זכה לכח גדול ואמיתי במוצא הדיבור, היותר גדול, והיותר קדוש. כך אמר לי כבוד מו"ר מרן רבי דוד פוברסקי זצוק"ל לאחר הדברים.

ועוד אמר לי, שבזוהר הקדוש (פרשת פנחס במדבר עמ' רלב) נאמר, **הקב"ה ושכינתה מדבר מתוך גרונו של משה**. ונבין את הדברים הללו היטיב שעל אף שלא היה משה יכול לדבר בפיו כראוי ככל אדם. אבל דיבור מסוג אחר יצא מפיו, - הקב"ה ושכינתה.

אנו איננו יודעים כלל מה זה, אולם את הנכתב ידענו לפחות לפרש, כי זהו דיבור בקדושה.

וכאשר האדם המדבר נהיה 'דומם', נוכל להיווכח עד להיכן הגיע בעומק הפנימי של שתיקתו, להיות פחות משאר בני-אדם ופחות משאר בעלי-חיים ואף פחות מעצים הצומחים, עד שנהיה דומם, - כמו אבן.

שכר השתיקה, שכר מיידית, - דיבור עם ה'

הנה אהרן הכהן, עם שתיקתו, הוא מצא לו ניחומים. אבל מעלה גדולה עד מאד היה בשתיקתו, או באותו האופן בו התנחם, או בגלל עצם המעלה, שיכול היה להתנחם במעלה רבת הישגים וגבוהה זו של השתיקה. ועל כך רש"י הביא מדברי חז"ל שבשכר שתיקתו של אהרן, זכה - שיתייחד-עמו-הדיבור.

ויש לדקדק שדברי רש"י על השכר הראוי לאהרן הכהן, לא נכתבו להלן בעת שכבר נתייחד עמו הדיבור. שזה שקיבל 'שכר-הדיבור' זה עתה, זהו בעבור השתיקה. אלא רש"י כתב זאת כאן, בעת ששתק. שבעתיד הוא 'יקבל' שכר שנתייחד עמו הדיבור.

מעלה, והשגה

... וידום אהרן. (פרשת שמעוני, ויקרא י, ג)

כתב רש"י, קבל שכר על שתיקתו. ומה שכר קיבל ? שנתייחד עמו הדיבור. שנאמר לו לבדו, פרשת שתויי יין.

צריך להבין, מדוע על משה, שכל התורה נאמרה על ידו, לא מצינו בעבור מה זכה לכל זה. ואילו על פרשה אחת של אהרן, נכתב בעבור מה זכה לזה.

ואמר לי **כבוד מו"ר מרן הגאון רבי דוד פוברסקי זצוק"ל**, שבתורה ישנם לימודים רק על מעשים מסוימים שנעשו, אשר מאלו המעשים זכו עושיהם למעלות שמהם יצאה הוראה ותורה מהו המעשה אשר יעשה האדם.

אולם משה רבנו לא זכה לתורה בגלל מעשה כזה או אחר, אלא על ידי עצם מעלתו ומדרגתו, לכן לא תימדד עליו סוג המעלה על יחוד הדיבור עמו, באשר מעלתו היתה בכל עיקר עליו. ולכן את זה לא סיפרה התורה דוקא בהקשר להתייחדות הדיבור עמו, כמו אצל אהרן אשר בגלל מעשה מסוים שעשה זכה ליחוד הדיבור עמו.

ובעצם הדבר שהיה דבר ה' אל אהרן, זהו לא רק כאן. כי כתב רש"י (ר"פ ויקרא) שישנם י"ג מקומות שדיבר ה' עם משה ואהרן ביחד, וישנם י"ג מקומות שהיה דיבור למשה שיאמר לאהרן ובה נתמעט אהרן. ובשאר התורה שנאמרה למשה, הוא לימד תחילה את אהרן לפני כל ישראל, ואחר כך את שני בני אהרן אלעזר ואיתמר [יתכן שזה היה לאחר מיתת נדב ואביהו, אבל הרי זה היה רק בר"ח ניסן ביום השמיני למילואים, ואילו משה לימד את כולם כבר למחרת יום הכיפורים. ואמנם מצינו בסו"פ משפטים על נדב ואביהו שהיה ליבם גס בעת קבלת התורה. שכתוב בהם: ויחזו את האלוקים ויאכלו וישתו, עיין שם ברש"י ובאונקלוס]. הזקנים, וכל העם, [וצריך ביאור למה הסדר הזה, וכי יש חילוק אצל רב למי ללמד תחילה. וצ"ע]. אבל כאן "נתייחד" עמו הדיבור, וכנראה זהו מעלה יתירה מאשר שהיה ב"ג מקומות שהיה דיבור אל אהרן בלבד.

פרשת שמיני - פרה

ביאור יסוד המשכן והמשכן של ימינו

והנה, המהר"ל (נר מצוה ח"ב) כותב בענין נס פח השמן בחנוכה וז"ל, 'וראוי היה זה שיהיה בכ"ה בכסלו שאז האור יוצא. כי בכ"ה באלול נברא האור בעולם. ויש לאור ד' גבולים, הגבול האחד שהאור הוא בתכלית התגברות שלו והחשך בתכלית המיעוט, ומשם ואילך מתחיל האור להתמעט והחשך להתגבר וזהו בתמוז. ויש גבול שהאור והחשך הם שווים ומכאן ואילך מתחיל האור להתמעט והחשך להתגבר וזה בחדש תשרי, שאז האור והחשך שווים ומכאן ואילך החשך מוסיף ומתגבר על האור... והנה התחלת האור שיוצא מן החשיכה הוא בכ"ה כסלו... ולכן היה הנס בבית המקדש בנרות ביום כ"ה בכסלו, שהוא מיוחד להתגברות האור ואל התחלת האור, כמו שהתבאר'.

המבואר בדבריו, שיש תקופות בשנה של התגברות האור ויש תקופות של התגברות החשך, ובזמן התגברות האור יש יותר 'הארה' מצד הקב"ה, ולהיפך, בזמני התגברות החשך יש יותר הסתר פנים, ולכן הנס בבית המקדש אירע בכ"ה כסלו שהוא הזמן שהאור מתחיל לצאת ולהתגבר, ויעוי"ש עוד בדבריו.

לפי"ז מבואר היטב הקשרם של התאריכים כ"ה כסלו וא' ניסן להקמת המשכן, שהרי המשכן הוא המקום הקדוש שבו שורה ומאירה השכינה לכלל ישראל כדברי הרמב"ן, וממילא כשבאים לחנוך את המשכן כמקום של 'הארת השכינה', הזמן הראוי לכך הוא כ"ה בכסלו שאז מתחיל האור להתגבר כמש"כ המהר"ל, ובזמן זה יש התחלה של 'הארת השכינה', וזהו הטעם שמלאכת המשכן נסתיימה דוקא בתאריך הזה. אולם בנוסף להשראת השכינה, המשכן הוא גם מקום ה'עבודה' כמבואר בדברי הרמב"ם, וכשבאים לחנוך את המשכן על יסוד ה'עבודה', התאריך הראוי לכך הוא א' בניסן - יום לידת יצחק אבינו שהיה עמוד ה'עבודה', ולכן הזמן הזה מסוגל בעיקר לבסס במשכן את יסוד ה'עבודה'.

...

והנה אמרו חז"ל (ברכות ח' ע"א) 'מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד' - מקום ה'מקדש' שלנו היום שבו שורה השכינה הוא מקום לימוד התורה, ונבאר כאן את הצורך והדרך לשמור על ה'משכן' שלנו כמקום קדוש הראוי להשראת השכינה:

בפרשת קדושים כתוב "דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדשים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם", וכתב רש"י 'קדשים תהיו,

"ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל" (ויקרא פ"ט, פ"א). פרש"י, 'למלואים, הוא ראש חדש ניסן שהוקם המשכן בו ביום, ונטל עשר עטרות השנויות בסדר עולם'.

כתוב כאן, שהקמת המשכן היתה בא' בניסן. אולם עשייתו נגמרה כבר בכ"ה כסלו, וכמו שהביאו הב"ח והגר"א (או"ח סי' תר"ע) את דברי המדרש (פסיקתא רבתי ו' ה') 'אמר ר' חנינא בעשרים וחמשה בכסלו נגמרה מלאכת המשכן ועשה מקופל עד אחד בניסן, שהקימו משה אחד בניסן כמה שכתוב ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים את משכן אהל מועד, וכל זמן שהיה מקופל היו ישראל מלמלאין על משה לומר למה לא הוקם מיד שמא דפי ארע בו, והקב"ה חשב לערב שמחת המשכן בחדש שנולד בו יצחק שבניסן נולד יצחק... ומעתה הפסיד כסלו שנגמרה מלאכה בו... אמר הקב"ה עלי לשלם לו, מה שילם לו הקב"ה, חנוכת בית חשמונאי וכו'.

מבואר בדברי המדרש, שמלאכת המשכן נסתיימה בכ"ה בכסלו אך המשכן לא הוקם עד א' בניסן על מנת להקימו בתאריך שנולד בו יצחק אבינו, וכדי לשלם לחדש כסלו מה שהפסיד, שילם הקב"ה חנוכת הבית בימי החשמונאים שהיתה בכסלו.

ויש ליתן טעם מה השייכות המיוחדת של שני התאריכים הללו - כ"ה כסלו וא' ניסן לעשיית והקמת המשכן, ובכדי להבין את הענין נקדים את דברי הראשונים בביאור יסודו ומהותו של המשכן:¹

הרמב"ם בהל' בית הבחירה (א,א') כותב 'מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה שנאמר ועשו לי מקדש, וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבינו והיה לפי שעה שנא' כי לא באתם עד עתה וגו', מבואר בדבריו שמטרת בניית המשכן היא שיהיה מקום לעבוד בו את ה' - להקריב קרבנות וכו'.

אולם הרמב"ן בתחילת פרשת תרומה כותב שיסוד המשכן הוא השראת השכינה בכלל ישראל וז"ל, 'ולכן צוה תחילה על דבר המשכן שיהיה לו בית בתוכם מקודש לשמו, ושם ידבר עם משה ויצוה את בני ישראל. והנה עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה... וסוד המשכן הוא, שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר'.

נמצא שהמשכן כולל בתוכו שני יסודות, מקום ל'עבודה' ומקום 'קדוש' של השראת השכינה בתוך כלל ישראל.

וכן צ"ב, אמאי הכריעה לידת יצחק יותר משאר האבות, אברהם ויעקב שנולדו בתשרי [כמבואר בר"ה (י"א ע"א) לדעת רבי אליעזר, ולדעת רבי יהושע הלא כל האבות נולדו בניסן], ולמה ייחד את יצחק ותלה בלידתו דוקא.

¹ עוד יש להבין, מה שאמר המדרש שהקב"ה נתכוין להעמיד המשכן בחדש שנולד בו יצחק. הרי חודש ניסן יש לו המעלה הגדולה שבו יצאו ישראל ממצרים, ואשר על כן אמרה תורה שהוא ראש חודשים ראשון לחדשי השנה, ולמה צריך לתלות הטעם בלידת יצחק.

הוא פרושים מן העריות ומן העבירה, שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה'.

ביאור דבריו, ש'קדושה' הוא לשון הבדלה והפרשה, וצורת ההבדלה היא כשיש גדרים ומחיצות, ואם אין גדרים, גם אם לא עושים בפועל מעשי טומאה, מכ"מ אין זה נחשב הבדלה כי אין גדר ומחיצה, ורק כשיש גדר ערוה שייך שיהיה מופרש.

כך גם המקדש הוא המקום המובדל מכל חיי החולין החיצוניים ובזה נהיה מקום קדוש, ובכדי לשמר אותו כמקום קדוש, לא די שלא מטמאים אותו אלא צריך שיהיו גדרים ומחיצות להבדיל בין הקדש לחול ובלא מחיצות אין קדושה.

במדרש תנחומא (פקודי ו' ב') מבואר שהמשכן מכוון כנגד תהליך בריאת העולם ובתוך הדברים כתוב במדרש 'בשישי נברא אדם שנא' ויברא אלקים את האדם בצלמו, בכבוד יוצרו. ובמשכן כתיב אדם שהוא כהן גדול שנמשח לעבוד ולשמש לפני ה' - בתוך העולם הכללי יש את האדם שהוא נזר הבריא ומרומם ונעלה מעל כל הברואים, וכמו"כ במשכן המכוון כנגד העולם יש את ה'אדם' של המשכן שהוא הכה"ג.

א"כ הכהנים הם אנשים המובדלים מכולם ויש להם גם הלכות מיוחדות המבדילות אותם משאר העם. וברמב"ם בסוף הל' שמיטה ויובל כתב שגם שבט הלויים מובדלים מכולם ואינם חלק מכל העולם החיצוני, וז"ל הרמב"ם 'ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו מפני שהובדל לעבוד את ה' ולשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים שנא' יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל לפיכך הובדלו מדרכי העולם, לא עורכין מלחמה כשאר ישראל ולא נוחלין ולא זוכין לעצמן בכח גופן אלא הם חיל ה' וכו'.

ובסוף דבריו כותב הרמב"ם 'ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשאו האלקים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים וכו'.

והנה בדורנו הישיבות הם המשכן, ונמצא לפי"ז שכשלומדים בישיבה ורוצים להיות ה'אדם' המובדל והמקודש והנעלה מעל כל הברואים כדוגמת הכהן הגדול שהיה במקדש נעלה מעל כל הברואים, חייבים להיות מובדלים ולדעת שאנחנו לא חלק מכל מה שקורה בחוץ, ודברים אלו אמורים גם כאשר העולם אינו טמא אלא רק בגדר 'חול' שגם אז צריכים מחיצות בין קדש לחול כמו במשכן, כפשוטו. וכש"כ בדור שלנו שהעולם כולו טמא והוא ההיפך הגמור של דרך התורה - הישיבה צריכה להיות מקום מובדל שחוצץ בפני העולם החיצוני.

הענין הזה לצערינו נפרץ מאד בעולם הישיבות, הרבה מושגים מהרחוב חדרו לישיבות, וחייבים לעצור את החדירה הזו. כשרוצים לגדול בני עליה מוכרחים לעשות גדרים מול העולם החיצוני ולעצור את חדירת הרחוביות המלאה במושגים של פריקת עול המתבטאת בצורת הלבוש, בסוגי המוזיקה וכו' וכו', ורק כשעושים את הגדרים נוצרת בישיבה אוירה של קדושה שמגדלת ומרוממת, ומי שלא חי באוירה כזו אינו סופג את האוירה של הישיבה ולעולם לא יצמח בן עליה! לא שייך לגדול כל עוד מחוברים אל מושגי הרחוב החיצוניים והטמאים!

הקב"ה יעזור שגפנים היטב את היסוד הזה, נשמור כראוי על צורת המשכן שלנו וכך נזכה שיצאו בני עליה אמתיים.

(נכתב עפ"י הבנת השומע)

יומא טבא לרבנן

שוחרי התורה ומבקשי דרך האמת ולכל המון תלמידיו אשר רבות בשנים מיחלים לראות את דברי תורתם חקוקים עלי ספר,

וזכינו עתה ברוב חסדי ה' להוציא לאור את הספר

'שיעורי רבינו יהושע העשיל'

עמ"ס כתובות/ סוכה

ניתן להשיג בחנויות המובחרות ובפלא' 052-7155596

כמו"כ התקבלה תרומה לחלוקה לבתי מדרשות וישיבות (נותנה כמות מצומצמת) ניתן לקבל במס' הנ"ל.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת שמיי תשע"ט

ואמרו, ויהי נועם ה' אלוקינו עלינו, יהי רצון שתשרה שכילה במעשה ידיכם. הרי דהשראת השכילה הזאת, נקראת נועם ה'. ונראה ביאור הדבר, על פי הכתוב בתהלים 'הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד', הרי דהישיבה יחדיו, הוא ענין של נעימות, ועל כן השראת השכילה במשכן, שהוא השראת השכילה בתוך בני ישראל, והוא קיום של ושכנתי בתוכם, שהשכילה יחד עם ישראל, הוא ענין של נעימות.

ובזה יש לפרש הכתוב בתהלים, 'שכתי בבית ה' כל ימי חי לחוות בנועם ה', מבואר דהישיבה בבית ה', הוא מביא לנועם ה', דהישיבה יחדיו הוא ענין של נעימות. וכענין זה הוא הכתוב בתהלים (פ"ד) 'מה ידידות משכנותיך', דמבואר דהשראת השכילה בישראל, הוא ענין של ידידות.

ונראה דיש לפרש עוד בביאור הכתוב 'שכתי בבית ה' כל ימי חי לחוות בנועם ה', דבית ה' היינו בית המקדש הנקרא בית ה', ודוד המלך מתפלל בזה שיוכה לבנות את בית ה', ואומר 'שכתי בבית ה'', כדן מלכי בית דוד, דאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד, וזהו שביקש שיוכה לבנין בית המקדש, וגם ישב שם בבית ה'.

ולפי זה, ה'נועם ה'' שמבקש דוד המלך, הוא אותו ה'נועם' גופא שבירכו משה ואהרן שיהיה נועם ה' במעשה ידיכם, והוא אותו ה'נועם' האמור בכתוב בשיר השירים, דהיינו שיהיה ויראה את השראת השכילה, וזהו לחוות בנועם ה'.

ותצא אש מלפני ה' וגו' וירא כל העם וירונו ויפלו על פניהם. (ט', כ"ד).

ופירש רש"י, וירונו, כתרנומו. וכתרגום אונקלוס, ושכחו. והיינו שנתנו שבה לחקב"ה. ולא נתבאר על מה שכחו ישראל. אבל הדבר מבואר בדברי רש"י בשיר השירים (א', ט"ז) על הפסוק הנך יפה דודי אף נעים, אף נעים, שעברת על פשעי והשרית שכונתך בתוכי, וזהו קילום של ירידת האש, וירא כל העם וירונו. והיינו דהשבה היה על השראת השכילה וכפרת החטא.

אכן במדרש תהילים (מזמור ל"ג) איתא, על הפסוק 'רננו צדיקים בה' וגו', אל ה', אין כתיב כאן, אלא בה', בזמן שרואין אותו מיד מרגנים, שנאמר, וירא ישראל את ה' הגדולה וכו', וכן הוא אומר, ותצא אש מלפני ה' וירא כל העם וירונו. הרי מבואר דהמדרש מפרש דהרינה הייתה נתינת שבה על עצם ראיית ה', שראו את האש, ולא משום כפרת החטא והשראת השכילה בתוכם.

וצריך לומר דהרינה הייתה על שתי הדברים, גם על ראיית ה' בירידת האש, וגם על כפרת החטא והשראת השכילה בתוכם.

ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח את העולה ואת החלבים וירא כל העם וירונו ויפלו על פניהם. (ט', כ"ד).

מבואר בכתוב שכשירדה האש על המזבח הייתה רינה. ובפשטות ענין הרינה הוא ענין של שמחה, שהיו שמחים בכך שירדה אש על המזבח.

אכן בתרגום אונקלוס מפרש וירונו, ושכחו, ומבואר שמפרש שהרינה היינו שנתנו שבה, וברש"י כתב וירונו, כתרנומו.

אלא דלא נתבאר על איזה ענין נתנו שבה לפני המקום, בעת שירדה האש על המזבח.

אבל הדברים מבוארים בדברי רש"י בשיר השירים על הפסוק (א', ט"ז) 'הנך יפה דודי אף נעים', וכתב רש"י אף נעים, שעברת על פשעי, והשרית שכונתך בתוכי, וזה קילום של ירידת האש, וירא כל העם וירונו.

ומבואר בדברי רש"י, דהשבה שהיה בירידת האש, הוא שבה על שני דברים, על מחילת החטא, ועל השראת השכילה, שבה שירדה האש, שרתה שכילה בישראל, ונודע להם שנתכפר החטא, ועל זה נתנו שבה על כפרת החטא, ועל מה שהשרה שכילתו בתוכם.

וזה על פי המבואר בדברי רש"י בפסוק הקודם, דכל שבעת ימי המילואים לא שרתה בו שכילה, והיו ישראל נכלמים ואומרים למשה, משה רבנו, כל הטורה שטרחנו שתשרה שכילה בינינו, ונדע שנתכפר לנו עון העגל, עכ"ד רש"י, ומבואר דעד שירדה האש, לא נודע להם שנתכפר להם עון העגל, וכשירדה האש רק אז נודע להם שנתכפר, ולכן אז נתנו שבה על זה.

וכיו"ב מצינו עוד בדברי חז"ל שיש לומר שיר ושבה על ענין התשובה, כדאיתא במדרש (בראשית רבה פכ"ב, י"ג), ויצא קין מלפני ה', פגע בו אדם הראשון, אמר לו, מה נעשה בדינך, אמר לו, עשיתי תשובה ונתפשרתי וכו', אמר, כך היא כוחה של תשובה, ואני לא הייתי יודע, מיד עמד אדם הראשון ואמר, מזמור שיר ליום השבת. הרי דראוי לומר שירה על הנהגת תשובה שהקב"ה נוחה בעולמו.

וכן מפורש בכתוב, שעל השראת השכילה יש ליתן שבת, כמו שכתוב בנביא בזכריה (פרק ב'), 'רני ושמחי בת ציון כי הנני בא ושכנתי בתוכך', שהנביא אומר לישראל לרנן ולשמח על השראת השכילה. [וכן הוא בפיוט לכה דודי, עורי עורי שיר דברי כבוד ה' עליך נגלה, דעל השראת השכילה, יש ליתן שיר ושבה].

והנה מבואר דענין השראת השכילה וכפרת חטא העגל נקרא בלשון 'נעים', וכמבואר מדברי רש"י שפירש כן את הכתוב 'הנך יפה דודי אף נעים', דנעים היינו שהשרה שכילתו ביניהם. וכן הוא מבואר גם בלשון הברכה שבירכו משה ואהרן את בני ישראל, כדכתיב 'ויצאו ויברכו את העם', וכתב רש"י, שבירכו

וביאור הדבר נראה, על פי מה שיסד א"ז מרן הגר"ז זצ"ל דיש ברכות ותשכחות שנאמרים בתורת תודה על קבלת הטובה, כמו ברכת הגומל לחיובים טובות, ושעשה לי גם במקום הזה, שעיקר השבח הוא על קבלת הטובה, ויש ברכות שנאמרו על גבורות ה', כמו ברכת משנה הבריות והכם הרזים, וברכת עושה מעשה בראשית, ושכחו וגבורתו מלא עולם, שבכחות אלו נקראו ברכות הראיה, שמכל דבר שאנו רואים את גבורתו של הקב"ה, צריך לשבח ולברך על זה.

ולפי זה יש לפרש, דזהו שתי הרינות שהיו כאן, דהרינה על עצם ראית ה' בירידת האש, המבואר במדרש שבזמן שרואין מיד מרגלים, זהו מדין ברכות השבח, שכשרואין גבורתו של הקב"ה, מיד מברכין ומשבחים על זה, והרינה על כפרת החטא והשראת השכינה בתוכם, זהו רינה מדין שבח של תודה על קבלת הטובה שיש בזה לישראל, וזהו הרינה האמורה בכתוב בשיר השירים, שאמרו הנך יפה דודי אף נעים אף ערשנו רעננת, שזה הוא שבח וקילום על השראת השכינה עליהם וכפרת החטא, וכדמשמע הלשון שמדבר מענין החיבה המיוחדת של הקב"ה לישראל, ונעימות השראת השכינה בתוכם.

ותצא אש מלפני ה' וגו' וירא כל העם וירנו ויפלו על פניהם.
(ט', כ"ד).

ומבואר שמלבד הרינה גם נפלו על פניהם. וכן מצינו במלכים (י"ה, ל"ט) אצל אליהו בחר הכרמל, דבעת שירדה האש מן השמים, נאמר, 'וירא כל העם ויפלו על פניהם'.

וכן כתוב בדברי הימים (ב', ז', ג'), 'וכל בני ישראל רואים ברדת האש וכבוד ה' על הבית, ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחו'.

ומבואר דבראית אש היורדת מן השמים, יש חיוב של נפילת אפים. וביאור הדבר, הוא על פי המבואר במדרש תהלים, דראית האש הוא ראית ה' וגילוי שכינה, ובכל מקום שיש גלוי שכינה יש נפילת אפיים, וכמו דתנן בגמ' ביומא דף ס"ו דכשהיו שומעים את השם המפורש יוצא מפי כהן גדול היו כורעים ומשתחווים ונופלים על פניהם.

ותקראנה אותי כאלה ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה'. (י', י"ט).

נראה לפרש לישנא דקרא הייטב בעיני ה', דהנה הרמב"ם מנה אכילת מעשר שני באנינות ללאו, ולוקח ע"ז, שנאמר לא אכלתי באוני ממנו, והשיג ע"ז הרמב"ן, דאין למנות את האמור בשלילות לא אכלתי באוני בלאו, ואע"פ שהוא איסור, אין לוקן ע"ז, הרי דאיסור זה אינו לאו גמור.

ולפי זה יש לומר, שעל כן אמר הכתוב בהאי לישנא הייטב בעיני ה', מפני שאינו לאו גמור.

כל שרץ העוף החולך על ארבע שקץ הוא לכם. את אלה מהם תאכלו את הארבה למינו וגו'. (י"א, כ' כ"ב).

מבואר בפרשה זו שיש שרצים שנאסרו באכילה, ויש שרצים המותרים. והטעם למה אלו נאסרו ואלו הותרו לא נתבאר. והרמב"ן נתן טעם האיסור בעופות, מפני שדמו מחומם לאכזריותו ושחור וגם, ומוליד המרידה השרופה השחרחרות, ונותן אכזריות בלב, וגם הבחמות יתכן שיהיו כן, עכ"ל. ולא נתבאר בדבריו הטעם לחלק בשרצים.

ויש ליתן טעם בדבר, על פי הכתוב בהפטר שבת שובה בנביא יואל (ב', כ"ה), 'ושלמתי לכם את השנים אשר אכל הארבה וגו' חילי הגדול אשר שלחתי בכס', הנה הנביא קורא את הארבה 'חילי הגדול', שהארבה הם חיל ה', והיינו דאף שכל העולם כולו עומד מוכן ומזומן לעשות שליחות הקב"ה בכל עת, וכמו שאיתא בחז"ל בענין העקרב והצפרדע, שכל הבריאה כולה עומדת לשמש את הקב"ה, מ"מ נתייחד הארבה ליקרא חילי הגדול.

ויש לומר, דעל כן חלוק הארבה משאר השרצים, דנתייחד הארבה שהוא חיל ה', ועל כן הוא גם מין טהור מותר באכילה, ושאינו בזה משאר מיני השרצים.

וכל השרץ השורץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל. (י"א, מ"א).
בגמ' במעילה דף ט"ז ע"ב מבואר, דאיסור אכילת שמונה שרצים שיעורו הוא בכעדשה, דילפינן אכילה מטומאת, מה טומאה בכעדשה, אף אכילה בכעדשה, וכן פסק הרמב"ם (פ"ב מהל' מאכלות אסורות ה"ז), דשיעור אכילתו כשיעור טומאתו.

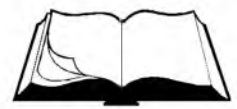
ומבואר בזה דין שיעור מהודש באיסורי מאכלות, שיש איסור אכילה אף בכעדשה, ואע"פ שקי"ל בכל מקום דאין אכילה פחותה מכזית, וא"כ איך שייך מלקות באכילת שרץ בכעדשה, דלא חשיב אכילה.

ונראה לומר בזה, ששיעור דכעדשה הוא מיסוד הדין 'בריה', דאסורה באכילה אף בפחות מכזית, ויסוד לדבר נראה מבואר, דהנה שיעור דכעדשה לענין טומאת שרץ, ילפינן בגמ' בחגיגה דף י"א ע"א, מהא דחומט תחילת ברייתו בכעדשה, ומשמע שגדר השיעור בזה הוא כענין דין 'בריה', ומבואר דשיעור דכעדשה הוא שיעור בריה דשרץ, וממילא שייך שיעור זה גם לענין אכילה, שבשרצים יחא חשוב אכילה, גם בשיעור זה דכעדשה, דדין 'בריה' מהני גם בגדר אכילה.

הדברים נערכו מתוך שיעור הנמסר בעש"ק
בישיבת "עטרת שלמה" – קרית הישיבה"
את השיעור במלואו ניתן לשמוע בקול הלשון
5-7-1-1-1-001-617103 (מס' הדש)

מִי יֵדָע

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

אדר ב' תשע"ט

שאלות המצויות

גליון 361

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

הכתמים (כשאנו מכניסים את הידים לשרוולים)?

תשובה: איתא בשו"ע (סי' ש"א סעיף ל"א) היוצא מעוטף בטלית ומקפל אותה משני צדי ידיו או על כתפו, אם כוונתו שלא תתלכך אסור, אבל אם עושה כן להתנאות כמנהג אנשי המקום במלבושם, מותר, עיי"ש. לפי"ו בנד"ד, כיון שדרך האנשים ללבוש חליפה גם בהנחה על הכתף ובלי להכניס את הידיים לשרוולים, מותר ("דינים והנהגות" פרק י"ד אות ט'), בשם ה"חזון איש", ו"ארחות רבינו" ח"א עמ' קל"ז, ויש לדון בכל מדינה ומדינה אם כך היא דרך הלבשה באותו מקום ("חוט שני" ח"ד עמ' קל"ג).

הלכה ברשה"ר עם שרוולים מקופלים

שאלה: האם מותר לצאת בשבת כשרוולי החולצה מקופלים?

תשובה: יש סוברים כיון שעתה אין לו תועלת בלבישתם יותר ממה שהולך בשרוולים קצרים נחשבים הם כמשאוי, ואסור לצאת בהם בשבת (שו"ת "אגרות משה" ח"ה תשי"ח על סעיף פ"ט) ויש סוברים שגם לבישת שרוולים מקופלים נחשבת לדרך לבישה ואינה משאוי ("חוט שני" ח"ד פרק פ"ח ס"ק ט"ז).

(ויש מפרשים שטעמו של בעל ה"אגרות משה" היא משום שבארה"ב מי שחם לו היה לובש שרוולים קצרים, נמצא שאין רגילים כלל לקפל שרוולים. ולפי"ו בארץ ישראל שרגילים ללכת עם שרוולים מקופלים לכו"ע מותר).

נקרע המתלה של בגדו

שאלה: נקרע המתלה שעל בגדו בשבת, האם מותר ללכת עם בגד זה ברשה"ר?

תשובה: אם דעתו לתקנו, הרי יש בו חשיבות ואסור לצאת בבגד זה בשבת, אבל אם דעתו לבטלו שם ולא להשתמש בו עוד, הרי"ז בטל לבגד ומותר לצאת בו (משנ"ב סי' ש"א ס"ק ק"ו), ואם אפשר לתקן את הצד השני באופן שמותר בשבת, כגון ע"י סיכת ביטחון, כיון שבמקרה זה עומד המתלה לשימוש בשבת בטל הוא לבגד, ומותר לצאת בו ("חוט שני" ח"ד פרק פ"ח ס"ק י"ז עמ' קל"ו).

ציאה עם צמיד לצורך זיהוי

שאלה: לאחרונה נותנים לבאים עם החולה המאושפז צמיד מפלסטיק לצורך זיהוי, כדי לאפשר לו להיכנס ולצאת מבית החולים. האם מותר לצאת בזה בשבת?

תשובה: צמיד זה אינו מלבוש ואינו תכשיט נוי, ומה שמתירים לעבד לצאת בחותם שבצווארו ואינו נחשב למשאוי (עי' משנ"ב סי' ש"א ס"ק פ"ג) משום שהולך כך במשך כל השבוע, והרי"ז כגופו, משא"כ הצמיד שהוא רק לזמן מוגבל, ומסלקו מידו מיד כשהחולה יוצא מבית החולים, לכאורה הרי"ז נחשב למשאוי ואי אפשר ללבוש בשבת.

החזרת שאריות של אוכל לתוך סיר בשבת

שאלה: בשבת לאחר הסעודה נשאר קצת חמין בצלחת, האם מותר להעבירו לתוך סיר קטן (כדי שיהיה מוכן לחימום ביום ראשון) או צריך להחזירו לקערה?

תשובה: סיר קטן כשהוא ריק הוא כלי שמלאכתו לאיסור, ואף לצורך גופו ומקומו מותר להשתמש בו, ורק כשאין כלי היתר ניתן להשתמש בו, וכמבאר במשנ"ב (סי' ש"ח ס"ק י"א), ולכן בנד"ד שיש לו קערה של היתר שיכול להניח בו את החמין, לכאורה אסור לקחת סיר קטן (הגם שעיי"ז יחסוך לו לרחוץ את הקערה).

אולם יש עצה לזה, שיקח קצת חמין ויניחו בתוך הסיר בלי להזיז את הסיר, ובאותו רגע הפך הסיר להיות כלי שמלאכתו להיתר, היות שנעשה טפל לאוכל, ואז יכול לטלטל את הסיר לכתחילה, ולהניח בו את שאר החמין (נידוי הג"ר יצחק דרזי שליט"א בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

טלטול שולחו לאחר שנאכלה החלה

שאלה: בשעת הדלקת נרות היתה חלה על השולחן, אבל לאחר הסעודה הכל נאכל, ונשארו הנרות בלבד על השולחן, האם מותר לטלטל את השולחן?

תשובה: יש סוברים שלא חל דין בסיס באמצע השבת, ומותר לטלטל את השולחן עכשיו, הגם שיש עליו רק את הנרות ("שו"ע הרב" סי' רע"ז

כל הציבור אומרים קדיש

שאלה: כאשר כל ציבור המתפללים רוצים לומר קדיש, האם עדיף שאחד לא יאמר קדיש כדי לענות אמן?

תשובה: כל הציבור יחד יכולים לומר קדיש אם הם חייבים בזה, אע"פ שאין מי שיענה אמן אחריהם, ונוסח "ואמרו אמן" קאי על המלאכים המלווים את האדם. ועכ"פ לכתחילה צריך שיהא אחד שיענה אמן אחריהם ועדיף שיהיו שניים (שו"ת "רב פעלים" ח"ב סי' י"ד), ועי' מג"א (סי' ס"ז ק"ז) בשם ר"י החסיד שגם יחיד המתפלל בסוף שמו"ע יאמר "עושה שלום... ואמרו אמן", ואומר כן אל המלאכים השומרים אותו, עיי' שם.

"אמן יהא שמיה רבה" או קדושה

שאלה: יכול לשמוע קדיש ולענות "אמן יהא שמיה רבה" או קדושה, איזה עדיף?

תשובה: "אמן יהא שמיה רבה" עדיף מקדושה ו"מודים", לכן כששומע שניהם ביחד יענה "אמן יהא שמיה רבה" (משנ"ב סי' נ"ו ס"ק ו'), אבל אם המנין שהוא מתפלל בו הגיע לקדושה, ושומע באותו זמן קדיש ממנין אחר, יאמר קדושה ("כף החיים" שם ס"ק ה').

הטיל מי רגלים בלא לגעת במקומות המכוסים

שאלה: מצוי אצל חולים או אנשים מבוגרים שכאשר הם משתעלים הרבה מרגישים שיצא מהם מי רגלים, האם חייבים לרחוץ ידיהם ולברך ברכת "אשר יצר"?

תשובה: איתא בשו"ע (או"ח סי' ז' סעיף ב') הטיל מים ולא שפסף אע"פ שצריך לברך "אשר יצר" אין צריך ליטול ידיו אלא משום נקיות או משום היכון, עכ"ל. וכתב ב"שו"ע הרב" (סעיף ב') שאם שם לבו להזיהר שלא לנגוע במקומות המכוסים בשעה שמטיל מים, וגם לא נכנס לבית כיסא קבוע, מעיקר הדין אין צריך נטילת ידיים, גם לא לתורה ותפילה, עיי' שם.

ולפי"ו בנד"ד, שבדאי לא נגע בגופו כלל, צריך לברך "אשר יצר" וימשיך להתפלל או ללמוד בלי נטילת ידיים.

עניית אמן באמצע ברכת המזון

שאלה: האם באמצע ברכת המזון מותר לענות אמן על שאר ברכות?

תשובה: לענות אמן על אותה ברכה בברכת המזון פשיטא שמותר (רמ"א סי' קפ"ג סעיף ז'), ואיתא בשו"ע (או"ח סי' קפ"ג סעיף ח') לענין לשאול בברכת המזון מפני היראה או מפני הכבוד, יש מי שאומר שדינה כתפילה עכ"ל, ומסתמית לשונם משמע שה"ה לכל דברים שבקדושה אין לענות, לא לאישיר, קדושה ואמן ד"הקל הקדוש" ו"שומע תפילה" (שו"ת "בצל החכמה" ח"ד תשי"ב מ"ב, ו"כף החיים" שם ס"ק מ"ב).

ויש סוברים שכוונת השו"ע רק לענין מפני הכבוד והיראה, אבל לענין קדיש וקדושה מותר לענות באמצע הברכה, וה"ה אמן ד"הקל הקדוש" ו"שומע תפילה", וכמו כן אמן בין הפרקים דינה כמו בקריאת שמע ("חזון איש" סי' כ"ח ס"ק ג'), ועיי' "ערוך השולחן" סי' קפ"ג סעיף ט', ועכ"פ יזהר לא לענות בין סיום הברכה ל"ברוך אתה ה'..." (עי' פסקי תשובות" שם ס"ק ט"ז).

הדלקת נרות שבת במטבח

שאלה: האם חייב לכבות את האור בעת הדלקת נרות שבת?

תשובה: לפי מנהג בני אשכנז מברכים על תוספת אור במקום אכילה (כמבאר ברמ"א סי' רס"ג סעיף ח'), אבל בשאר מקומות הבית שמדליק כדי שלא יכשל בעץ ובאבן א"א לברך על תוספת אור.

לכן אם מדליק נרות במקום שבו אוכל אינו חייב לכבות ולהדליק את האור לשם שבת, אבל אם מדליק במקום אחר כגון במטבח או בחדר אחר שבין כך יש שם אור ולא שייך הטעם משום "שמא יכשל" לכתחילה יש להדליק שם גם את האור לכבוד שבת, וכן כשמתארח בסעודת ליל שבת מחוץ לביתו ומדליק בביתו בלי לאכול שם כלום.

ציאה בשבת עם חליפה על הכתפיים

שאלה: האם מותר לצאת בשבת לרשה"ר בחליפה המונחת על

סעיף ו'), ויש סוברים שאם רק הנרות נשארו על השולחן, הוא נעשה בסיס ואסור לטלטלו (פמ"ג ס' רע"ט א"א סוף הסימן, וס' ש"ט מ"ז ס"ק א').

ולמעשה במקום שאפשר יש לנהוג כדעת הפמ"ג וכשירצה לטלטל את השולחן יניח עליו דבר היתר החשוב יותר מהמוקצה (הגרי"ש אלישיב זצ"ל, "שבות יצחק" ה' מוקצה פ"ז אות ו').

להניח חפץ בשבת על ספסל של תחנת אוטובוס

◀ **שאלה:** מי שנמצא במקום שאין בו עירוב (כגון בחו"ל או במקום שאין סומך על העירוב), האם מותר להרים ילד או חפץ מהקרע ולהניחו על ספסל שבתחנת אוטובוס, באופן שזה טלטול פחות מדי אמות?

תשובה: תחנת אוטובוס, מכיון שהיא מקורה (כמו שמצוי בארץ ישראל) יש לו דין כרמלית (רמ"א סו"ס שמ"ו סעיף ג'), משנ"ב ס"ק ל', ובשו"ע ס' שמ"ה סעיף י"ד, ואם הרחוב הוא רשה"ר אסור להכניס מהרחוב לתוכו אפילו בפחות מדי אמות.

לפעמים יש לו ג' מחיצות ותקרה, ואז יש למקום התחנה דין רשות היחיד משום שבצד הרביעי אומרים 'פי תקרה יורד וסותם' (ע"י רמ"א סו"ס שס"א). ואז אפילו כשהרחוב הוא כרמלית אסור להכניס מכרמלית לרשות היחיד, וק"ו אם הרחוב הוא רשה"ר הרי אסור מן התורה להכניס מרשה"ר לרשה"י.

לתפוס כדור ברשה"ר

◀ **שאלה:** ילדים שיחקו בכדור בחצר והוא עף אל מחוץ לחצר, או כשהם משחקים ברחוב, ועובר שם אדם המקפיד שלא לטלטל (משום שאינו סומך על העירוב), האם מותר לו רק לתפוס את הכדור שבאוויר במקומו (בלי לזוז) כדי שהכדור לא יעוף רחוק יותר?

תשובה: מבואר בשו"ע (או"ח ס' שמ"ז) שאם אחד עוקר והשני עושה הנחה שניהם עברו על איסור מדרבנן שאסרו לעשות עקירה בלא הנחה או הנחה בלא עקירה, ע"י שם (ובמשנ"ב ס"ק ד'), ולכן כתב המשנ"ב (ס"ק ח') הזורק ונעקר חברו ממקומו וקיבלו, שניהם עברו על איסור מדרבנן, ע"י שם.

ולפי"ז בנד"ד כשתפוס את הכדור עשה הנחה ואסור מדרבנן. לכן כשמבקשים ממישהו שמטלטל (מצוי בעובד זר) לטלטל חפץ עבורו, כשמוגים למקום לא יקבלו הימנו אלא יגיד למטלטל להניח את החפץ.

רוח שהעיפה כובעו בשבת ברשה"ר

◀ **שאלה:** הלך במקום שאין בו עירוב, ורוח העיפה את כובעו והתחילה לגלגל אותו על האדמה, האם מותר לו לתפוס את הכובע? **תשובה:**

א. אם הכובע כבר עומד על מקום אחד או התגלגל ברחוב פחות מדי אמות מותר להרימו ולחבושו, כיון שהוא באותו מקום, והרי פעם אחת מותר לטלטל חפץ ברשה"ר פחות מדי אמות (ע"י שו"ע ס' שמ"ט סעיף א', ומשנ"ב ס"ק א' וס"ק ט"ז).

ב. אם הכובע כבר עבר ד' אמות ועדיין מתגלגל והוא תופסו, נמצא שעדיין עושה הנחה, והרי אסור לעשות הנחה לבד אפילו לא עקר כלל (ע"י משנ"ב ס' שמ"ז ס"ק ד'), וכעין שמצינו שאם הוציא מבעוד יום ועשה הנחה בשבת, שעכ"פ מדרבנן אסור, הגם שאין כאן עקירה באיסור (גמרא שבת ג', שעה"צ ס' שמ"ז ס"ק ה'). אולם מבואר בשו"ע (ס' שניא, ומשנ"ב ס"ק ו-ז'), שאם יורד גשם על גג הבית שהוא רשה"י ונשפך משם לתוך רשה"ר רחוק מהגג מותר לתפוס את המים בידו אפילו תוך עשרה לרשה"ר, אע"פ שעושה הנחה על המים שבידו, וע"כ כיון שלא היתה כאן עקירה כלל ע"י אדם רק ע"י רוח, באופן כזה מותר לעשות הנחה, ע"י שם. וא"כ לכאורה ה"ה בנד"ד, כיון שלא נעשתה עקירה בכובע ע"י אדם, רק ע"י הרוח, מותר לו לתפוס את הכובע, ויל"ע.

חברו יטלטל עבורו

◀ **שאלה:** האם אפשר לבקש מחברו שסומך על העירוב שיטלטל עבורו, להביא לו את ילדיו או את החפצים השייכים לו?

תשובה: אם יש פקוק בעירוב וחושש שמן הדין אסור לטלטל, כגון שלא עשו שכירות מהגויים או שהמחיצות אינן שלימות (מצוי כשנוסעים למקום נופש ביישוב דתי וכדומה) אסור לבקש מחברו לטלטל עבורו, משום שמסייע לדבר איסור (משנ"ב ס' שמ"ז ס"ק ז'), אבל אם יש שם עירוב כדן והוא רק מחמיר על עצמו, מותר לבקש מחברו שיטלטל עבורו (ספר "דרכי תשובה").

בובה בחדר של העובד הזר

◀ **שאלה:** הגיע עובד זר ממדינת הודו, ובחדרו על השולחן מונחת בובה קטנה, האם יש חשש שזוהי הע"ז שלו, וצריך להוציאה מהבית?

תשובה: אם באמת זוהי הע"ז שלו, הרי אסור להכניסה לבית, אפילו אם אותו חדר מושכר לגוי (שו"ע יו"ד ס' קנ"א סעיף י'), ויש עצה לומר לו שאין רוצים שתהיה הבובה בבית שלנו. אם הוא מסכים מיד, זוהי ראייה שאין זו ע"ז, רק זכר לדבר, אבל אם הוא לא מסכים, כנראה שזה ממש ע"ז וחייבים לומר לו שיניחוהו במקום אחר.

ואלו שיש להם צורת שתי וערב, בד"כ אין זו ע"ז כלל רק זכר לדתם (ע"י רמ"א יו"ד ס' קמ"א סעיף ג').

כתב בכתובה יהונתן במקום יונתן

◀ **שאלה:** כתב בכתובה יהונתן במקום יונתן, האם חייב לתקן את הכתובה?

תשובה: כתוב בשו"ע (אה"ע ס' קכ"ט סעיף כ"ה) שם יונתן ושם יהונתן שני שמות הם, ולכתוביה יש לכתוב יונתן. ומפרש ב"בית שמואל" (שם ס"ק מ"ד) משום שבש"ס כתוב יונתן (בש"ס בבלי כתוב 'יהונתן' רק פעם אחת במסכת יבמות קכ"ב:), וכתב ה"חזון איש" (אה"ע ס' צ"ה ס"ק ט"ו) שאם כתב בגט יהונתן במקום יונתן הגט פסול, אולם אם כתב יונתן במקום יהונתן כשר, שזה כמו שם חניך, ע"י שם.

וכל זה לענין גיטין, אבל בכתובה בודאי אפשר לגבות הכתובה אפילו כתוב יהונתן, ולכן אין חיוב להחליף את הכתובה (ומעשה שהיה שכתבו שם הכלה רחל גיטל במקום גיטל רחל, והורה הגר"נ קרליץ לא להחליף את הכתובה היות שכתובה דינה כשטר ממון).

קטן שעשה עבודות תיקון עבור חברו

◀ **שאלה:** ילד בן 10 ביקש מחברו בן 11 לתקן לו אופניים, וסיכם שישלם לו 30 ₪ עבור התיקון. האם חייב לשלם לו, או שמא מכיון שהוא קטן אין מעשה קטן כלום?

תשובה: איתא בשו"ע (ח"מ ס' רל"ה סעיף א') שקטן בן 6 שנים ואילך אם יודע בטיב משה ומתן, מקחו מקח, וממכרו ממכר, ומתנתו קיימת בין בדבר מרובה ובין בדבר מועט וכו', ע"י שם. הרי מבואר שלענין ממונות העסקים עמו חלים וקונה.

ולפי"ז בנד"ד, שסיכם לשלם לחברו אם יעשה איזו פעולה עבורו, חייב מדין פועל.

(ולא דמי לקטן שהזיק שפטור מדיני אדם כמבואר בשו"ע, ח"מ ס' תכ"ד סעיף ח', שהתם הוא בגדר עונשין, ולזה פטרו קטן, אבל בחיובי ממון הוא חייב).

חלוקת רכוש לאחר פטירת הסבא

◀ **שאלה:** הסבא נפטר והיו לו רק שתי בנות, רחל ולאח, לאה, בתו, גם היא נפטרה והותירה אחריה בנים בס"ד, רחל טיפלה באביה כל השנים עד לפטירתו, וחילקה הרבה מהחפצים של אביה לילדיה לאחר פטירת אביה, האם מותר להם לקבל חפצים אלה?

תשובה: אע"פ שלאח כבר נפטרה, הבנים שלה יורשים את הסבא במקומה (50 אחוז מסך כל הרכוש של הסבא), ולכן אסור לחלק ולקחת מהרכוש מבלי לסכם עם יורשי לאה (שו"ע ח"מ ס' רע"ז סעיף א').

חודש עברי או לועזי לענין דמי שכירות

◀ **שאלה:** השוכר דירה ומסכם שישלם דמי השכירות בכל חודש, האם הכוונה לחודש עברי או לחודש לועזי (בשעת חתימת ההסכם לא דנו בזה כלל)?

תשובה: מקובל בכל מקום לשלם לפי החודשים שמסוכמים בשוק העסקים, ולכן אפילו אם התאריך על השטר הוא תאריך עברי, בכל זאת המנהג לשלם לפי החודש הלועזי.

דירה שכורה בלי בידוד

◀ **שאלה:** שכר יחידת דיור על הגג, וסיכמו שיהיה שם בידוד על הקירות כנגד הקור, ולמעשה אין שם בידוד וקר מאוד בדירה, והוצרך לחמם אותה כל היום, האם אפשר לתבוע מהמשכיר את דמי החימום?

תשובה: כיון שהמשכיר התחייב לתת דירה עם בידוד, אם כן יש לבדוק בשוק אם יש הבדל במחיר השכרת דירה, שעל דירה בלי בידוד משלמים פחות דמי שכירות, אזי יש זכות לשוכר להוריד את אותם דמים משום שהדירה שווה פחות (ואולם לא מצוי כ"כ כיון שבין כך יש מחירים שונים בדמי שכירות). ומ"מ המשכיר מחויב מעתה לעשות בידוד היות שכך סיכמו מראש, שידוע שהכל חולים אצל צינה, ולכן צריך להביא לו בית שראוי למגורים בריאים.

ובנוגע לתשלום על חימום הבית, א"א לחייב את המשכיר על כך, כיון שזה רק גרמא, ועכ"פ בודאי אם המשכיר מסכים לשלם יכול השוכר לקבל ממנו (ולפנים משורת הדין ראוי לעשות כן ולהשתתף עמו, היות דסו"ס הוא גרם לו הפסד זה).

השכיר דירה לזוג ונפרדו באמצע השכירות

◀ **שאלה:** זוג שכר דירה לשנה, ובאמצע נפרדו הבעל והאשה והיא נשארה בדירה ורוצה להמשיך לגור בדירה ולשלם את השכירות. המשכיר טוען שכיון שעשה את העסקה עם הבעל והבעל יצא, התבטלה השכירות הראשונה והוא יכול לתבוע מחיר חדש מכאן ולהבא, מה הדין?

תשובה: כיון שהשכירו לשניהם אפילו אם רק אחד מהם רוצה להמשיך, אין זה נחשב כביטול שכירות, ואין למשכיר זכות ולתבוע יותר כסף מכאן ולהבא.

וכן אם אחד מהזוג הלך לעולמו רח"ל, יכול בן הזוג שנשאר להמשיך ולגור שם, ואין המשכיר יכול לומר שהשכיר דוקא לשניהם ולא רק לאחד מהם ולשנות את תנאי השכירות.

המקור בפרשה: וכל שרץ העוף וכו' (יא כ וברש"י)

מסביב לשולחן

עורך - הרב שלמה רוזנשטיין

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא ספרשה בעיון בהלכה באגדה ובסוסר

משולחן גבוה

הרב מאיר שולביץ

עקרי הענין

עיקרי הענין בבדיקת תולעים.

א] מקור הענין. בפרשתנו פר' שמייני (יא, מא) וְכָל הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל: (מב) כֹּל הוֹלֵךְ עַל גַּחֲוֹן וְכֹל הוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע עַד כָּל מְרֵבָה רְגָלִים לְכָל הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ לֹא תֵאָכְלוּ כִּי שֶׁקֶץ הֵם: (מג) אֶל תִּשְׁקְצוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ וְלֹא תִשְׁמְאוּ בָהֶם וְנִטְמַתֶּם בָּם: (מד) כִּי אֲנִי יִקְוֶה אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדַּשְׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא תִשְׁמְאוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל הַשָּׂרֵץ הַרְמֵשׁ עַל הָאָרֶץ: (מה) כִּי אֲנִי יִקְוֶה הַמַּעֲלָה אֶתְכֶם מֵאָרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי: וברש"י ונטמאתם בם - אם אתם מטמאין בהם בארץ אף אני מטמא אתכם בעולם הבא ובישיבת מעלה: (מד) כי אני ה' אלהיכם - כשם שאני קדוש שאני ה' אלהיכם, כך והתקדשתם קדשו עצמכם למטה: והייתם קדשים - לפני שאני אקדש אתכם למעלה ובעולם הבא: עוד ראה כאן בספורנו ולא תשמאו בהם ונטמאתם בם. כי אני ה' אלקיכם, והתקדשתם. אל תשמאו בהם באופן שתהיו טמאים ומטומטמים בם, וזה יקרה באכילתם. כי אמנם בהיותי אלקיכם חפצתי שתתקדשו ותכינו עצמכם אל הקדושה: (מד) והייתם קדושים כי קדוש אני. כדי שתהיו קדושים ונצחיים בהיכרכם את בוראכם והלכתם בדרכיו, וזה חפצתי כדי שתתדמו אלי כי קדוש אני. וכל זה תשיגו כשתתקדשו ותשמרו מאסורי מאכלות, כאמרם ז"ל (יומא סוף פרק אמר להם הממונה) אדם מקדש עצמו מעט, מקדשים אותו הרבה וכו' (יומא לט א): (מה) כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים. **וראו לכם שתעשו זה ההשתדלות להתקדש ולהיות קדושים, כדי להפיק רצוני,** כי אמנם כונתי כשהוצאתי אתכם מארץ מצרים היה כדי שתשיגו זה, שאהיה לכם לאלהים בלתי אמצעי, ושתהיו קדושים ונצחיים בהדמותכם אלי במדות ובמושכלות, כי קדוש אני:

ב] בטעם חומר המצוה. כתב בספר החינוך פרשת שמייני מצוה קנט [עיי"ש שהארץ שלא היה אדם מעולם שהשיג לדעת כל החכמה, ואיננו יודעים טעמים של המצוות, ואח"כ כתב] אין לנו קושיא ולא שאלה בכל איסור המאכלות והרחקת הטומאה בכל אשר לא יהיה התועלת לנו ידועה ומושג בחקירה, כי ידענו באמת שהכל לטוב. ואל תתמה בני על עניני הטומאה אם הוא נעלם הרבה על כל בריה, כי אפשר שהטומאה תזיק אל הנפש ותחליא קצת, וכן שמעתי הדבר מפי חכמים, וכעין מה שאמרנו זכרונם לברכה [יומא ל"ט ע"א] ונטמאתם בם, ונטמאתם כתיב [ויקרא י"א, מ"ג], כלומר שמעיינות השכל שהוא הנפש הקיימת מתקלקלים

קצת בענין הטומאה. ואל תתמה בהתקלקל השכל בענינים הגשמיים אף על פי שאינו מינו, כי מפני שיתופה של נפש עם הגוף יארע לה כן על כל פנים. ואם כן אנחנו בני איש בעניות דעתנו לא נדע הנפש ומהותה, ואיך נלאה לדעת רפואתה או מחלתה מדרך החקירה, הלא לרופאים אין תחבולה ברפואה עד הכירם עיקר המחלה, ועל כן בכל הרחקות הטומאה שיבואו בתורה אין לנו לחטט אחר שרשיה, עד בואנו אל תכלית הידיעה בעניני הנפש, לדעת מהותה ומוצאה ומובאה.

ג] דין הבדיקה. כל מיני פירות שדרכם להתלע בעודם מחוברים לקרקע, לא יאכל עד שיבדוק הפרי מתוכו שמא יש בו תולעת [ראה רמב"ם מאכלות אסורות פ"ב הט"ו, ע"פ חולין נח רע"ב: הני תמרי דכדא כו' ור"ל שלא ראו שהתלעו וכו' ורא"ש שם; תוה"א להרשב"א בית ג שער ג; טוש"ע יו"ד פד ח]. שאותה תולעת אסורה משום שרץ השורץ על הארץ, וכל שהאיסור מצוי חוששים לו וצריך בדיקה, אף על פי שאינו מצוי ברוב אלא במיעוט, כשם שבדקים את הריאה מפני הסיכנות המצויות בה, ובדיקת רוב הפירות אינה מועילה, אלא צריכים לבדוק כולם, שבמיעוט המצוי אין סומכים על בדיקת הרוב, כדרך שאין סומכים בבדיקת הריאה על בדיקת מקצתה שו"ת הרשב"א שם; רמ"א בשו"ע שם וש"ך ס"ק כח. ולפיכך כ' הט"ז (שם ס"ק יד) שצריך לבדוק כל פרי ופרי בפני עצמו. פרי שניכר מבחוץ, על ידי ריעותא של נקב או נקודה שחורה, שיש בו תולעת מבפנים, בודקים אותו מבחוץ, ופרי שדרכו להיות בו תולעת מבפנים מבלי סימן של היכר מבחוץ, בודקים אותו מבפנים דוקא, (ב"ח סי' פד; פמ"ג שם בשפ"ד ס"ק כב). פירות שדרכם לאכלם מבושלים, בודקים לפני הבישול, ואם לא בדקום קודם, אם לא נימוחו ואפשר לבדוק לאחר הבישול, בודקים אחר כך. טוש"ע שם ט, אבל כ' הרא"ש שם שבדיקה על ידי מים רותחים שימותו התולעים אינה מועילה, שהרי גם שרץ מת אסור, וכן אינה מועילה בדיקה על ידי מים צוננים בכדי שהפירות המתולעים יעלו למעלה, לפי שאין כולם עולים על ידי כך למעלה, ועוד שאותם שהתלעו במחומר אין טבעם שצפים למעלה כאותם שהתלעו בתלוש (עיין ש"ך סקכ"ה).

ד] נאמנות נשים. יש סוברים שאין הנשים נאמנות בבדיקת תולעים אלא בפירות גדולים שאין טורח בבדיקתם, אבל בפירות

מין פוסק הדור

הגר"נ קרליץ שליט"א

חשש שמא יטה בבדיקת תולעים לאור הנר בשבת

בשו"ע (או"ח סי' ער"ה) כתב, כלים הדומים זה לזה וצריך עיון להבחין ביניהם, אסור לבדוק בשבת לאור הנר, אבל שמש קבוע מותר לו לבדוק לאור הנר כוסות מפני שאינו צריך עיון הרבה. ובבה"ל שם הביא דמדברי המג"א משמע דאף עיון מועט אסור לאור הנר, והגר"ז כתב דוקא עיון הרבה, וסיים שם בבה"ל דצ"ע לדינא.

והגדרת עיון מועט הוא התאמצות מועטת להכיר, והנה ישנם דברים רבים שנכללים בעיון מועט, ובעיון מרובה, וצריך לידע הגדר והגבול ביניהם, מ"מ זה ודאי שדברים שמכירים מיד לא מיקרי עיון מועט ומותר להבחין לאור הנר, כגון בין כסא לשולחן, או בין כף למזלג, או בין בגדיו לבגדי אשתו כגון בין מכנסים לשמלה. והנידון להבחין בצלחת שיש בה כמה מינים, אם מותר להבחין לאור הנר, ולהבחין ולבדוק הציצית כתב במ"ב דאסור, וכן אסור להפלות את הכינים מן הבגדים דבהם צריך עיון יותר.

לעין בקערה בשבת לאור הנר אם יש שם זבובים גדולים שאינם צריכים עיון הרבה, ולא דמי לקריאה דשם צריך עיון, משא"כ הכא זבובים הם דברים הניכרים אלא שדרוש חיפוש, ופילו הבגדים מן הכינים שאסור, התם דרוש עיון יותר, ועי' ביה"ל (סי' ער"ה סי"ב, ד"ה אבל שמש קבוע).

במקום שמצוים נמלים, י"ל דרחישתם ניכרת ואין צריך עיון כ"כ. אך שרצים הנטפלים למאכל גרע, ותלוי בגודלם ובעוד תנאים לפי הענין. ויתכן מצב שאסור לאכול את המאכל לאור הנר בלא שומר.

פירות חיים כגון תמרים שפותחים אותם לפני אכילתם לבדוקם אם אין שם תולעים, אם אין הפירות מוחזקים שיש בהם תולעים, מותר לבדוק לאור הנר כיון שאינם מוחזקים בתולעים שאין חיוב לבדוק כדי למוצאן, אלא שבדקים אותם כדי שלא יהיה בגדר עצמת עינים, ואין צריך התאמצות לראות, אבל פירות המוחזקים בתולעים הרי צריך להתאמץ לראותם, ואסור לבדוקם לאור הנר שמא יטה ללא שומר.

הגאון רבי אשר וייס שליט"א ראש ישיבת דרכי תורה

בטעם שאין ברכה בבדיקת תולעים

שיטת הריצב"א (בתוס' שבועות כ"ד א), דאין השחיטה בגדר מצוה כלל אלא מתיר בלבד, עי"ש היטב בדבריו. וצ"ב לשיטתו, א"כ מהו ענין ברכה על השחיטה. והראוני שהפמ"ג (במשבצות טי' י"ט ס"ק א') באמת הק' לשיטת הריצב"א למה מברכין על השחיטה כיון שאינה מצוה אלא רק היתר, ומאי שנא מבדיקת תולעים או ניקור החלב, והניח בצ"ע, עי"ש.

והיה אפ"ל שהריצב"א טובר כד' הט"ז בטי"א ס"ק יז, שכתב דבכרת השחיטה אינה ככל ברכת המצוה, ועיקרה שמברך ברכת השבח על שהקב"ה אטר לנו לאכול בשר בלא שחיטה. ודבריו הם חידוש, דהיכן מצינו ברכה על כגון זה שמברך על מה שאסור ללא קיום מעשה מסוים, אך לכא' יש הכרח לדבריו מד' הריצב"א הנ"ל שהשחיטה אינה מצוה אלא מתיר, ואעפ"כ מברכין על השחיטה, ואי"ז כבדיקת תולעים שאין מברכין עליה, כיון שברכת השחיטה היא ברכת השבח.

אך באמת נראה ליישב דברי הריצב"א אף אם גדר ברכת השחיטה היא ברכת המצוות, ואף שלד' הריצב"א אין השחיטה מצוה, מ"מ אינה דומה לבדיקת תולעים או ניקור וכדו', דשחיטה היא "מתיר" בעצם, וי"ל דאף בזה מברכין כיון שזה דין תורה דרך ע"י שחיטה ניתרת הבשר, וא"כ הו' כמעשה מצוה לענין ברכה, משא"כ בבדיקת תולעים וניקור שאינם מתירים בעצם ע"פ התורה אלא במקרה כיון שיש חשש שיאכל תולעים וחלב, אבל אם אכל באמת ללא בדיקה וניקור ולא פגע באיסור, בודאי לא עבר בחטא וא"כ אינם כלל כמצוות לענין ברכה.

והנה לכאורה הו' טבילה כעין שחיטה, שהרי טבילה שלא בזמנה שבודאי אינה מצוה, ובכ"ז מברכין עליה, וע"ז דכיון דהו' "מתיר" בעצם ע"פ התורה כנ"ל, יש בה ברכה וכעין שחיטה. אך ראיתי שהרמב"ם בטהמ"צ עשין ק"ט כתב דאף שאין הטבילה מצוה חיובית, מ"מ יש בה מצוה, והו' מצות רשות, וא"כ נראה פשוט דשייך בה ברכה, ועדיין צ"ע בזה בהגדרת הדברים וקצתו.

(ע"פ מנחת אשר פטחים סי' טו)

הגאון רבי אברהם ארלנגר שליט"א מראשי ישיבת קול תורה

חשש למיעוט המצוי בבדיקת תולעים

בתוס' שבת י"ג ע"א, כתבו לבאר הא דחכמים אסור פירות עם הארץ מחשש שמא אינם מעושרין, ואע"פ שרוב עמי הארץ מעושרין, וכתבו תוס' דל"ל, והא דחשו הכא טפי למיעוט מבמקום אחר משום דהו' מיעוט דשכיח טובא, והו' הרבה נכשלים, עכ"ל. והנה זה ברור שמדאורייתא אזלינן בתר רובא גם במיעוט המצוי, וכל החומרא בזה מדרבנן שהחמירו לחוש לזה. ואולי הטעם שהחמירו חכמים משום טמטום הלב שבמאכלות אסורות, מיהו א"כ הול"ל בכל מאכלות אסורות שאסור במיעוט המצוי.

ועי' ביו"ד (סי' ל"ט ס"א) שרק בריאה יש חיוב בדיקה, והטעם משום דהו' מיעוט המצוי, עי' ש"ך יו"ד שם ס"ק ב, דשכיחי. וגם בזה בנאבדה הריאה מותרת (שם ס"ב), והמחמירין ברמ"א, ג"כ מבואר בש"ך (יו"ד שם ס"ק ח) דזה חומרא בעלמא לחזק הדבר ולא מדינא. וחדו"ג דגם במיעוט המצוי לא החמירו אלא לעשות עצה לדעת באפשר לברר, כמו בבדיקת הריאה, וכיו"ב להפריש מעשה, שבזה בידו לתקן הדבר.

ועכ"פ מבואר שבמקום שאין תקנה מיוחדת (כמו בדמאי), אזלינן בתר רובא גם במיעוט המצוי, וגם בבדיקת הריאה מפורש בש"ך (ל"ט ס"ק ח) דלכו"ע בבדיקת הריאה אינה אלא מדרבנן, ועי' ברמב"ם (שחיטה פ"א ה"ד) שהבדיקה מנהג, ועי' ב"י יו"ד ריש סי' לט. ולפ"ז תמיהני על בעל הנהיגות שכתב במקור חיים (תל"א) בפתיחה לדיני בדיקה וביטול (אות א') בראשית דבריו, כדבר פשוט שבדיקת תולעים הו' דאורייתא, כיון שהוא דבר המצוי. וצ"ע דהרי גם במיעוט המצוי, מדאורייתא אזלינן בתר רובא. ובאמת עי' בש"ך (יו"ד טי' פ"ד ט"ק כ"ח) שמדמה בדיקת תולעים לבדיקת הריאה, שאינה אלא מדרבנן. ולכן דברי הנהיגות בזה צ"ע.

ובמ"ב (ג"ה טקל"א) כתב בשם פמ"ג דלענין דינים דאורייתא החמירו שלא לטמון על חזקה דרבא, שכל מי שהגיע לשנים של גדלות, חזקה שגם הביא ב' שערות, כיון דהו' מיעוט המצוי החמירו לגבי דאורייתא כמו בבדיקת הריאה. ונראה דכוונתו שהחמירו לבדוק משום זה, אבל מאחר שיתכן שנשרו, הרי לכאורה דומה לנאבדה הריאה. ואולי מ"מ יש כאן ריעותא, שהרי חזקה דמיעוט לא נשרו. (ועי' בבה"ל או"ח ר"ט לט) בדיעבד אם נער בר מצוה כתב תפילין ואינו לפנינו לבדקו, שנחלקו האחרונים אם כשרים.

(ברכת אברהם שבת)

קטנים שיש טורח גדול אינן נאמנות, שהנשים עצלניות הן. (יש"ש שם פ"א סי' ב ופ"ג סי' קג, ועי' ירושלמי פסחים פ"א ה"א). ויש חולקים וסוברים שלעולם הנשים נאמנות, אף בבדיקת קטניות וכיוצא שיש טורח בבדיקתן, כי לא הוחזק כאן איסור, וגם יש כמה צדדים להקל (תורת חטאת כלל מו סי' ט; ש"ך ס"ק לה). פמ"ג בשפ"ד שם. היינו שמא לא היה כאן תולע ושמא בדקה יפה ושמא נימוח. ובכרתי חילק בין ירקות חיים שהוא ספק של תורה, שהרי אין שם ספק שמא נתבטלו התולעים או נימוחו, שאין הנשים נאמנות, למבושלים, שנאמנות. ובערוך השולחן [יו"ד סי' פד] כתב שבימינו לא שמענו אפילו על צדיקים וגאוני עולם שלא יסמכו על נשותיהן הכשרות בבדיקת תולעים, וכן על בנות ישראל המשרתות אצל בעה"ב בשכירות אם בעה"ב מכיר אותה שהיא יראת ה' ומדקדקת באיסורים.

ה' בדיק ואכל ומצא שאכל תולעים. דוקא בבדיקת חמץ, דחיובו לבדוק, וכיון שקיים חיובו שוב אינו עובר אף על פי שלבסוף נמצא חמץ ברשותו, משא"כ בבדיקת תולעים אם בדיק ולבסוף נמצא שאכל תולעת, עבר איסור בשוגג, דאין הבדיקה אלא כהכשר למען שלא יכשל באכילת איסור, ואין לפוטרו מחמת שבדיק באופן שרגילים לבדוק, דסו"ס נכשל באכילת איסור, ולא הועילה בדיקתו להצילו מאחר שאינה אלא הכשר לתכלית הצלתו מאיסור שלא ימצא תולעים במאכל. (סב' פשוטה וכן נקט מרן הגריש"א עיין הערות לפסחים ד' א).

ו' אכילת תולעים מדוע אי"ז מתעסק. בספר אחיזה בעקב (על שו"ת רעק"א), מסופר שהגאון ר' ישראל סלנטר זצ"ל שלח לרע"א את השאלה למה חייבים לבדוק תולעים, הא אפילו איכא תולעים, לא יהא אלא כמתעסק, והתפלא הגאון ר' ישראל ז"ל שלא קיבל תשובה ע"ז מרע"א. שנים לאחר מכן פגש ר' ישראל את בנו של רבינו, הגאון רבי שלמה איגר ושאלו על זה למה לא השיבו אביו, וענה לו הגרש"א ז"ל כי תשובה זו שבספר שו"ת רעק"א סימן ח ערך אביו בקבלת שאלתו, אך לא שלחה אליו היות ובאותם הימים בעירו של ר' ישראל היה המרא דאתרא הגאון המופלא ר' הירש סלנטר שהיה נקרא ר' הירש בעל התוס', מחמת חריפותו ובקיאותו בתוס', והיה חושש מפני כבודו שלא להשיב שאלה שבאה מתושב עירו, ולאחר כמה שנים כששוב נשאל אודות ענין זה משואל אחר, העתיק תשובתו זו שבאמת היתה ערוכה להגר"י סלנטר להשיב לו, ואף דבתשובה זו לא הזכיר רעק"א נידון דתולעים, אבל בתשובתו דמתעסק הוה איסור רק פטור מקרבן, מיושב הקושיא דלכן צריך לבדוק הפירות מתולעים שלא לעבור עבירה דתולעים אף כשהוא מתעסק. וע"ע תשובות והנהגות כרך ד סימן קצ שכתב אמנם לע"ד נראה לכאורה לדון בזה בסברא נוספת, והוא חידוש גדול, שאף אם נאמר שמתעסק הוא פטור ומותר כיון שלא נתכוין לזה ודלא כהרעק"א, אבל יתכן שכשמצוי תולעים והוה ליה למידק ולא דייק, אין עליו פטור מתעסק, שהקולא במתעסק היא כיון שלא ידע שעלול ליכשל בו, לכן המעשה אינו נחשב שלו, אבל כשידע שמצוי והעלים עין בתקוה שיאכל היתר ולא ייכשל, דינו רק כשוגג ולא כמתעסק, והוה כטעה בדבר מצוה דקרינן לו מתעסק ומ"מ כשלא עשה מצוה ונכשל באיסור, חייב כפרה. ואמנם אם לא היה סיבה לחשוש לתולעים כלל ואכל בלא בדיקה ואח"כ נתברר שהיה תולעים, נראה באמת שזהו מתעסק ומותר.

בדיקת תולעים'

המשנה בשביעית פרק ז' משנה ד' אומרת: 'ציידי חיה ועופות ודגים שנזדמנו להם מיני טמאין מותר למכרן' אף על פי שבמשנה הקודמת שם נאמר: 'שאין עושים סחורה בפירות שביעית ולא בבכורות ולא בתרומות ולא בנבילות ולא בטריפות ולא בשרצים ולא ברמשים'. כותב ר"ע מברטנורה 'לא אסרה תורה אלא לקיימן לעשות בהם סחורה אבל בנזדמן מותר'.

הגמ' בפסחים מביאה: 'אמר רבי אבהו כל מקום שנאמר לא יאכל לא תאכל לא תאכלו אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה עד שיפרט לך הכתוב כדרך שפרט לך בנבילה'. ובדף כ"ג ע"א שם מקשה הגמ' על רב אבהו 'והרי שרצים דרחמנא אמר שקץ הוא לא יאכל ותנן ציידי חיה ועופות ודגים שנזדמנו להם מינין טמאים מותרים למוכרן לנכרים'. אע"פ שיש על המינים הטמאים איסור הנאה.

מתרצת הגמ': 'שאני התם דאמר קרא לכם שלכם יהא. אי הכי אפילו לכתחילה נמי שאני הכא דאמר קרא יהיו בהוייתן יהו'. הגמרא לומדת מהפסוקים שרק בנזדמנו מותר למכור אבל לכתחילה אסור לחזר אחריהם שהרי בהוייתן שקץ יהיו לכם יהיו.

למדנו כאן דין חדש, שאע"פ שיש כאן איסור סחורה של מאכלות אסורות בכל זאת אם נזדמן לו מותר לו למכור. לכאורה היתר שמצינו שהקלו בו רק באיסורין דרבנן אבל לא באיסורין דאורייתא כמו שמשמע לכאורה מהסוגיא בפסחים.

השו"ע ביו"ד סימן קי"ז בדין שלא לעשות סחורה מדבר איסור פוסק 'כל דבר שאסור מן התורה... אסור לעשות בו סחורה' ומביא בהמשך שם: 'ואם נזדמנו לצייד חיה ועוף ודגים טמאים מותר למכרם'.

בט"ז שם מביא שהב"י כתב בשם הרשב"א 'הטעם למה אסקו לעשות בהם סחורה גזירה שמא יבוא לאכול מהם' שזו גזרת חכמים ומוסיף: 'ותמהתי שהרי בפרק כל שעה איתא שהוא איסור דאורייתא'.

וליישב תמיהתו כתב שם הט"ז: 'ונראה דהרשב"א כתב גזירה זו מפני שהגמ' מביאה מפסוק אחד 'לכם שלכם יהא' להתיר מכירה ומפסוק אחר 'יהיו בהוייתן יהו' שעדין 'שקץ הם' ואסורים במכירה. במצב כזה כותב הט"ז: 'הרי הדבר מסור לחכמים שהם יבחרו מה יהיה אסור ומה יהיה מותר'.

אף על פי שזו מחלוקת בדאורייתא איזו דרשה ללמוד, נמסר הדבר לחכמים להכריע לבחור מה יהיה אסור ומה יהיה מותר.

בגמ' ב"מ נ"ט: 'נחלקו רבי אליעזר וחכמים בתנורו של עכנאי רבי אליעזר מטהר וחכמים מטמאין ובאותו היום השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם ולא קבלו ממנו. אמר להם אם הלכה כמותי חרוב זה יוכיח... אמת המים יוכיחו... כותלי בית המדרש יוכיחו... וכל זה לא עזר. חזר ואמר להם אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו יצתה בת קול ואמרה מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום עמד רבי יהושע על רגליו ואמר לא בשמים היא'. לא יעזור שום דבר אפילו לא בת קול מן השמים. מפני שתורה נמסרה לישראל.

ואלו הם דברי הרמב"ן בעירובין י"ג "שאלו רבני צרפת האין אפשר שיהיו אלו ואלו דברי א' חיים וזה אוסר וזה מתיר. ותרצו כי כשעלה משה למרום לקבל התורה הראו לו על כל דבר ודבר מ"ט פנים לאיסור ומ"ט פנים להיתר ושאל לקב"ה על זה ואמר שיהא זה מסור לחכמי ישראל שבכל דור ודור ויהיה הכרעה כמותם. ונכון הוא לפי הדרש ובדרך האמת יש טעם סוד בדבר" עכ"ל.

בקבלת התורה ניתנה לגדולי ישראל שבכל דור ודור הסמכות לקבוע את ההלכה. מאז ניתנה תורה לישראל, לא בשמים היא. ההכרעה אינה בשמים. הדבר נמסר לחכמי ישראל שבכל דור. יתכן שיהיו חילוקי דעות של אלו ואלו דברי א' חיים אך בסופו של דבר תיפסק הלכה למעשה. 'ובאת את השופט אשר יהיה בימים ההם'. שמואל בדורו כיפתח בדורו. בכל דור ודור ישנו השופט אשר יהיה בימים ההם. ועשית ככל אשר יורוך. אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל.

הלכות תולעים**חזותא**

יש להתבונן לענין דגים מזוהים שצובעים אותם באדום ואדום זה מקורו מחרקים, [צובים מיוצאים בתנור, E 120] וכל זה נעשה ע"י גוים ולא שייך לומר בזה אין מבטלין איסור, כמו כן, יש בדגים יותר משישים מצבע אדום זה, האם מותר או שמא חזותא מילתא היא, והדבר נוגע גם לצבעי שתייה, וכן יוגרט אדום, ברוס, כיון שזו צורת העשים יסד הרשב"א כי בהאי גוונא לא שייך ביטול משום שכך הדרך.

טחונים צפה

יש להתפלל לענין פורקי עול שאוכלים ללא בדיקת תולעים ולא אכפת להם מזה, בשעת אכילתם לועסים היטב, וצודאי אין כוונתם לבטל, וצידוע כי מי שטוחן איסור ואין כוונתו לבטל, חל ביטול, וראה בזה במשנ"ב ס' תנ"ג, ויתכן לומר שלא עברו בזה על איסור תולעים, שהרי התולעת נטחנה ונתבטלה, והנה משמעו רש"י במכות דף טז. שהכנסה לפה היא הקובעת.

והנה הוגד לי כי תמרים שמוגעים מאיזהו מקומן טחונים נעשים מסוג ד' ויש להם הכשר, וטענת העושים שהתמרים והתולעים טחונים ואין כוונתם לבטל כי כן הדרך היא לטחון תמרים גרועים.

אכן, תמרים אלו נטחנו לפני אכילה, אבל תמרים שנטחנו בתוך הפה בשעת האכילה לאו שפיר דמי ואם יוצא מפיו אחרי הטחינה ויכנס שמה אין בזה איסור תורה אם כי הדבר תמוה.

גרעינים שחורים

ידוע כי הראב"ד הרב פ"ר זצ"ל אמר, כי מותר לקחת עלי חסה, לאפות בתנור, ולסמוך על הסוברים שערך שרוף מותר אף שלא לרפואה ראה יור"ד סו"ס פ"ד, ופרט דהוי אינו מתכווין, והנה עשו נסיונות בזה ומצאו כי בתנורים שלנו התולעים נשארות שלימות ובעיקר לא נשרפות, אמור מעתה, שדרך זו אינה היתר.

והנה ידוע כי גרעינים שחורים, כפעם בפעם יש בהם טעם זר, ודעת מומחים כי טעם זה נובע מהתולעת והפרש שמסביבה, ולפי הנ"ל אין לדבר בהיתר בזה משום שאף שהתולעת קלויה אבל אין לה דין של שרץ שרוף, כי לענין זה בעינינו שתיעשה פחס.

מה שאפשר לומר הוא, שאם האוכל מרגיש טעם זה חייב הוא לשטוף את פיו ולנקותו, דבר שלא נהוג אצל אוכלי הגרעינים

אחשביה

ידוע כי דין אחשביה לענין חמץ שנוי במחלוקת, ודעת הפרי חדש כי אין דין אחשביה בחמץ, ויש לחקור אם יש דין אחשביה בשאר איסורים, וזה תלוי בהגדרת אחשביה, האם ע"י החשבתו הוא מחזיר את הדבר המקורי לאיתנו, א"כ כאשר מחשיב שרץ שרוף למשל מחזירו לאיתנו הראשון ע"י מעשה האכילה או שמא הגדרת אחשביה זו יצירה חדשה, ואם יצירה חדשה היא אינה אסורה בשאר איסורים משום דבשאר איסורים בעינינו היוצא מהטמא טמא. ולא דבר שנוצר. חוץ מחמץ ורק בחמץ יהיה לפי זה דין אחשביה.

בדיקת תולעים וחפצי מצוה ע"י זכויות מגדלת

האחרונים דכל שאין רואים בעין רק ע"י זכויות מגדלת אין מתחשבים בו, ואעפ"י שאינו דומה לגמרי דכאן נראה עכ"פ כמין נקודת משהו אין זה גורם להחמיר בנקודות כאלה נראים לאלפים על פרי וירק, וא"כ מראית העין לא גורם בו חומרא כלל רק הזכויות וזה אינו בכלל האיסור של שרצים.

בדיקת סכין שחיטה

דנו הפוסקים האם צריך לבדוק סכין שחיטה בזכויות מגדלת, בשו"ת טוב טעם ודעת (תנינא בהשטות סימן נ"ג) כתב דוודאי אין צריך לבדוק הסכין של שחיטה שאין לו פגימות בראיה ע"י כלי זכויות המגדיל חוש הראיה, דלא שייך בדיקה אלא במה דאפשר לכל אדם, אבל במה דלא אפשר רק בדרך רחוק ע"כ לא נחשב בדיקה זו לא להתיר ולא לאסור [הובאו דבריו בדרכי תשובה סימן י"ח]. וכן כתב בשו"ת מור ומהלות באהל ברכות והודאות (סי' ל' בד"ה ואציג) דשו"ב שבדק הסכין ע"י כלי הבטה הנקראת מיקרוסקופ המגדיל הראות והוא דבר זה, ואף אם בודק אין לנו לחדש דבר יותר ממה שגבלו הראשונים, ואף אם יש פגימה הנראה ע"י כלי המגדיל הראיות, כל שאין נראה לעין בלא הכלי ואינו נרגש בצפון, לית מאן דחש לה וטובה צפורן של ראשונים עיי"ש.

מובא בדרשות הר"ן (בהקדמה לס' קצות החושן) שכתב להסביר זה שאמרו "לא ניתנה תורה למלאכי השרת", למשל אם יש פגימות בסכין, והמלאכים מבינים שיש כאן פגימה, והמלאך אומר לאדם אל תשחט שיש פגימה בסכין, ואעפ"כ רשאי הישראל לאכול מזה השחיטה, דלא ניתנה תורה למלאכי השרת אף שיש פגימה, דכיון דבן אדם בשכלו לא מרגיש, התירה התורה. וזה שאמרו "תורה לא בשמים היא", כלומר התורה כבר ניתנה. והוא כעין מש"כ הגאון מהרש"ק בחכמת שלמה (יו"ד סי' פ"ד ע"ד "באצילען" במים, דהתורה לא ניתנה למלאכי השרת, ולא אסרה התורה רק במה שביד האדם להפריש, אבל מה שבידו ואינו נראה לעינים לא אסרה התורה לאכול ולשתות דבר זה, וזה המעלה במה שניתן התורה לנו (עי' מהר"ץ חיות ברכות ג' ובחוברת תל תלפיות תרפ"ט אות ט' בארוכה). אולם האחרונים אומרים דבסכין של שחיטה אין הפגימה אוסרת בשחיטה, אלא העיקר שנתנבלה ע"י הפגימה אוסר, ושוב גם אם רצון תוה"ק שנשתמש בכל מיני אמצעים לברר אם יש פגימות בסכין לרבות גם את המיקרוסקופ, ושלא נסמך על ראיית העין גרידא, מ"מ פגימה שהיא קטנה כ"כ עד שלא נראית בעין בנ"א, אינה אוסרת בשום אופן, דבדואי דלא נתהוה עיקרו ע"י פגימות שאינן נרגשות ע"י בדיקה בציפורן, ופגימה בלי עיקרו אינה פוסלת את השחיטה (ראה רש"י חולין י' ע"א ד"ה נפגמה).

בדיקת אתרוג

דנו האחרונים לגבי פסול חסרון משהו באתרוג, כאשר ההבחנה אינה בחושי ראות הטבעיים רק תוך שימוש באמצעי ראייה מלאכותיים, וע"כ כתב בשו"ת המבי"ט ח"ג סימן מ"ט שאם אין החזית באתרוג נראית לעין אלא ע"י הסתכלות אין לפסול בחטמו במשהו, על אחת כמה וכמה באינה נראית לעין כלל אלא ע"י זכויות מגדלת שאין לפסול (עי' ביכורי יעקב סימן תרמ"ח משנת יעב"ץ להגר"צ זולטי צ"ל סימן ס"ו בס' שערים המצוינים בהלכה סימן קל"ו אות ג' ובמועדים וזמנים סימן קכ"ד).

תפילין מחבעות

בס' מעדני יום טוב הלכות קטנות הלכות תפילין סימן ט' דגם בתפילין שצריכים להיות מרובעות לא צריך מרובע בתכלית הצמצום אלא הוא מרובע לפי ראות העין, ואם הוא מרובע לפי ראות העין זהו דינו וכשר הוא למצותו וכלשוננו של הרמב"ם "שיראה מרובע".

מצינו בכמה מקומות בש"ס (ברכות כ"ה יומא ל' וקידושין נ"ד) את הכלל "לא ניתנה התורה למלאכי השרת", על פי כלל זה המשמש כיסוד מוצק בהלכה בכל דיני התורה סומכין על ראות העין בלבד וכל שאינו ניכר לעיני האדם בלי זכויות מגדלת או מיקרוסקופ נחשב לפי ההלכה כאילו לא נמצא בעולם כלל אלא הכל נחשב כפי שהוא רואה. והנה ישנם תולעים שאינם נראים בעין בלתי מזוינת, כלומר אם נתייחס לצורתם ודרך חייהם הרי הם בכלל שרץ הנזכר בתורה, אך מפאת קטנם אין עין אדם יכולה לגלותם אלא בעזרת מכשירים כגון מיקרוסקופ וזכויות מגדלת ואז הם נראים כשרץ הללו אינם בכלל שרץ האסור באכילה.

בדיקת תולעים

הערון השלחן כתב ביו"ד סימן פ"ד אות ל"ו "יש מי שכתב בשם חכמי הטבע דהמסתכל בזכויות מגדלת יראה בחומץ מלא תולעים. אמנם שמעתי מפי אחד שראה דרך זכויות מגדלת במים כל מיני ברואים, ולפי"ז אין אנו שותים מים, אמנם האמת הוא דלא אסרה תורה במה שאין העין שולטת בו דלא ניתנה תורה למלאכים, דאל"כ הרי כמה מהחוקרים כתבו שגם כל האויר הוא מלא ברואים דקים מן הדקים וכשהאדם פותח פיו בולע כמה מהם, אלא ודאי דהבל יפצה פיהם ואף אם כן הוא כיון שאין העין שולט בהם לאו כלום הוא, אמנם במה שהעין יכול לראות אפילו נגד השמש ואפילו דק מן הדק הוה שרץ גמור". וכן מתבאר בס' חכמת אדם בבינת אדם כלל ל"ח סימן מ"ט ובס' מאורי אור (חלק קן טהור חולין נ"ח ע"ב) ובשו"ת טוב טעם ודעת (תנינא בקונטרס אחרון סימן נ"ג) שבדיקה בזכויות מגדלת לא מעלה ולא מוריד מצד ההלכה. בתפארת ישראל עבודה זרה פ"ב משנה ו' בבו"ע ס"ק ג' מביא שגדול אחד חשב להתיר דגים שהקשקשים שלהם נראה ע"י מיקרוסקופ, אולם רובם פסקו לאיסור, והטעם לכך שכל שאינו נראה לעין בלי אמצעות כלי הבטה לא נחשבת קשקשת, וכ"כ בשו"ת שואל ונשאל ח"ה חיו"ד סימן מ"ד שאין להתיר הדגים אם רואים קשקשת אלא ע"י מיקרוסקופ (עי' בכ"ז שו"ת צין אליעזר ח"ה סימן ט"ו שו"ת באר משה ח"ה סימן ט"ז ובשו"ת יב"א חלק ד' סימן כ' אות ב' וסימן כ"ז אות ז'), בשו"ת אגרות משה ח"ב חיו"ד סימן מ"ו כתב שמותר לאכול כל דבר שנתחמץ ע"י תולעים שרואים אותם במיקרוסקופ מפני שהתורה לא אסרה אלא תולעים שקצים ורמשים שנראים לעינים, ומציין שכך אמר הגר"ח מבריסק צ"ל וכ"כ בשו"ת אגרות משה אבן העזר ח"ג סימן ל"ג. כתבו האחרונים מקור לכך מזה ששינוי בגמ' חולין מ"ב ע"ה פ' "זאת החיה אשר תאכלו", מלמד שתפס הקב"ה מכל מין ומין והראה למשה זאת אכול וזאת לא תאכלו, משמע מזה דמשה אחז בידיו והראה לישראל את כל המינים שנאסרו ורק מה שהראה להם לאיסור נאסר, וע"כ דלא הראה להם רק מה שניתן לבני אדם לראות בימיהם שלא היו עדיין מכשירי עזר.

מובא בהנהגות חתם סופר שתלמידיו בדקו החזרת בכלי ראייה. וכתב הגר"מ שטרנבוך שליט"א בס' מועדים וזמנים חלק ח' סימן קכ"ד שלחומרא בעלמא עשו כן, ואולי מפני שחששו שהראות שלנו לקויה, וכמו שהוכיח הגאון רבי איסר זלמן מלצר צ"ל מגמ' בכורות נ"ד ע"ב שראיית רועה ט"ז מיל אינה שייכת בזמנינו, והיות והראיה שלנו נתקלקלה א"כ למרות שהכל תלוי בראיית עין מ"מ לא לפי הראיה של היום, ולכן החמיר החת"ס על עצמו לבדוק בזכויות מגדלת (עי' שו"ת מלמד להועיל יור"ד סימן כ"ז שו"ת מחזה אליהו (פאלק) סימן צ"א).

בשו"ת שבט הלוי חלק ז' סימן קכ"ב דן בנקודה קטנה עד מאוד במראה שחור על הפרי שהוא בגדר ממש אלא שאם רואים בזכויות מגדלת יתכן שנראה תולעת קטן, ומסיק דאין לחשוש לזה דכבר כתבו

הנושאים הבאים

שמיני- בדיקת תולעים, וכל שרץ העוף וכו' (יא כ וברש"י)
תזריע- עניני קרבן פסח, עניני דיומא מצורע אחרי וקדושים - הפסקה
אמור- דיני הכהנים, אמר אל הכהנים וכו' לנפש לא יטמא (כא א)

מכון ירושלים

אוצר מפרשי התורה

אוצר כל הפירושים והביאורים על התורה
בעריכה תמציתית וייחודית
להשיג בחנויות הספרים

אשת חיל

מדרשים, נכתב,
ראשונים, אחרונים, חסידות

פרקי עיון בפרשיות התורה

מרבתינו לבית בריסק זיע"א

גליון ח שנה א

אדר ב' ה'תשע"ט

וזה לכם הטמא בשרץ השרץ על הארץ (ויקרא יא כט).

הנה במנחות (כט.) תנא דבי רבי ישמעאל שלשה דברים היו קשים לו למשה עד שהראהו לו הקב"ה באצבעו, ואלו הן מנורה וראש חדש ושרצים וכו' שרצים דכתיב וזה לכם הטמא. וכתב רש"י שבשרצים לא היה מכיר איזה טהור ואיזה טמא.

והנה כתב הרמב"ם (מאכלות אטורות פ"ב הכ"ג) 'הרי שהייתה הבריה משרץ העוף ומשרץ המים ומשרץ הארץ כגון שהיו לה כנפיים והיא מהלכת על הארץ כשאר שרצים והייתה רבה במים ואכלה, לוקה שלש מלקיות, ואם הייתה מן המינים שפרין ורבין לוקה חמש, ואם הייתה מכלל עוף טמא יתר על היותה משרץ העוף, לוקה עליה שש מלקיות' ע"כ. **והשיג** הראב"ד שם: 'המאטף הזה אטף דברים שאינם בעולם שלא שמענו מימינו נמלה גדלה במים, ולא שרץ העוף גדל במים, ואם בשביל ששולין דגים ואוכלין, טעות הוא בידו, ואילו מצאו חכמים מין זה לא היו משנים מפוטיתא לנמלה, ונמלה לצרעה. (עי' מכות טז.)

אכן מהרמב"ם משמע ששייך שתהא בריה אחת שיהיו בה כל אותם דיני שרצים וילקה עליה משום כולם, אכן הקשה **מרן הגר"ח זיע"א** דאם שרצים תלויים במין אם כן הרי צריך לדעת מאיזה מין הוא, שהרי לא שייך שני מינים יחד, ואם כן כיצד שייך שילקה משום כמה לאוין, הלא היה לו ללקות רק על זה שהוא מינו.

אלא בהכרח שדין שרצים שונה מכל הטמאים בבהמה ובעופות, שכל הטמאים נאסרו משום ה'מין' דהיינו שמינים אלו בטימנים אלו אסרה תורה, ואף אם תוארו כטהור, וכגון גמל שילד פרה, דינו כגמל שכן היוצא מן הטמא טמא, דמין טמא הוא. משא"כ בשרצים שלא נתנה בהם התורה טימנים ולא פירט הכתוב שמותיהם ומיניהם מלבד שמונת השרצים, אלא כלל 'כל שרץ השורץ על הארץ לא תאכלו' נראה לומר שלא תלוי דינם ב'מין' כלל, אלא איסורם תלוי בתוארם ובפעולתם, וכל שיש לו תואר זה לוקה, ועל כן בפוטיתא כיון שיש לו כמה תארים ופעולות שונות, לפיכך יש עליו את כל שמות השרצים, ועל כן לוקה משום כל תואר של שרץ לחוד, שהרי שכשתלוי הדבר בתואר שייך שיהיו כולם יחד.

אלא שלפי זה עדיין צריך ביאור מה שסיים שם הרמב"ם שאם היה מכלל עוף טמא יתר על היותו משרץ העוף לוקה עליו שש מלקות, והלא עוף טמא תלוי במין, ויש לומר דמיירי במין שהיה מין עוף טמא בתולדה אלא שיש לו גם תואר של כמה שרצים, ועל כן לוקה גם משום עוף טמא שהוא תלוי במין, וגם משום שרצים אשר תלויים בתואר, דמצד השרצים כיון שיש בו תאר שרצים אלו אע"פ שעוף הוא במינו אטור הוא משום שרץ ג"כ.

וכן מוכח מדברי הרמב"ם (שם פ"ג ה"ח) שאפרוח מביצת עוף טמא עד שלא יצא לאויר העולם חייב עליו משום שרץ העוף, ואף שהוא מין עוף טמא ולא מין שרץ, מכל מקום כיון שתוארו עכשיו כשרץ, על כן לוקים עליו משום שרץ העוף. **ולפי** זה ביאר **מרן הגרי"ז זיע"א** מה שנתקשה משה בדין שרצים עד שהוצרך הקב"ה להראות לו באצבעו. דהנה כיון שדין שרצים שונה מכל הדברים התלויים בסימנים או במינים, ואילו שרצים אינם תלויים אלא בתואר השרץ ע"כ יש לדעת בדיוק את תוארו, כדי לקבוע את שם השרץ.

והגרי"ד הלוי זצוק"ל הוסיף לבאר בזה מה שמצינו בתו"כ שבכל פעם שנאמר 'למיניהו' בעופות מרבה מין נוסף, ולכאורה גם בשרצים נאמר 'למיניהו' ומ"ט לא ריבה מזה ג"כ. אמנם להאמור שבשרצים לא נאמר דין 'מין' כלל אלא רק דין 'תואר' השרץ, נמצא שאין לרבות מין נוסף ב'למיניהו' הנאמר בשרצים **(רשימות תלמידים ממרן הגרי"ז הלוי זיע"א)**

ברכות (כח:) אמר להם ר"ג לחכמים כלום יש אדם שיודע לתקן ברכת הצדוקים, עמד שמואל הקטן ותקנה. ונראה דלכן תקנה שמואל הקטן, דהנה כתב הנפש החיים (ש"ב פי"ג) וז"ל 'כי באמת בעומק פנימיות כוונת התפילה אין אתנו יודע עד מה וכו' אינם בערך אף כטפה מן הים כלל נגד פנימיות כוונת אנשי כנסת הגדולה מתקני התפילה, שהיו ק"כ זקנים ומהם כמה נביאים, וכל מבין יבין דלא אתי אנש על יבשתא שיוכל לתקן תקון נפלא ונורא כזה, לכלול ולגנוז במטבע תפילה קבועה וסדורה בנוסח אחד, התקונים של כל העולמות עליונים ותחתונים וסדרי פרקי המרכבה, ושכל פעם שמתפללים יוגרם תיקונים חדשים בסדור העולמות והכוחות והמשכת מוחין חדשים אחרים, שמעת שתקנוה עד ביאת הגואל במהרה בימינו לא הי' ולא יהי' שום תפילה בפרטות דומה לחברתה שקודם לה ואחריה כלל, דלבושין דלביש בצפרא לא לביש ברמשא, ודלביש ברמשא וכו', וכן כל יום שלפניו ואחריו וכו', והוא בלתי אפשר אם לא ע"י הנבואה העליונה ורוח קדשו יתברך אשר הופיע עליהם הופעה עצומה בעת תקון נוסח מטבע התפילה והברכות, שם הוא ית"ש בפיהם אלו התיבות ספורות וגנוזות, בתוכם כל התקונים, עכ"ל.

והנה [נוסח] ברכת המינים בודאי אינה שונה משאר ברכות. ואי' בסנהדרין (יא.) פעם אחת היו מסובין בעליה ביבנה ונתנה עליהם בת קול מן השמים, יש כאן אחד שראוי שתשרה עליו שכינה אלא שאין דורו זכאי לכך, נתנו חכמים את עיניהם בשמואל הקטן ע"כ. ולפי"ז שמואל הקטן רק הוא אשר יכול הי' לתקן ברכת המינים, שנוסח ברכת תפילה א"א לתקנה בלי רוח הקודש, והוא אשר הי' ראוי לכך.

בתשובות והנהגות, (הגר"מ שטרנבוך (ח"ב סי' נט)) האריך בבירור הנוסחא דברכה זו לאחר שפגעה בה יד הצענזור ובתו"ד שם הביא מה ששמע ממרן זיע"א ששמע מאביו מרן הגר"ח זיע"א ואלו דבריו שם: 'יש לתמוה שבברכת ולמלשינים שתיקנו נגד האפיקורסים שיאבדו מהר, לא נזכר בכלל איבוד האפיקורסים, ורבו כאן הנוסחאות, אבל ניכר שיד הצנזור נגע בברכה שעיקרו לאיבוד האפיקורסים, וכלשון הרמב"ם (רפ"ב דתפלה) 'בימי ר"ג רבו האפיקורסים בישראל והיו מצירים לישראל ומסיתים אותם לשוב מאחרי השם, וכיון שראה שזו גדולה מכל צרכי האדם עמד הוא ובית דינו ותיקן ברכה אחת שתהיה בה שאלה מלפני השם לאבד האפיקורסים וקבע אותה בתפלה כדי שתהיה ערוכה בפי הכל' [עכ"ל] הרי שעיקר התפלה נגד האפיקורסים, ובנוסח המקובל לא נזכר האפיקורסים כלל. ויש נוסחאות 'וכל המינים', והיינו כומרים ממש שאדוקים בע"ז בין ישראל או עכו"ם וכמבואר ברש"י (ע"ז כו:) ע"ש, אבל לכאורה אפיקורסים ומינים תרי מילי נינהו, ונראה שלא על המינים לבד נתכוון ר"ג אלא בעיקר למסיתים ואפיקורסים שמצירים לישראל וכמבואר ברמב"ם בהלכותיו לפי נוסח שלנו וראוי להזכירם בתפלה.

שוב מצאתי בירושלמי פ"ב דברכות (ה"ד) שכולל מינים ורשעים 'במכניע זדים', ומשמע שצריך לכלול המינים ורשעים בהנוסח ולא נזכר אפיקורסים וכו', אבל מסברא אמינא שהיינו לכלול גם המינים אבל לא לשלול האפיקורסים שעליהם תיקנו הברכה וכדברי הרמב"ם הנזכרים. וכו', [ומה שאומרים ולמלשינים אל תהי תקוה כתבו המקובלים שיש בזה סוד שלא תהא למלשין הגדול ר"ל תקוה כשמלשין עלינו לפני מלכו של עולם ית"ש]. ותמהני שגם גדולי עולם זצ"ל השמיטו האפיקורסים שעליהם וכדומה תיקנו הברכה ואמרו כעין נוסח שלנו, וחוששני שגם בדיעבד ראוי לחוש, ואפילו אם יאמר מינים כהירושלמי, שבמינים לא מספיק, ואף שנקראת בגמ' ברכת המינים היינו ע"ש ההוספה, ויתכן שמין הוא אדוק לעצמו בע"ז אבל לא מסית אחרים, ועיקר הסכנה דור דור אינו ממינים שהם כומרים ואדוקים בע"ז, ומהם אין לחשוש כ"כ, אלא מהאפיקורסים ומסיתים עם ישראל לחיי הפקר, ועליהם ראוי להתפלל שכולם יאבדו וכנוסח הרמב"ם.

ושמעתי מפי הגריז"ס זצ"ל הגאב"ד דבריסק שאביו הגר"ח מבריסק זצ"ל נתלבט הרבה בברכת המינים היאך לומר שהנוסחאות משונים זו מזו ונגע בהם גם יד הצנזור, והחליט לסמוך על נוסח הרמב"ם לענין 'ומלכות זדון' ולא הזדים, וכפי הנראה סבר דראוי לנו לחשוש דמי ימר נקיתי לבבי ואינו עובר במזיד, ואולי מקלל עצמו, ונראה גם לענין אפיקורסים כמ"ש שראוי לכלול האפיקורסים בהנוסח ולומר גם ומלכות זדון גם כן, ויוצא בלי פקפוק ברכה זאת שהיא תקנת שמואל הקטן. (אמנם עי' בסידור הגר"י עמדין דמינים היינו אפיקורסים) וכו' עיי"ש אריכות דבריו.

הגליון מוקדש לעלוי נשמת
שרה ב"ר מנחם

גליון ר"ה פ' שמיני-פרה
כ"ג אדר ב' ה'תשע"ט
רמת - השרון

רבי יעקב אדלשטיין זוקללה"ה

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

אך כל השנה כולה, כפי שאמרנו לא היה חשוב להם להיות טהורים.

כשיבוא המשיח, יתגלה גם אפר הפרה ויעשו פרה עשירית. כתוב בספר יחזקאל, 'וזרקתי עליכם מים טהורים' הקב"ה יעשה ששוב נטהר במים טהורים כפי שנטהרנו בימי המקדש.

מעשה באר"י הקדוש ואפר הפרה

אפר הפרה נמצא גם כיום אך איננו יודעים היכן הוא. האר"י הקדוש שהיה מגלה סודות רבים, גילה ברוח הקודש היכן אפר הפרה. כשהגיע אליו תלמידו, הרב חיים ויטאל, שהיה קודם לכן רב בדמשק, הוא היה ראש ישיבה, גאון אדיר ורב גדול מאוד בתורה, האר"י הקדוש ראה שהוא כלי מתאים למסור לו גם את חכמת הסוד. רבי חיים ויטאל החל ללמוד אצלו והיה זה ים גדול של חכמת הנסתר. האר"י הקדוש, משום שלא חי שנים רבות, רצה להספיק ללמד את תלמידו כמויות ידע אדירות. בכה רבי חיים ויטאל ואמר, לומד אני כל כך הרבה, איך עושים שלא אשכח את מה שאני לומד. אמר לו האר"י הקדוש שיש לו עצה, הוא לקח אותו למקום נסתר, ביקש ממנו שיכסה את עיניו, הם נכנסו למערה שהיה בה מעיין, לקחו מים מהמעין והאר"י ערכב לתוכם אפר פרה אדומה וזרק עליו. לאחר שיצאו משם, הרגיש ר' חיים ויטאל שהלב הפך למעיין שהחכמה זורמת והוא איננו שוכח את מה שהוא לומד, את מה שלקח לפני כן חודש שלם, הוא קולט כעת בתוך כמה שעות. אך זה היה סיפור חד פעמי, ואין אנו יודעים היכן אפר הפרה.

קריאת פרשת פרה משפיעה גם בימינו

ובבחינת 'ונשלמה פרים שפתינו', כמו שבזמן בית המקדש הייתה סגולה של 'מים חיים' אל כלי לטהר את האדם, על זה אומר הרמב"ם בהקדמה לסדר טהרות, שאם אדם לומד הלכות טהרה, הרי שהדבר מטהר את הנפש לסייע לו להבין דברים דקים מאוד ושכלו הופך גבוה וקדוש. לכן אומר הרמב"ם שחשוב ללמוד דיני טהרות. וגם פרשת פרה וקריאתה נתן את ההשפעה שלה. [ע"כ ח"א]

בפרשת פרה אדומה רש"י מביא, וכן איתא במדרש שפרה אדומה מכפרת על חטא העגל.

כזו שאם אדם לא מקריב את הקרבן הרי הוא חייב כרת. לכן אפילו מי שבדרך רחוקה בזמן הפסח, מקריב בפסח שני. לכן זו מצווה חיובית לכלל ישראל. לא ניתן לקיים את מצוות קרבן פסח אלא אם כן המקריב יכול לאכול מן הקרבן, ולכן הוא צריך להיות טהור. כל השנה כולה, רק את הכהנים מעסיק עניין זה של טהרה, משום שהם אוכלים בתורמה ולשם כך הם צריכים להיות טהורים.

בישראלים אין זה פך, שאם אדם היה בלווייה ושהה שם תחת אהל מת, הוא נטמא טומאת מת. כל השנה כולה אין זה מפריע לו, וכמו שאומר רבנו תם שבימינו כולנו טמאי מתים, כל עם ישראל טמאים בטומאת מת. ומי שפעם היה בלווייה שעברה תחת ענפים של עץ, הרי זה אוהל וכל מי שעובר שם בשעה שמת עובר, נטמא. ולא זו בלבד, אלא שאם היה פעם מת בבית מסויים כל הכלים שהיו בבית הופכים להיות אבי אבות הטומאה, וזו שיטת הרמב"ן, התוס' ורבנו שמשון לעומתו סוברים שרק כלי מתכת, כסכונים, מזלגות וכפות, נטמאים. ואם במשך השנה נוגע אדם בכלי מסויים, אין הוא נזהר בכך, שהרי כולנו טמאי מתים. להיטהר מטומאת מת לא ניתן, אלא על ידי פרה אדומה.

אופן מעשה הפרה

את אפרה מערבים במים חיים, מי מעיין, ומזים על אדם מעט ממי החטאת הללו פעמיים, ביום השלישי וביום השביעי, למנות שבעה ימים ואז הוא נטהר. אפר פרה אדומה הייתה ממנו כמות גדולה מאוד, משום שבשריפת הפרה אפשר להוסיף עצים רבים מאוד וכל העצים שנשרפו יחד עם הפרה, אפרם כשר לטהרת טומאת מת. היו מחלקים את האפר בכל ארץ ישראל, בעשרים וארבעה מקומות, מקום שהיו שם עשרים וארבעה משמרות הכהונה. את האפר שומרים במקום טהור, במערות ששם אין מגע יד אדם. כל ישראל הולכים למקום שבו אפר הפרה מצוי מספיק זמן לפני חג הפסח כדי שיספיקו להיטהר, וזו הסיבה שקוראים פרשת פרה מיד לאחר פורים, ג' שבועות לפני הפסח.

בימינו, נשארה רק הקריאה של פרשת פרה, את הקריאה שהייתה בזמן המקדש שתקנו אנשי כנסת הגדולה כתזכורת היו קוראים והיהודי היה נזכר שהוא צריך 'לטפל בעצמו'.

רחוקה היא

**פרה אדומה –
התיקון לחטא העגל
כולל חלק א' שטרם פורסם**

**"ומפני מה פל הקרבנות זכרים ונקבות,
זו נקבה. אמר רבי איבו, משל למה
הדבר דומה. לכן שפחה שטנף פלטרין
של מלך. אמר המלך, תבוא אמו ותקנח
את הצואה. כך אמר הקדוש ברוך הוא,
תבא פרה ותכפר על מעשה העגל"**
(תנחומא חקת ח')

קריאת פרשת פרה ושמיו

דבר נדיר הוא שפרשת שמיו היא גם פרשת פרה, בשנה שאינה מעוברת ודאי שלא קורה שניהם נקראים יחד, ראשית משום שישנו אדר אחד, ועוד, גם בשנה מעוברת לא תמיד יוצא ששתיהן נקראות יחדיו. הרמב"ן אומר על פרשת פרה אדומה שאת קריאתה תקנו אנשי כנסת הגדולה, הם שתיקנו את נוסחאות התפילה, הברכות וקריאת התורה. הם שקבעו לנו שבהדרגה אדר, בנוסף לפרשת השבוע, קוראים פרשה נוספת; שקלים, זכר, פרה והחדש.

הטעם הפשוט בקריאת פרשת פרה

הטעם הפשוט בקריאת פרשת פרה הוא, שבחג הפסח כל עם ישראל מתכווננים לעלות לרגל לירושלים על מנת להקריב את קרבן הפסח. ואפילו אם היו רבים שלא הצליחו לעלות לרגל בסוכות ובשבועות, הרי שפסח זו מצווה

^א שיחה שנאמרה בישיבת שיח התורה, מודיעות עלית, אדר ב' תשע"ד

הרי זה כתוב אח"כ "ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח וכו'" ? ובאור החיים כבר שואל שאלה זו.

לזכות להתגלות השכינה

ומסביר הגרי"ז מבריסק: שבתחילת הפרשה כתוב שמשה אמר להם תקריבו קרבנות "כי היום ה' נראה אליכם" – היום אתם תקבלו דבר קדוש, השכינה תתגלה, תראו אש מהשמים וזה כאילו שה' מופיע אליכם, תצא אש מהשמים בשליחות הקב"ה על המזבח, והאש לא תהיה שורפת אלא אוכלת וכולעת כאילו שמישהו בולע דבר מה, וכל גושי הבשר והקומץ של המנחה שעל המזבח יהיו נבלעים בתוך האש ונעלמים כאילו שהקב"ה נגלה אליכם ומראה לכם שהוא אוכל. הוא לא צריך לאכול אבל הוא מראה לכם שהוא אוהב אתכם ומקבל ברצון את הקרבנות.

לזכות שרש"י יתגלה אלינו

אם כן, ודאי שזו התרגשות גדולה שיהא "ה' נראה אליכם", וכשיעשו את הפעולות האלה - הקרבת העולה והשלמים, איזו מחשבה יחשבו? שכדאי לעשות את זה כדי שה' יראה לנו, ויעשו זאת בשמחה גדולה. אמר הרב מבריסק משל למה הדבר דומה, אדם שאומרים לו אתה רוצה לראות את רש"י? ושרש"י יתגלה אליך בהקיץ, ותוכל לשמוע ממנו כמה מילים? אבל לפני כן אתה צריך לקרוא עשרה פרקי תהילים.

זה הדבר! רק לעשות את

ציווי השם ותו לא מדי

באיזו התלהבות הוא יקרא את הפרקים, אני עושה את זה בשביל שרש"י יתגלה אלי. וכאן כשמישה אומר: בשביל שה' יבוא אליכם – תקריבו קרבנות. מה יחשבו? איזה תענוג קדוש, נזכה להרגשה של תענוג, עולם הבא כבר היום. ויעשו את כל המצוות ויקריבו את הקרבנות עם המחשבות האלה. אמר משה: לא!!! "זה הדבר" – הדבר שאני אומר לכם לעשות, 'אשר צוה ה' תעשו' – תחשבו במחשבה שאתם עושים ציווי ה', לא לחשוב מחשבה אחרת, ה' ציוה... ככה תעשו.

התיקון – לעשות את מצוות

השם כחיילים נאמנים

זה תיקון חטא העגל. גם במשכן היה תיקון לחטא העגל, עשיתם דמות שור כדי שתריחו את התענוג הגדול שהשכינה תשרה ביניכם, אז עכשיו תעשו מצוות בשביל שזה מה שה' ציוה, ובזכות שאתם עושים דברים כאלו ה' נראה אליכם. אבל את המחשבה תחשבו – אנחנו עושים מצוות כמו חיילים נאמנים של הקב"ה – "אשר צוה ה' תעשו".

יהי רצון שתתקיים לנו בקרוב ההבטחה של הנביא "וְיָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מֵיִם טְהוֹרִים", ובכולכם תתקיים התפילה שביקש דוד המלך "לֵב טָהוֹר תְּרַא לִי אֱלֹהִים וְיִדֶּם נֶכֶד תַּדַּשׁ בְּקִרְבִּי" אמן ואמן.

התיקון הוא מצוה הרחוקה מהבנת אדם

מה התיקון? אומר ה'בית הלוי' שהתיקון לזה הוא שתהיה מצוה שלא יבינו אותה, ויעשו אותה רק כי כך ה' ציווה. זה תיקון לחטא העגל. מצות פרה אדומה: אף אחד לא מבין. שלמה המלך החכם הבין את טעמי כל המצוות, יש חכמים שמבינים את כל המצוות חוץ מחמש, חוץ מעשר, חוץ ממאה, אבל שלמה המלך הבין כמעט מאה אחוז של כל מצוה, למה צמר ופשתים אסור ללבוש, איך זה פוגם את הנשמה, ולמה מותר דוקא מעלה גרה ומפריס פרסה, ולמה צריך דוקא לשחוט מהצאור.

אפילו שלמה המלך לא

הגיע לחקר עמקה

הוא ידע בדיוק כל דבר ודבר, כל אלה המצוות שהם חוקים, שלמה המלך ידע טעם כל מצוה. והוא התעמק, חקר וחקר מה הטעם של פרה אדומה, איך פרה אדומה פועלת. איך פועלת בעולמות הרוחניים, איך זה פועל על הנשמה, ואמר 'היא רחוקה ממני'. הקב"ה לא רצה שידע, כדי שתשאר מצוה אחת שלא מבינים אותה ומקיימים אותה לשם חוק.

מי כן ידע את הטעם של

מצות פרה אדומה

לפי זה אומר ה'בית הלוי' שכולם לא ידעו את הטעם של פרה אדומה, אבל היו שניים שידעו, **משה רבינו** – כמובן, משה רבינו ידע את הכל, ו**יהושע בן נון**. למה יהושע בן נון ידע את הסוד של מצות פרה אדומה? משום שיהושע בן נון לא היה נוכח בזמן שעשו את העגל, הוא לא היה במחנה ישראל. יהושע בזמן העגל היה בגבול של הר סיני, בקוטר האחרון קרוב למשה רבינו. וכשמישה ירד מהר סיני הוא פגש את יהושע בן נון, ויהושע אמר למשה אני שומע מהומה, אולי יש מלחמה במחנה. הוא שמע את הצעקות והריקודים סביב העגל, את השמחה ואיך ששרים, ואת הצעקות שהצדיקים צועקים ואומרים - זה אסור! יהושע חשב שיש מלחמה, אולי עמלק בא והתקיף אותם, ואמר "קל מלחמה במתנה", יהושע לא ידע כלום מהנעשה. לכן ליהושע מותר לדעת את הסוד של פרה אדומה ולגנו לא.

מה צוה משה לאהרן לעשות

ענין זה כתוב בתורה בפרשת שמיי, "ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וְיָרַא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד ה' וְאָחֲזַכְתֶּם בַּפֶּסֶק ד' כְּתוּב: "ויאמר משה אֶל אֶהֱרֹן קִרְבְּ אֶל הַמִּזְבֵּחַ וְעֲשֵׂה אֶת חֲטָאתְךָ וְאֶת עֲלֹתְךָ וכו'", וצריך להבין שהרי מה שמשה אמר לאהרן מה לעשות, זה כתוב בפסוק ד' שמשה אמר לאהרן תעשה את החטאת ואת העולה. ואם כן מהו שכתוב קודם בפסוק ו' "ויאמר משה זה הדבר אשר ציוה ה' תעשו" – תעשו דבר זה "וירא אליכם כבוד ה'", איזה דבר לעשות? אם להקריב קרבנות,

וצריך להבין איך קשורה פרה אדומה שהיא מכפרת והיא תיקון על חטא העגל? הרי הקב"ה מכפר כשמתקנים את החטא, ואיך פרה אדומה מתקנת את חטא העגל.

שורש חטא העגל עפ"י

ה'בית הלוי'

אומר ה'בית הלוי' שהשורש של חטא העגל היה - שעם ישראל התכונן שמשה רבינו יבוא ויצוה עליהם לעשות מקדש עם ארון וכרובים ואז יהיה בנין שיהיה מקום כל כך קדוש ובמקום הזה תשרה השכינה, ובני אדם יכונו את ליבם אל בית המקדש, אל הארון, ודרך זה יתקרב לקדוש ברוך הוא. ומשה רבינו יאמר להם מה לעשות, ויהיה הוא ביניהם ובין הקב"ה, והוא זה שיבנה את המקדש שגם אחרי שיפטר מן העולם ישאר קיים.

אמרו העם לאהרן "קום עשה לנו אלהים

אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש... לא ידענו מה היה לו"² - בני ישראל אמרו לאהרן נעשה לנו בעצמינו איזו דמות, איזה מקום קדוש שדרכו נתקרב לקדוש ברוך הוא.

כוונת החכמים הייתה לשם

שמים

אומר הבית הלוי, שכתוב בזוהר שהאנשים החכמים שבהם לא התכוונו כלל לעבודה זרה, אלא רצונם היה להמשיך לעסוק בעבודת ה', אבל שיהא איזה משהו, דבר מוחשי שיקשר אותם לקב"ה, וכמו בבית המקדש שהיה בקודש הקדשים את הארון שעליו היו הכרובים שזה פרצופים של תינוק, והכרובים הם מארבעה פרצופים שבחיות הקודש של המרכבה. אלא שלפני שמשה אמר להם מה לעשות, הם לא ידעו מה צריכים לעשות, אז אמרו מעצמם נעשה לנו דמות מהמרכבה. במרכבה ישנם ארבע חיות – אריה, נשר, שור וכרוב, והם בחרו את השור, וזה העגל שיצא.

אם אין ציווי השם, אפילו

כוונה טובה היא פסולה

למה זה לא טוב? הרי עשו פרצוף של עגל כדי לזכור את המרכבה ולהיות קדושים, וכמו שכתפילה אנו מזכירים 'והאופנים וחיות הקודש וכו' קדוש קדוש קדוש³? אלא הביאור הוא שבני ישראל עשו את זה מעצמם ולא שמעו מגביא שכך ציוה הקדוש ברוך הוא לעשות, וזה אסור.

אח"כ הערב רב כבר אמרו שזה עבודה זרה, אבל אצל כל ישראל לא היה זה עבודה זרה, ולכן כשמישה רבינו אמר ללויים להרוג, הם הרגו רק שלשת אלפים. אבל גם כל העם לא היה נקי ללא חטא, כי כשבוחרים לעצמם איזה מצוה שהקב"ה לא ציוה זה חטא העגל, וזה חטא חמור מאוד.

¹ ויקרא ט, ד

² יחזקאל לו, כה

³ תהלים נא, יב

¹ שמות לב, יז

² ויקרא ט, ו

³ שמות לב, א

⁴ ישעיה ו, ג

דברי אמרת

מאמרי היוזק השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים

מזן רבי דב יפה זצוק"ל

גיליון מס' 128 ■ שמיני

להריגה בשעת גזירת שמד רח"ל.

אכילת בהמות וחיות שיש בהם סימן טהרה אחד - מטביעה תכונת צביעות אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה את הגמל כי מעלה גרה הוא ופרסה איננו מפריס טמא הוא לכם. ואת השפן כי מעלה גרה הוא ופרסה לא יפריס טמא הוא לכם. ואת הארנבת כי מעלת גרה היא ופרסה לא הפריסה טמאה היא לכם. ואת החזיר כי מפריס פרסה הוא ושסע שסע פרסה והוא גרה לא יגר טמא הוא לכם (פרק יא, פסוקים ד-ז).

בהשקפה ראשונה היה נראה, שסימן הטהרה האחד שיש לארבעת בעלי חיים אלו בודאי שאינו מוסיף טומאה על טומאתם, ואדרבה, אפשר שהוא נותן להם צד מעלה לעומת שאר הבהמות הטמאות, כי הרי סוף סוף סימן טהרה אחד יש להם, אלא שמעלה זו אינה מספיקה כדי לעשותן טהורות, משום שבהמה צריכה שני סימני טהרה כדי להיות טהורה.

אלא שלפי"ז ישנה תמיהה שחוזרת על עצמה בכל אחד מארבעת הפסוקים הללו. כי הנה בכל ארבעת הפסוקים הללו שבהם חורצת התורה את דינם של ארבעה בעלי חיים אלו כטמאים, היא מקדימה את הסימן הטהור שיש בהם ("את הגמל כי מעלה גרה הוא..."), ורק אחר כך היא כותבת את סימן הטומאה שיש בהם ("ופרסה איננו מפריס..."), וכך גם ביחס לשפן, לארנבת ולחזיר) ולכאורה היה צריך להיות להיפך, שמתחילה היה צריך להקדים את סימן הטומאה שבהם, שהוא הסיבה לטומאתם, ורק לאחר מכן להוסיף שלמרות שיש בהם גם סימן טהרה אחד, אך הוא אינו מספיק בכדי לטהרם?

אומר על כך הכלי יקר, שבאמת סימן הטהרה שיש בהם, לא זו בלבד שאינו גורע מטומאתם אלא אדרבה הוא מוסיף טומאה על טומאתם.

והסיבה לכך, לפי שבסימן הטהרה שיש בהם הם יכולים להטעות את הבריות שכשרים הם. וכפי שאמרו חז"ל (בראשית רבה, סה, א) על עשיו שנמשל לחזיר, שפושט את טלפיו (את סימן הטהרה של מפריס פרסה ושסע שסע שיש לו) ואומר כשר אני, בעוד שתוכו מלא מרמה. ומכאן יש ללמוד על הצבועים, אשר מראים את עצמם ככשרים בעוד שאין תוכם כשרים, שהמה בלי ספק גרועים מן הרשע הגמור שתוכו וברו שווים לרעה.

מוסיף הכלי יקר, שלמרות שבבהמות עצמם לא שייך חסרון של צביעות, מ"מ הם מוליכים את מידת הצביעות בקרב האוכלים אותם, כי הדבר הנאכל יהפוך להיות לטבע אצל האוכל.

עפ"י יסוד זה מבאר הכלי יקר את דברי המדרש (ויקרא רבה, יג, ה), אשר משווה את בבל לגמל, את מדי לשפן, את יוון לארנבת ואת החזיר לאדום. והביאור, שארבעת המלכויות הללו נהגו במידת הצביעות, שהראו עצמם ככשרים כאילו כוונתם להיטיב לישראל (בבל הראו עצמם כגומלי חסדים עם ישראל, מדי ויוון היו מקרבים צדיקים כמרדכי היהודי ושמעון הצדיק, ואדום היו עושים כמעשה החזיר, שמראין טלפיהם ככשרים לומר שאין פושטים ידיהם מן הגזל ליקח ממוון ישראל בכח הזרוע, אך היו הורגים את ישראל), בעוד שתוכם רע ומר כי כל מחשבותם רק רע כל היום. וישראל לא נזהרו מהם, בראותם כי הם מכבדים כמה צדיקים ומעלים אותם לגדולה, ובאמת שלצורך הנאתם עשו כן ובפנימיותם היו שונאי ישראל. (לעבדך באמת)

סימני הכשרות של החיות הבהמות והדגים - עדות לתורה מן השמים

"זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ. כל מפרסת פרסה ושוסעת שסע פרסות מעלת גרה בבהמה אותה תאכלו" (ויקרא י"א, ב' ג'). בפסוק זה נותנת התורה שני סימנים לכשרות החיה והבהמה, וקובעת שרק בהמה וחיה שיש בהן את שני סימני הכשרות: גם שמפריס פרסה ושסע, וגם שמעלות גרה, רק הן מותרות באכילה.

אך התורה לא מסתפקת בכתיבת הכלל האמור, ובפסוקים הבאים היא מפרטת ארבעה בעלי חיים שיש בהן רק סימן אחד של טהרה ומשום כך הן אסורות באכילה: הגמל השפן והארנבת מעלים גרה אך אינם מפריסים פרסה, והחזיר הוא מפריס פרסה אך אינו מעלה גרה.

לכאורה לאחר שהתורה כבר כתבה שרק בהמות שיש בהן שני סימני כשרות מותרות באכילה, כבר יודעים אנו שבהמה וחיה שיש להן רק סימן טהרה אחד הן טמאות, ולשם מה הוצרכה התורה להוסיף ולפרט שלגמל, לשפן, לארנבת ולחזיר יש בהם רק סימן אחד של טהרה ומשום כך הם אסורים באכילה?

אומרת על כך הגמ' (חולין נ"ט): "שליט בעולמו יודע, שאין לך דבר מעלה גרה וטמא, אלא גמל, שפן וארנבת... ואין לך דבר שמפריס פרסה וטמא, אלא חזיר".

כלומר, התורה כתבה את הפירוט האמור, ללמדנו שארבעת בעלי החיים הללו הם היחידים בעולם שיש להם רק סימן אחד מתוך השניים האמורים, ואין עוד בעולם כמותם (הגמ' שם מבארת שיש נפק"מ למעשה מידיעה זו).

לא בכדי השתמשה הגמ' בביטוי "שליט בעולמו יודע..." כי באמת לא יתכן שמאן דהו – שאינו בורא העולם והשליט עליו - יקבע בודאות שאין בכל העולם כולו, מקצה העולם ועד קצהו, בעלי חיים נוספים שיש להם רק סימן אחד, בלי לחשוש שביום מן הימים ימצאו במקום כלשהו בהמה וחיה נוספות שיש בהן רק סימן אחד.

וכך כותב ה'מהר"ץ חיות' על גמ' זו: הכוונה, שהתורה נתנה בזה סימנים שהיא מן השמים, אחרי אשר האנשים חוקרים בכל עת במדינות חדשות, בריות גדולות וחיות אשר לא נודעו לקדמונים, ובכל זאת לא נמצאו בהמות וחיות נוספות שהן מעלות גרה לבד, זולת הגמל הארנבת והשפן, ומפרסת פרסה זולת החזיר, ולפיכך פרט הכתוב, להודיע שרק הוא השליט בעולמו אשר יודע כל יצוריו, יודע שרק אלו המפורשים בתורה לבד, המה בעלי סימן אחד ולא יותר, וזה אין ביכולת בן אדם להחליט".

וכבר הזכרנו כמה וכמה פעמים את דברי רבותינו הראשונים, שהתורה עצמה דואגת לספק הוכחות לכך שהיא ניתנה מן השמים (עיי' בהרחבה בלעבדך באמת חומש שמות במאמר "מעמד הר סיני – עמוד שהאמונה סובבת עליו"), משום שהתורה הק' רואה חשיבות עליונה להשתית את האמונה שתורה מן השמים, על היסודות האיתניים ביותר, כדי להעניק לעם ישראל עד סוף כל הדורות, את הכלים ואת הכוחות לעמוד בניסיונות הקשים ביותר שעלולים לבוא עליו, עד כדי מסירת נפשם ונפש בניהם

בין אדם לחברו

מתוך יומני רבנו בימי עלומיו (מהספר 'דבקה נפשי אחרך')

לדידו של רבינו, הדרך לקניית המעלה בעניינים ש'בין אדם לחברו', כמו הדרך לקניית כל שאר המעלות, התבססה על התבוננות: "יסוד בין אדם לחברו: ההשרשה שכל אדם נברא בצלם אלוקים, המביאה לאהבה וכבוד!" הוא מציין לעצמו.

רבינו משנן, כי האדם העומד מולו - אינו 'אדם' גרידא. לא בכבודו של בשר ודם הוא נזהר, לא את מציאותו החומרית של הזולת הוא נדרש לאהוב, אלא את צלם האלוקים שבו! אמור מעתה: אהבת הזולת וכבודו - מזהוים חלק בלתי נפרד מאהבת הבורא וכבודו, שהרי בצלמו וכדמותו נברא האדם, בחתומו של מלך, וכלום ניתן להמנע מלאהוב או להקל ראש בכבודו של מי שדמותו של מלכי מלכי המלכים חקוקה בו?

ועל כן, מקבל על עצמו רבינו "להתאמץ לזכור שישראל הם בצלם אלקים, ובנים למקום, וה' מתפאר גם בנחשלים, ולהתאמץ גם להרגיש זאת ולאהבם ולהוקירם על כך".

ובמקום אחר, מייסר את עצמו רבינו בדקות חשבון נפשו ומרחיב:

"מה רחוק הנך מן האמת, שאינך זוכר את מעלות בני אדם אלא את חסרונותיהם, ולא שהם בנים למקום וברואים בצלם, וצבאות ה', ובני אברהם יצחק ויעקב, והיו פעמים שלא חטאו, ומעלותיהם הטובות, ומעשיהם הטובים!".

רק הקליפות החיצוניות מגואלות!

בהזדמנות, הרחיב רבינו בנקודה זו ביקרת לשונו, וכך הוא כותב:

"כאשר תדבר עם בן ישראל, צייר לפניך כי ה' כליל כל תפארת אוהב אותה אהבה עזה עד מאד! ואיך תוכל לפגוע אפילו מעט - באדם אשר כה אוהב הוא אל ה'?" "ושמא תאמר: איך אוכל לאהבו והלא מדותיו פחותות ותכונות נפשו שפלות? שאל מיד את נפשו: ואיך אפוא יאהב כליל התפארת את הכיעור? אלא ודאי האדם אשר לפני - תפארת ממלאה את קרבו והקדושה שוכנת בו, ורק הקליפות החיצוניות מגואלות, אך הן בטלות ומבוטלות לעומת ההוד הפנימי והזיו שבמעמקים, ואיך זה אהיה כה אויל לראות את החיצוניות ולא להתחשב על הפנימיות היקרה מכל יקר? ואיך אשנא אדם זה? אהבו?".

ובמקום אחר מציין לעצמו רבינו:

"לרוב אהבת השם יתברך אל בניו הקדושים, שמבקש תמיד שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, הוא מחבבם כל כך להיותם זרע ברח' ומקיימי מצוותיו כל הימים. לכך, אין לראות בהם שום נפתל ועקש!".

לרוב החשיבות שייחס רבינו לנושא זה של אהבת הבריות, הוא הציב באחת השנים בראש הקבלות שקיבל על עצמו ביום הקדוש והנורא, יום הכיפורים. וכפי שמוציין הוא עצמו:

"ביום הכיפורים היתה קבלתי העיקרית: להשתדל להשיג אהבת הבריות. האמצעים: ללמוד בספר היקר 'תומר דבורה', לעשות חסדים רוחניים וגשמיים עם הבריות ע"י הקדמת המחשבה מה הן הטובות שאוכל להיטיב לכל אחד ואחד".

מעלת חברינו ולא חסרונם

אכן, אם מבקש האדם אמצעי אשר יביאנו לאהוב כל אחד מישראל, עליו להמנע מלראות את חסרונותיהם של אחרים, ולהתמקד במעלותיהם. וכאן, מבהיר

כי לא זו בלבד שהדבר אפשרי - אלא שהוא אף מתבקש:

"למה לראות רע, אם אפשר לראות אך טוב - ולהעלים עין מן הרע? הן הרע מרעיל את הנפש, והטוב מאדירה ומרוממה! למה יהיה האדם כה אוויל? אין זאת אלא כי תשוקת הרע בקרב הרשעים לא תביט אל הרעל אשר ראיית הרע מאכילה את הנפש, ובלבד למלא את תאוותה המתועבת לראות רע! על כן גמולה בראשה יבוא: מגינת לב ומרירות נפש!".

כלומר: אנו סבורים - כי חסרונותיו של הזולת ניכרים לעין מצד עצמו... אולם הנה מלמד רבינו, כי ראיית הרע - נובעת ממצבו הרוחני הירוד של הרואה עצמו! אילו היה מוצבו כראוי - הוא לא היה מוכן להרעיל את נפשו בראיית רע, וממילא הוא היה נותן עיניו רק במעלותיהם הטובות של אחרים!

ואם ישאל השואל: כיצד אוכל להעלים עין מחסרונותיו של הזולת הבולטים לעיני? הרי שלרבינו תשובה ברורה בעבורו... וכך הוא כותב:

"האדם אוהב את זולתו בגלל מעלותיו ושונאו בגלל חסרונותיו. אך מדוע פעמים רבות חיים בליבו החסרונות ולא המעלות של זולתו? אין זאת אלא מפני הרשעות המבקשת את הרע! אך אם ישגה באהבת התורה יומם ולילה - הנה תעקר הרשעות ותרבה הקדושה, ויראה את המעלות ולא את החסרונות, מלבד מה שתגדל בו אהבת המעלות!".

ועוד מוסיף רבינו ומבהיר, מדוע זו הינה הדרך הנכונה שתוביל לאהבת הזולת:

"אם ישנן לעצמו: לפלוני מעלות אלו ואלו: חסד ועדינות וכו' - ודאי שתגדל אהבתו. אך האם כדאי להוציא זמן על כך, לראות המעלות אע"פ שמשאירים הנטיה הרעה שלא לראות - במקומה? או שמא מוטב להשתקע באהבת התורה?".

כלומר: ניתן לפעול באופן מלאכותי... להתבונן במעלותיו של אדם מסויים, ומתוך כך לבוא לאהבתו. אולם רבינו תוהה בינו ובין עצמו: האם זו הדרך? כלום אין טוב יותר לתקן את השורש, ולאמץ צורת הסתכלות שתביא ממיילא להתמקדות במעלות הזולת - וזאת על ידי אהבת תורה, עקירת הרשעות וריבוי הקדושה? ובשולי הדברים זה המקום להזכיר, כי רבינו ראה תועלת מיוחדת בהתמקדות במעלותיו של הזולת, בבחינת 'מצוה גוררת מצוה'... וכך הוא כותב:

"כשמוסתכלים באמת בצד הטוב של כל אחד ואחד - מתאהב האדם על הבריות בחיבה פנימית, ואינו צריך להזדקק לשום אבק חנופה!".

הטבע האנושי מעורר אצל האדם את הרצון להיות נאהב. כיצד ישיג האדם את מבוקשו זה? רבים ישיגו זאת באמצעות חנופה... אולם הדרך הישרה פשוטה הרבה יותר: כאשר האדם עצמו יביט בצדדים החיוביים של הסובבים אותו, במעלותיהם במקום בחסרונותיהם - הרי שממילא הוא יזכה לאהבתם, והחנופה המוגנה תהיה מיותרת לגמרי...

לדון לכף זכות

לדוגמה, מציין רבינו: "דיבורו של פלוני מפני השכחה, ולמה תכעס עליו? וכי אתה אינך שוכח למרות שזיכרוןך טוב?".

ובהזדמנות אחרת, כאשר ניסה להעיר את חברו לחדר לתפילה בזמן, אך ללא הצלחה מרובה - מזכיר לעצמו רבינו:

"פלוני אינו קם מיד מפני שקשה לו לקום, והקושי עוזר לחשוב ש'לא נורא אם לא אקום מיד', ומרומה שגם יזיק, ואין זה ראוי לקום עכשיו. ובמקום לכעוס, שזהו ללכת אחרי הטומאה לגמרי רח"ל - חשוב יותר טוב: איך לעזור לו שינצל מזה".

פנינים משולחן רבנו הגאון רבי אברהם גנחובסקי

זצלה"ה

לע"נ הרבנית
הצדקנית מרת
אסתר הרסח ע"ה
בת הר"ר רפאל
יונה זצ"ל

פרשת שמ"ב תשע"ט

איסור לשתות יין

יין וְשָׁכָר אֶל תִּשֶׁת אֹתָהּ וּבִינֶיךָ אֶתְּךָ בְּבִאָכֶם אֶל אֱהָל מוֹעֵד וְיָי (וי' ט')
איתא בקרא דאסור לכהן ששתה יין ליכנס לבית המקדש. ואמרינן
במסכת תענית (י"ז א') דחכמים סבירא להו דאסור לכהן לשתות יין
גם בזמן הזה, דהרי מהרה יבנה בית המקדש ולא יהא כהן ראוי
לעבודה. [ודעת רבי דמותר לשתות יין, שתקנתו קלקלתו. ואמרינן בגמרא כמאן
שתי האידנא כהני חמרא, כרבי].

ומחלקינן בגמרא בדמכיר בית אב ידיה אסור רק ביום זה, ובמכיר
משמרתו אסור רק בשבוע שלו, ואם אינו מכיר כלל אסור בכל השנה.
והנה יש לשאול היאך ישתו כהנים ד' כוסות בליל הסדר, הרי גם
בלילה אסור לכהן לשתות, ויש לומר דבזמן הבית דהיו מכירים
משמרתם, היו שותים רק רוב רביעית לכל כוס, וההגדה והלל
והסעודה הוי הפסק שלא ישתכרו. או דילמא נימא דהיו שותים חמר
מדינה. וצריך תלמוד.

הנה הגאון רבי יצחק וידנפלד זצ"ל (אב"ד הרימילוב לאחר פטירת אביו
הגאון כוכב מיעקב) הקשה קושיא חמורה, דאמאי לא ישתו יין, הרי
מבואר במשנה במנחות (מ"ט א') דאין מחנכין המזבח אלא בתמיד של
שחר, והרי מבואר בגמרא פסחים (צ"א א') דתמיד טעון ביקור ארבעה
ימים קודם שחיטה [לבדוק שאין בו מום], ואם כן לאחר שיבנה בית
המקדש יצטרכו לחנך המזבח בתמיד של שחר, והרי יצטרכו לחכות
ד' ימים של ביקור כדי להביא התמיד של שחר, ולאחר ד' ימים כבר
יפוג יינו. והיא קושיא נפלאה.

והקשה רבינו יצחק וידנפלד קושיא זו להגאון הרי בשמים (ח"ד סי'
קל"ד אות ב') בשנת תרס"ב, והשיב לו הגאון הרי בשמים שכבר הקשה
הוא עצמו קושיא זאת בילדותו ונדפס בהרי בשמים (ח"א צ') ונשאר
שם בקושיא. [וכן עיין בתשובות בית יצחק יו"ד ח"ב סי' קמ"ד אות ז'].
ובחלק ד' כתב בהרי בשמים ג' תירוצים על קושיא זו:

תירוצ' א' - האם ביקור מעכב

הנה יש ליישב, דאם ביקור אינו מעכב הקרבן תמיד, אם כן
כשיבנה בית המקדש יביאו תמיד שאינו מבוקר. [וכן מבואר בדברי הרי
בשמים ובית יצחק שם].

א. האם ביקור מעכב

הנה כתבו תוספות בסוכה (מ"ב א' ד"ה שאינו) דביקור ד' ימים מעכב,
אף כשהוא נמצא תם.

אך בכפות תמרים (שם) תמה על תוספות מנא לן שאפילו אם נמצא
תם חייב, דנהי דהתמיד טעון ביקור ד' ימים, אפשר היה לומר דהיינו
רק לכתחילה, אבל שיהיה לעיכובא דאם לא ביקרוהו ד' ימים שיהיה
פסול, זה חידוש גדול.

ב. שוחט אינו מבקר

הנה איתא בגמרא סוכה (מ"ב א') רבי יוסי אומר השוחט את התמיד
שאינו מבוקר כהלכתו בשבת חייב חטאת. ועל זה כתבו תוספות
דאיירי גם אם נמצא תם.

אמנם דחה הכפות תמרים, דיש לומר דאיירי דוקא בנמצא בעל
מום, וכך כתב בערוך לנר (שם). [והובא דברי הכפות תמרים במנחת חינוך
מצוה ה' אות א'].
אך צריך עיון לפי זה אמאי נקט תמיד, הרי בנמצא בו מום אם כן
יש לומר דבכל קרבן חייב חטאת. ויש לומר דבשאר קרבנות אינו חייב,
דחשיבא אונס, דזיל בתר רובא שאין בהם מום, ורק בתמיד דיש חובת
ביקור והיה מחוייב לבדוק, חייב חטאת.

אך באמת דבר שאפשר לברר לא חשיב אונס, [נעין בתשובה שבסוף ספר
מי נדה], ואפילו בשוחט קרבן ונמצא טריפה, משמע בגמרא (פסחים ע"ג
א') דכל הפטור רק משום טעה בדבר מצוה.

ג. עוד האם ביקור מעכב

הנה באור זרוע הגדול (ריש הלכות פסחים, סי' רט"ז) נסתפק בזה האם
ביקור מעכב, וכתב דמסתברא דאינו מעכב, אך אסיק שכן מעכב, מהא
דמבואר בסוגיא בסוכה הנ"ל דבשחט תמיד שאינו מבוקר בשבת, חייב
חטאת ויחזור ויביא תמיד אחר. חזינן דביקור מעכב.

ובחזון איש (מועד סי' קכ"ד לדף צ"ו א') כתב בדעת הרמב"ם (פ"א מהל'
תמידין ה"ט, דלא מוזכר שם דמעכב) דסוגיא בסוכה הנ"ל היא לר' יוסי,
ור' יוסי סבירא ליה דביקור מעכב, אבל חכמים פליגי וסברי דאין
מעכב, וכדכתב הגאון מלבי"ם (פרשת ויקרא אות כ"ג). וכך כתב בבית
יצחק (יו"ד ח"ב סי' קמ"ד אות ז') ובתורת חסד (או"ח סי' כ"א).

תירוצ' ב' - ביקור קודם ההקדש

הנה יש לתרץ עוד, דנהי דאין מקדישין בזמן הזה, מכל מקום אם
נימא דמהני ביקור גם בבהמת חולין, אם כן יכולים לבקר בהמות לפני
בנין בית המקדש, ואם כן נימא דחיישינן שיבנה בית המקדש ויזדמנו
כבשים לתמיד שכבר היה להם ביקור מקודם בהיותם חולין.

[הנה כתב בהרי בשמים בסי' צ' לענין דבר אחר, שהוא מילתא דלא שכיחא
שבדקו בהמה בהיותו חולין. וצריך לומר דמכל מקום חיישינן ולא ישתו יין].

א. ביקור כשאר עדיין חולין

הנה יש לדון אם מהני ביקור לתמיד ופסח כאשר עדיין הוא חולין
ומקדישו לאחר זמן. ובטורי אבן במגילה (כ"ט ב') מסתפק אם מהני.
ועוד עיין באורך בתורת חסד (או"ח סי' א'), והסיקו שמהני ביקור
בבהמת חולין. ובחזון איש (מועד סי' קכ"ד לדף צ"ו א') נמי אסיק דמהני.

ב. פסח שחל בשבת

הנה כתב בהרי בשמים (שם) ראייה דאפשר לבקר בהיותו חולין, דהנה
מבואר בגמרא פסחים (ס"ו א') בפסח שחל להיות בשבת, שהיו מביאין
את הסכין לבית המקדש על ידי הבהמה, מי שפסחו טלה תוחבו בצמרו
ומי שפסחו גדי תוחבו בין קרניו, כי הם בעצמם לא יכלו להביא הסכין
דרך רשות הרבים בשבת.

ומקשינן בגמרא הרי בהא דהביאו הסכין על ידי הבהמה, קא עביד

תירוץ ד' - להקריב מוספין

הנה בהרי בשמים תירץ [בדרך אחד], דהא דאין מחנכין אלא בתמיד של שחר, היינו רק למעט תמיד של בין הערביים, אבל יכולים לחנך במוספין של שבת ושל ראש חודש שאין צריכין ביקור. [וזה תליא אם מותר להקריב קרבן כאשר לא הקריבו תמיד של שחר].

א. כעין זה יש לדיוק מהרמב"ם

הנה איתא ברמב"ם (פ"א מהל' תמידין הי"ב) מוזבח חדש שעדיין לא הקריבו עליו כלום, לא יקריב עליו תחילה תמיד של בין הערביים, שאין מחנכין מוזבח העולה אלא בתמיד של שחר.

ודיוק מזה הגר"י (ליקוטי הגר"י עמוד ס') בדעבד אם הקריב עליו קרבן אחר, מתחנך בשאר קרבנות. [וכך כתב בערוך השלחן סי' ק"ב ע"ד].

ואם כן יש ליישב קושיית הרי בשמים והגר"י וידנפלד כעין הנ"ל, דלא ישתה יין מכיון בדעבד יכולים לחנך המוזבח בקרבן אחר שאינו טעון ביקור.

ב. רק בדיעבד ולא יעשו כן

אך בפשוטו לא יתיישב, דהרי הוה רק בדיעבד ולא יעשו כן, אע"פ שיפסידו הקרבנות לדי' ימים, והרי ברמב"ם כתב דאין מקריבים תחילה תמיד של בין הערביים, והרי נימא דיקריב ויתחנך בדיעבד. ואם כן אכתי נשארת הקושיא.

[ואולי בלי תמיד של בין הערביים אף בדיעבד אינו מתחנך, אך ממה נפשך כיון דמקרא ילפינן דבעינן תמיד של שחר ואם אינו מעבד בדיעבד, אם כן גם תמיד של בין הערביים אינו מעבד, וצריך לעיין בהרי בשמים בח"א ובח"ד].

ג. קושייתו רק אם מעבד

הנה חזינן דהרי בשמים הקשה רק למאן דאמר ביקור מעבד בדיעבד, דאם רק לתחילה, היו מקריבים בלי ביקור, חזינן מדבריו דלא קפדינן על הלכתחילה, ואם כן לדבריו הרי ניחא הקושיא דמכל מקום יחנכו בדבר אחר.

אך הרי מוכח מהרמב"ם דקפדינן על הלכתחילה אף להפסיד את כל העבודה וכדכתבנו, ואם כן נתחזקה קושיית הרי בשמים והגר"י וידנפלד ביתר שאת.

ד. לחלק בין חינוך לקרבן

אולי יש לחלק, דדוקא לענין חינוך, לא עבדינן חינוך על המוזבח באופן שמהני רק בדיעבד, כדמוכח מהרמב"ם הנ"ל, משא"כ לענין עבודת הקרבן, יביאו הקרבן אף אם הוה קרבן רק בדיעבד, והרי אם אי אפשר לסמוך על קרבן יביאוהו בלא סמיכה ועדיף משלא יביאוהו כלל, והוא הדין לענין ביקור. והלכך אם ביקור לא היה מעבד היו מביאין ולא דמי למוזבח.

ה. מהו ביום חול

אבל צריך עיון בדברי קדשו של "הרי בשמים", דאמאי אמרי חכמים דלא ישתה יין בשום יום, התיינה בשבת וראש חודש ויום טוב, אבל ביום חול, אין קרבן ציבור אלא רק תמיד של שחר ותמיד של בין הערביים, ובקרבן אחר אי אפשר לחנך כיון דהכהנים טמאים, וכדכתבו תוספות הנ"ל.

ואם כן צריך עיון גדול בדברי קדשו של הרי בשמים, וקושיית הגר"י וידנפלד צ"ל נשארת במקומה. [ואולי אמרו בזה לא פלוג בין שבת יום טוב וראש חודש לימות החול].

תירוץ ה' - קטורת ומנורה

עוד תירץ בהרי בשמים, דחיישינן שיבנה בית המקדש וצריכים להביא קטורת, וזה על מוזבח הזהב ואין צריך במוזבח החיצון, והרי מוזבח הזהב מחנכים בהקטורת, וזה חשיבא קרבן ציבור ואפשר גם בטומאה, אבל שתויי יין אסור, ולכן לא ישתו יין. וכמו כן יצטרכו להטיב המנורה.

עבודה בקדשים. ומתצינן דהביאו הבהמה חולין לעזרה ורק אחר כך בבית המקדש הקדישו הבהמה.

והרי פסח צריך ביקור כמו תמיד. ועל כרחך דמהני ביקור גם בבהמת חולין.

תירוץ ג' - מוזבח שירד משמים

הנה כתב בתשובות מהרש"ם (ח"ו סי' ל"ח) דבבית שלישי המוזבח ירד משמים, ואם כן לא יצטרך חינוך, דמיכאל מקריב עליו כל יום, וגם דבר שבידי שמים לא צריך חינוך.

ולפי זה מתורצת קושיית הרי בשמים, דאע"פ דמיד כשיבנה המקדש, לא יהא תמיד עד ד' ימים, מכל מקום יוכלו להביא קרבנות אחרים.

א. אסור החדש דשמא יבנה המקדש

הנה אמרינן בגמרא ראש השנה (ל' א') דאסור לאכול מן החדש כל יום הנפת העומר, ואע"פ דבזמן הזה שאין מוזבח, מותר כבר לאכול בהאיר המזרח, מכל מקום גזרינן אטו זמן בית המקדש, דחיישינן דבמהרה יבנה בית המקדש, ואז כיון דשייך להקריב העומר, אסור לאכול מן החדש עד הקרבת העומר.

והקשו, דהרי אף כשיבנה בית המקדש יצטרכו להמתין להקרבת העומר עוד ד' ימים, כיון דתמיד של שחר לא יהא מבוקר.

וכתב במהרש"ם (שם) דלהאמור אתי שפיר, דהמוזבח שירד מהשמים לא צריך חינוך.

[והנה תירוץ הרי בשמים שאפשר לבקר בחולין, וכן אם נימא דבדיעבד יביא בלא ביקור, [או שמחנו במוספין וכדלהלן], יתירץ גם קושיא זו, אבל התירוצים דהמנורה וקטורת, לא יענו על קושיא זו].

ב. בנין בית המקדש ביום טוב

הנה בלאו הכי יש לעיין הא יצטרכו לבנות בית המקדש ואם כן יצטרכו להמתין ליום ג' וז' לטהר מטומאתו, וצריך לומר משום דהמקדש ירד מן השמים.

[וצריך עיון בסוגיא דשבועות (ט"ו ב') דאיתא התם דביום טוב לא שייך בנין בית המקדש, וכתבו תוספות (שם ד"ה אין) דבית המקדש דלעתיד שהוא עשוי מאלו בידי שמים, יכול להיות גם ביום טוב].

ג. לאחר חצות

הנה הקשה בגבורת ארי (תענית שם) אמאי אסור לשתות יין כל היום, הרי מחצות היום יוכלו לשתות יין, דהרי לאחר חצות כבר אינם יכולים להקריב התמיד של שחר, ואם כן כבר לא יכולים לחנך המוזבח ולא יהא היום קרבנות. אך באמת למהרש"ם גם זה ניחא, דהרי במוזבח הזה לא יצטרכו חינוך.

וצריך לומר דדעת גבורת ארי, דאף שנופל מן השמים, ואף שהקריב עליו מלאך גבריאל, מכל מקום השתא בבית המקדש צריך חינוך.

על כן יש ליישב קושיית הגבורת ארי, כפי תירוץ הרי בשמים, או משום קטורת ומנורה, [וזה תירץ גבורת ארי בעצמו], או שאפשר לחנך בקרבן מוסף.

ד. טומאה הותרה בציבור

הנה הקשו תוספות בתענית (נ"ז ב' ד"ה בעינן) דבלא יין נמי אסירי בעבודה דטמאי מתים הם, וצריכין הזאה ג' ז', ואמאי אסרי להו יין. ויתרצו דמכל מקום מותרין בעבודת ציבור דטומאה הותרה בציבור. מעתה בשאר קרבנות יחיד דאינם צריכים ביקור הא טומאה לא הותרה בציבור.

ואם כן תיקשי תירוצא הנ"ל, דאע"פ דלא בעינן חינוך, מכל מקום איזה קרבן יצטרכו להקריב, הרי ביום חול אין קרבן ציבור מלבד הקרבן תמיד.

א. תכבד העבודה

הנה פירש רש"י בתענית (שם) דהטעם דחיישינן שלא ישתה יין, דשמא יבנה בית המקדש ותכבד העבודה על בית האב ויצטרכו לכהן זה לעשות העבודה.

מעתה לכאורה קשה לתירוצא דקטורת, דאמאי תכבד העבודה, הרי להנ"ל הא לא תהא שום עבודה רק קטורת, דקרבתות אין מפאת דמזבח לא התחנך בתמיד דאין ביקור, ובקרבת מוסף לא שייך ביום חול, ובקרבת יחיד הא כולם טמאים. [נעני זה יש להקשות, אם כל ההיתר רק לקרבן ציבור, דבקרבת יחיד יש כאן טומאת מת, אמאי תכבד העבודה. אמנם זה לא יתיישב כדלקמן].

ואולי נימא דהרי אם ביקור אינו מעכב, הרי יכולים להקריב התמיד על מזבח החיצון, וכל הקושיא אם ביקור מעכב, והשתא נימא דרש"י סבירא ליה דביקור אינו מעכב.

אלא דתיקשי מהגמרא אמאי אינו שותה יין, למאן דאמר ביקור מעכב, הרי יש רק עבודת קטורת, אלא נימא דהביאור בהגמרא דלא כרש"י משום תכבד העבודה, אלא משום דחיישינן דמחמת חביבות העבודה, שמא בטעות יעשה עבודה.

וכעין זה מצאנו בגבורת ארי (תענית שם), שהקשה אמאי קאמר רב אשי דאסור בזמן הזה דוקא יין ולא להיות פרועי ראש, כיון דפרועי ראש אינו מחלל עבודה, הא עכ"פ לא יהא לן כהן, דלכתחילה אסור בפרוע ראש. ותיירץ דבאמת יש כהנים אלא החשש שיעבוד בשוגג מחמת חביבות העבודה, ובפרוע ראש שאינו מחלל העבודה לא חיישינן. ואם כן בקטורת נמי, וכן אע"פ שרק בקרבן ציבור. [נעין בהגהות מהר"ב רנשבורג שתיירץ קושיית מהרש"א על רש"י, ודברינו הם לאחר פירושא של הר"ב רנשבורג].

ב. אמאי שרי לכהן ליטמא

הנה הקשה בגבורת ארי (תענית י"ז ב'), אמאי שרי לכהן ליטמא בשרץ בזמן הזה, הרי טומאת שרץ לא הותר בציבור, ואם כן ניהוש שיבנה בית המקדש ויהא פסול לעבודה.

ותירץ בגבורת ארי, דבטומאה כיון דאין דרך בני אדם בטומאה לא גזרינן דאם זה יטמא בודאי ימצא הרבה בההוא בית אב שלא נטמאו, אבל ביין דדרך בני אדם לשתות [וכן לגדל פתח], חיישינן שלא ימצא שום כהן הראוי לעבודה.

והנה לכאורה סותר דבריו הנ"ל דהחשש שיעבוד בשוגג. ולדבריו כאן דהחשש שלא יהיו כהנים לעבודה, אתי שפיר דברי רש"י שמא תכבד, אבל אם כן תיקשי מקטורת וכהנ"ל.

ואולי יש לומר דכשיש כהנים אחרים לא חיישינן שמחביבות המזבח ישבח, ורק כשאין אחרים אז ישבח. ולפי זה שוב אין לומר התיירץ דקטורת, דהרי בקטורת יש אחרים. [א"ה. אמנם לשון הגבורת ארי דחיישינן שלא ימצא שום כהן].

ג. להטיב המנורה

הנה כמו כן יש לתרץ, שיצטרכו להטיב המנורה.

אך העירוני דהא שיתת הרמב"ם (פ"ט מהל' ביאת המקדש ה"ז) דזר כשר להדלקה, והטבה אין ביום הראשון.

אך להרמב"ם לשיטתו אתי שפיר, דהרי סובר דביקור אינו מעכב (פ"א מהל' תמידין ה"ט, דלא מוזכר שם דמעב). וגם עדיין איכא נפקא מינה לקטורת וכהנ"ל.

תו, דהנה בחזון איש במנחות (ס"ז ל') כתב דאע"ג דזר כשר להדלקת המנורה, אך לחנוכת המנורה בעינן כהן, ואם כן אתי שפיר.

ד. אש ממזבח החיצון

הנה בהא דתירץ הרי בשמים מפאת קטורת, העירוני דבעינן אש מהזבח החיצון ואם לא נתחנך היאך יקחו, וצריך עיון בזה.

בדיעבד או כלום

הנה הבאנו לעיל לתרץ דבדיעבד מהני גם בלא ביקור. אמנם תליא בהא דיש לחקור בכל גוונא דיש חיוב מן התורה אלא שאינו מעכב

המצוה, ואינו יכול לעשות המצוה עם אותו חיוב, האם נימא דמוטב שלא יעשה המצוה כלל, או דילמא נימא דמוטב שיעשה המצוה אע"פ שאינו כהלכתו, כיון דעכ"פ יצא בדיעבד.

ונפקא מינה באופן הנ"ל, כשיש רק קרבן שאינו מבוקר, האם מוטב להקריב תמיד או קרבן פסח בהאי קרבן, מאשר לא להקריב כלל. [ולעיל הבאנו דמוכח כן מנחות חסד]. ולכאורה מצאנו בזה סתירה:

א. להביא קרבן בלא מלח

הנה לענין מליחה בגוונא דאינו מעכב, כתב בחזון איש במנחות (ס"י כ"ה אות י"ח) דמסברא לא הוה מייתי קרבן בלא מלח, דהרי איתא ברמב"ם (פ"ה מהל' א"מ ה"ב) דאם הקריב אבר בלא מלח לקי, אם כן מוטב שלא יקטיר משיקטיר ויעבור על לאו.

אך אסיק בחזון איש (שם) דבאמת אם אין לו מלח מקריב גם בלא מלח, דהלאו כדליתא כיון דאנוס.

ואייתי ראייה מהא דאיתא בגמרא (מנחות כ"א א') דילפינן מקרא ד"תקריב" דאפילו בשבת מצוה למלוח הקרבנות, והשתא אי נימא דאין מקריבים בלא מלח, הא בקרא שנצטוו על הקטרת הקרבן בשבת מוכח דהדין דמולח גם בשבת, דהרי אם אי אפשר למלוח אסור להקריב הקרבן, ואמאי בעינן קרא לרבות שמוטר למלוח בשבת. אלא על על כרחך מוכח דאין המליחה מעכבת ההקטרה. [ולומר דבעלמא באין מלח לא מקריב, חוץ משבת אם לא היה בשבת כלל מצות מליחה, הוא קשה מסברא].

והנה העירוני דיש לדחות ראיית החזון איש, דהנה לבתר קרא יכול למלוח בשבת אף באופן שדרכו בכך, ולא מצרכינן למיעבד שנוי, אבל בלא קרא, החיוב רק מצד ההקטרה, ואם כן המליחה יעשה בשנוי, כגון בפיו. ויש לדחות, דלא משמע הכי. ועוד יש לדחות, דאם מוכח דאפשר למלוח דאחרת אין הקטרה, ממילא יוכל למלוח אף כדרכו כשם דאמרין הכי לאחר קרא מפורש.

ונמצינו למדים דמוטב לעשות המצוה באופן שלא קיים לכתחילה את הדאורייתא מאשר לא לעשות כלל. והנה לפי זה כשיש רק קרבן שאינו מבוקר, מוטב להקריב תמיד וכן קרבן פסח מהאי קרבן, מאשר לא להקריב כלל.

ב. לא להביא קרבן בלא סמיכה

אמנם לאידך גיסא יש להוכיח לא כך, דהנה כתבו תוספות בחגיגה (ד' א' ד"ה אלא) דטומטום לא יביא קרבן עולת ראייה, גם בלא קרא למעט, ואף כשיתנה בעולת נדבה, דהרי להצד שהוא זכר צריך לסמוך והוא אינו יכול לסמוך דשמא הוא נקבה, ואם כן מוטב שלא יביא כלל. והנה אע"פ דהתם החיוב רק מספק, [דהרי טומטום אינו חייב בקרבן ראייה אלא להצד שהוא זכר], אבל גם אי קיום הסמיכה הוא רק לצד הספק שחייב בקרבן עולת ראייה, ואפילו הכי חזינן דאמרין דלא יביא.

ואם כן בקרבן שאינו מבוקר נימא דלא יביא כלל. ואם כן תיקשי אהדי הני תרי ראיות, ממליחה לסמיכה.

ג. לחלק בין חיוב ודאי לחיוב ספק

צריך לחלק, דחלוק חיוב ודאי מחיוב ספק, ובאמת מבואר כן בתוספות דקאמרי דדוקא בספק חיוב אינו מביא מחמת שאינו סומך. אך אם נימא כן, יתחדש דבמסופק אם הביא קרבן תמיד, כגון שראה ספק מום וכיוצא בו, וצריך להביא שנית ולהתנות בעולת נדבה, ויש רק אינו מבוקר, יתחדש לן שלא יעשה כן.

וכן לענין מליחה, אם כל חיובו מספק, לא נימא דיקטיר היכא שאינו מולח, אך באמת התם כיון דמביא עוד קרבן, שוב יש מצוה ודאי דמליחה.

ושאלו דהנה אם נימא דקול רם בברכת כהנים אינו מעכב, אם יש לפניו ב' אפשרויות, או לברך ברכת כהנים בקול שאינו רם, או לא לברך כלל, הנה לדברינו יש לומר דיברך.

[אמנם כל זה לדעת עמק ברכה (נשיאת כפים אות ה') דקול רם אינו מעכב, אבל במשנה ברורה (ביאור הלכה ס"י קכ"ח סעי' כ"ז) כתב דמעכב. ובעמק ברכה נחלק על המשנה ברורה].

וכן שאלו דלענין כסוי הדם, אם עפר דלמטה לא מעכב, באופן שאין לו עפר למטה, האם עדיף שיכסה או לא, והנה לדברינו יהא חילוק אם

עוף או כוי, דבעוף יכסה ובכוי שהוא רק ספק לא יכסה. וכל זה אינו במשמע.

ד. בלא סמיכה הוה קרבן פגום

אלא יש לחלק באופן אחר, דהך דסמיכה בספק דאינו מביא כלל, לאו בכל מיילי דאינו מעכב אמרינן לה, אלא הוה סברא מיוחדת לענין סמיכה, דנימא דקרבן בלא סמיכה לא רק שאינו מעכב מצוה, אלא הוה פגם בהקרבן.

ותדע, דהנה בקהלות יעקב בבבא בתרא (ס"י י" ד"ה והנה) הקשה לדעת להמרדכי (מנחות אות תתקמ"ז) דמותר ללבוש ד' כנפות מן התורה כשאין ציצית, אם כן מותר להביא קרבן אף כשאנו יכול לסמוך, ואם כן תיקשי תוספות בחגיגה הני"ל. והעלה מזה דתוספות בחגיגה פליגי על המרדכי.

אך אם נימא דקרבן בלא סמיכה הוי פגום, אתי שפיר להמרדכי נמי. ומעתה יש לומר דדברי התוספות בחגיגה רק בסמיכה דהוי פגם טפי ולא במליחה ובביקור. וצריך עיון בכל זה.

ה. להביא כשהוא פרוע ראש

הנה בסוגיא בתענית (שם) מתבאר דדוקא יין לא ישתה אבל שרינן ליה שיחא פרוע ראש כיון דאינו מחלל עבודה. והעירוני דחזינן דשרינן להביא קרבן כשהוא פרוע ראש, אע"פ שהוא בדיעבד, משאם בכלל לא להביא.

אך באמת התם תיקשי דהרי פרוע ראש באזהרה והיאך נימא שיביא.

ואולי הטעם כמו שהבאנו לעיל מגבורת ארי, דשתויי יין חיישינן שיעבוד בשוגג ובה פרוע ראש לא חיישינן כיון דעבודתו כשירה.

מיתת נדב ואביהוא

וַתֵּצֵא אִשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמָתוּ לִפְנֵי ה' (י' ב')

הנה הקשו ב"מושב זקנים על התורה" דבשעה שנדב ואביהוא מתו, הרי נטמא אהל מועד בטומאת אהלים, [והיינו למאן דאמר בתורת כהנים דמתו בפנים], שהרי אהל של פשתן מקבל טומאה, וצריך טבילה והזאה שלישי ושביעי, ולא מצינו שפירקו המשכן לטובלו שהרי לא פסקו מעבודתו.

עניי שבת

ובפשוטו הוה מלאכה שאינה צריכה לגופה, אך הנידון לסוברים דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, האם נימא להערוך דיש כאן היתר דפסיק רישיה דלא איכפת ליה. ובה תליא נידון דידן.

ג. ניחא ליה בהמים

הנה יש לומר דאיירי דוקא באופן דניחא ליה במים, כגון בימות החמה. [ואז יתיישב הערוך, דהרי הוה איכפת ליה, ולענין תרומת הדשן תליא במה שהסתפקנו לעיל האם מתיר גם כשניחא ליה].

אמנם לא משמע דהאי דינא איירי רק בכהאי גוונא.

ד. ספק פסיק רישיה לשעבר

הנה דנו בפוסקים [עיי' בשולחן ערוך סי' שט"ז סעי' ג' ובט"ז וביאור הלכה (שם) בספק פסיק רישיה לשעבר, כגון לסגור תיבה בספק אם יש זבובים שיצודו שם, דעיקר הספק אינו אם המעשה יהא מלאכה, אלא הספק לשעבר האם היה זבובים בהתיבה].

והנה להערוך בלאו הכי יש להחזיר, דהרי לא איכפת ליה בהזבובים, וכמו כן לתרומת הדשן, דהרי הוה רק צידה מדרבנן, דזבובים אין במינם ניצוד, והרי לשיטתו שרינן פסיק רישיה באיסור דרבנן.

[אלא דתיקשי ממצודה של דבורים (שולחן ערוך סי' שט"ז סעי' ד')] דשרינן רק בלא הוה פסיק רישיה, והרי לתרומת הדשן שרי גם אם הוה פסיק רישיה. ואולי דבורים חשיבי במינו ניצוד, ואם כן איכא בהם איסור צידה מדאורייתא.

פסיק רישיה בדרבנן

הנה איתא בגמרא שבת (קמ"א א') אמר רב יהודה מאן דסחי במיא [היינו מי ששוחה במי הנהר] יגב עצמו בתחילה ואחר כך יעלה מהנהר, כי אם יצא לפני שינגב, יש לחשוש דילמא ישארו המים עליו, ויטלטל מים עם גופו ארבע אמות בשפת הנהר שהיא כרמלית. וכן קיימא לן בשולחן ערוך (סי' שכ"ז סעי' ז').

א. פסיק רישיה בדרבנן

הנה הקשו אמאי צריך לגב עצמו מהמים, הרי אינו מכוין לטלטל המים, ורק הוי פסיק רישיה, והרי דעת תרומת הדשן (סי' ס"ד, עיי' במגן אברהם סי' ש"ד ס"ק ה') דפסיק רישיה באיסור דרבנן שרי, והרי הכא איירי רק באיסור דרבנן דכרמלית.

[ויש לעיין האם לתרומת הדשן שרי כשאנו מכוין אף בניחא ליה, דהא בדאורייתא שרי כשאנו פסיק רישיה אף כשניחא ליה, או דילמא שרי רק בלא איכפת ליה].

וכמו כן יש להקשות כך על הערוך דסבירא ליה דפסיק רישיה דלא איכפת ליה שרי, אם כן אמאי אסרינן להלך עם הני מים.

ב. תיבה עם חפצים

הנה יש לדון במי שלקח תיבה ובו חפצים שהוא צריך להם, ועוד חפץ יש בתוך התיבה שאינו צריך לו, האם יתחייב על האי חפץ שאינו צריך.

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

לא יצליח להרוג את אביו. הפחד הוא על הבן - גיוואלד, הלא ברגע שיעמוד עם החרב לפני אביו, אביו יהרוג אותו. ומה יהיה אחר כך? האבא יצטער מאד, ואת זה לא יכול היה אותו אוהב לסבול, שלמלך יהיה צער גדול כל כך. ניגש אוהבו של המלך אל הבן ואמר לו: "אתה צעיר, אינך מנוסה בחרבות וכיודנים. אני, כגנרל זקן, יודע היטב את כל תכסיסי המלחמה. תן לי את החרב ואני כבר אעשה את העבודה".

נתן לו את החרב, והאוהב החל פוסע עד שנעמד קרוב למלך, עם החרב. אמר לו המלך: "אני מודע היטב לנעשה מאחורי הקלעים, ידוע לי מה שביקש ממך בני לבצע. אני גם מבין היטב את כוונותיך, ברור לי כי כוונתך להציל את בני ולמנוע ממני את הצער שבהריגת הבן. לכן, נכון שאתה עומד כרגע מולי עם החרב, אבל כיון שאני יודע את מטרותך, אתן את שכרך להיות שר בממשלת, ועל שולחני תאכל - עשרים וארבע מתנות אתה מקבל, כיון שהצלת את בני". והנמשל: עם ישראל הנם בניו של קודשא בריך הוא. "וירא מזבח לפניו" - ראה אהרן את חור זבוח, וידע שאם יהרגו גם אותו - לא תהיה תקומה לישראל ולכן עשה מה שעשה. אמר לו הקב"ה: ידוע אני כי כוונתך שהורה. לכן, אתה תהיה כהן גדול - "מן המקדש לא יצא", ותקבל עשרים וארבע מתנות כהונה - וכל זאת בגלל שעשית את העגל....

אבל ברוך, כי מהעגל היתה תוצאה לא טובה, התגלגלה תקלה. אם כן, אהרן היה צריך כפרה על התוצאה של המעשה, לא על המעשה עצמו. נמצאו למדים, שהיו כאן ב' דברים: א. עצם עשיית העגל, שהיא זכות לאהרון, ב. המכשול שהתגלגל מהעגל. על החלק הזה בלבד, היה צריך כפרה. וזה הפשט בפסוקים. אהרן הכהן ע"ה ראה את המזבח בצורת קרני שור, והיה ירא להתקרב: כיצד אני יכול להיות כהן גדול, כאשר מהעגל שעשיתי יצאו תוצאות לא טובות.

אמר לו משה רבנו: וכי אינך ראוי לכהן גדול? בגלל העגל? אדרבה, "לכך נבחרתי", בשביל שעשית את העגל זכית ונבחרת! העגל הוא הזכות שלך. מיירדיג!

לכן, "קח לך עגל בן בקר לחטאת" - להודיע שמכפר לו הקדוש ברוך הוא על ידי עגל זה, על מעשה העגל שעשה, והכוונה שה' כיפר לו על תוצאות המעשה.

מעשה אחד מתחלק לטוב ולרע

למדנו יסוד גדול, פלא והפלא.

מחד גיסא למדנו, שכיון שעשיית העגל על ידי אהרן היתה לשם שמים - זכה וקיבל שכר, ומאידך אנו יודעים מהפסוקים, וגם כאן בתחילת פרשת שמיני - שהיה זקוק לכפרה וגם נענש.

מהלשם שמים שלו יצא גם עונש של כילוי בנים?...

מכאן אנו מוכיחים יסוד, שיש לדעתו תמיד בעת לימוד אגדות חז"ל:

אין מדת הקב"ה כמדת בשר ודם. אדם שמגישים לפניו מעשה להשקיף עליו, יכול הוא לומר האם המעשה טוב או לא טוב. רק לכך יש לו הבנה ואפשרות להביע דעה. אבל אצל הקב"ה, המעשה עצמו מתחלק לחלקים שונים, לרע ולטוב.

קרבתנות אהרן וחיבתו לפני הקב"ה

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן קִרְבְּ אֶל הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת חַטָּאתְךָ וְאֵת עֲלֻתְךָ (ו.י.)

בפסוקים הקודמים למדנו, כי עם הציווי על קרבת עגל לחטאת הודיע הקב"ה לאהרן שנתכפר לו חטא העגל, כפי שמובא ברש"י: "קח לך עגל - להודיע שמכפר לו הקדוש ברוך הוא על ידי עגל זה, על מעשה העגל שעשה". וכאשר אהרן ניגש להקריב, הוא עדיין פחד להקריב את החטאת והעולה - בגלל חטא העגל: "שהיה אהרן בוש וירא לגשת, אמר לו משה: למה אתה בוש לכך נבחרת" - משה רבנו ע"ה אמר לו אל תפחד.

מדוע הוא היה ירא? - כתוב ב"דעת זקנים": "כי השטן היה מראה לפניו דמות עגל [בקרני המזבח] והיה ירא שלא יראה ראוי לעבודה. אמר לו משה רבנו: קרב אל המזבח ואל תירא, כי כך בחר ה'".

ויש לעיין ולהבין בעיקרי הדברים.

היה לאהרן ציווי לקחת עגל לחטאת ואיל לעולה. וכי אהרן יקח עגל לכפרה, עד היום ידענו כי קרבן עגל מזכיר את חטא העגל לרעה, כמובא במדרש (ויקרא רבה כו. ד): "ולא יהיה עוד לבית ישראל למבטח מזכיר עוון. שור או כשב או עז כי יוולד", וכי שור נולד והלא עגל נולד, אלא משום עשו להם עגל מסכה, לפיכך קראו הכתוב שור ולא עגל, כלומר, התורה אמרה שור ולא עגל, כדי שלא להזכיר חטא העגל.

למדנו, כי עגל הוא כקטגוריה אם כן, כיצד אהרן מביא עגל - על חטא העגל? [ואין לומר שאהרן לא היה זקוק כל כך לכפרה על חטא העגל, שהרי על הפסוק "ובאהרן התאנף ה' מאוד להשמידו" (דברים ט. כ) אמרו חז"ל: "זה כילוי בנים", ועל זה ממשיך משה רבינו ואומר: "ואתפלל גם בעד אהרן", ועל ידי תפילה זו הציל משה רבנו את בני אהרן הנותנים - אלעזר ואיתמה. הרי שמעיקרא דמילתא, מחמת חטא העגל כל בניו היו צריכים למות, רק שמשה הצילם בתפילתו].

אבל מאידך הפלא ופלא, כתוב בחז"ל (ויקרא רבה י. ג), כי מחמת עשיית העגל זכה אהרון הכהן ע"ה וקיבל שכר רב - מתנות כהונה, וזה לשון חז"ל: "כ"ד מתנות כהונה שניתנו לאהרן ולבניו, אמר לו הקדוש ברוך הוא לאהרן: אהבת צדק, אהבת לצדק את בני ושנאת מלחייבן, על כן משחך אלקים אלקיך". אם כן, צריכים אנו להבין סוגיה זו של קרבתנות אהרן, כפרותו וחיבתו המיוחדת לפני הקב"ה.

כפרה על התוצאה, לא על המעשה

חז"ל (סנהדרין י. ע"א) גילו לנו מה היתה מחשבתו של אהרן בבואו לעשות את העגל:

"אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר: ראה חור שזבוח לפניו, אמר: אי לא שמענא להו - השתא עבדו לי כדעבדו בחור, ומיקיים בי 'אם ייהרג במקדש ה' כהן ונביא', ולא הויה להו תקנתא לעולם. מושב דליעבדו לעגל, אפשר הויה להו תקנתא בתשובה".

אהרן הכהן עשה את העגל כדי להציל את ישראל, כשנוכח לראות כי ישראל כבר הרגו את חור שניסה להניעם ממעשיהם, והנה כעת הם באים להורגו, ובכך לא תהיה להם תקומה לעולם, שנאמר: "אם ייהרג במקדש ה' כהן ונביא". אמר: מושב שיעשו את העגל, כי אפשר שעל כך תהיה להם תקנה בתשובה.

נמצא, שלגבי אהרן הכהן, עשיית העגל היתה זכות. וברור כי לגבי העגל איננו בגדר קטגוריה.

חז"ל (ויקרא רבה שם) משלו לכך משל נאה, לבן מלך שהגיס דעתו, התגאה, ורצה תכף ומיד להיות מלך. אולם היתה בעיה: הלא האבא הוא המלך! מה עושים? הורגים את האבא. ליטש הבן את החרב והחל בהכנות להרוג את אביו. אחד מאוהביו של המלך, שהבחין כי בן המלך מתעתד להרוג את המלך, הבין מה עתיד לקרות בשעה הקרובה: אין לחשוש שהמלך יהרג, כי הנער הכסיל

לפני הקב"ה באים בחשבון, בתוך המעשה גופא, צדדים שונים, לפרשיהם ולחלקיהם. במשקל המעשים ניצבות הנקודות החיוביות והשליליות, כאשר אחת אינה סותרת ואינה נוגעת בשניה, מה שטוב - טוב, ומה שלא טוב - לא טוב. על הכל באים בני אדם בחשבון ובדין, לשכר ולעונש, לטוב ולמושב. כך היה גם במעשה אהרן. צדיקים הקב"ה מדקדק עימהם כחוש השערה, ובמעשה אחד יכול להיות שכר, וגם עונש של כילוי בנים.

יש לכך ראיות נוספות רבות. אמרו חז"ל (סיד נג ע"ב): "לעולם יקדים אדם לדבר מצוה, שבשכר לילה אחת שקדמתה בבירה לצעירה - זכתה וקדמה ארבעה דורות בישראל למלכות". ממואב יצאה רות, ואילו נעמה העמונית שהיתה אשת שלמה המלך ע"ה - הגיעה ארבע דורות אחרי כן - עובד, ישי, דוד, שלמה, העמונית, היתה צריכה להמתין ארבע דורות אחרי שרות נכנסה. מדוע? כי הצעירה - איחירה בלילה. גיוועלדיג: אנחנו יודעים - ושאלו נא כל בר בי רב דחד יומא - שמעשה נבלה היה שם: איזה שכר שייך על מעשה שכזה?

ועוד יותר: אצל הבכירה שהקדימה נאמר "ותשכב את אביה", ובצעירה לא כתוב את אביה אלא "עמו", ואמרו חז"ל הקדושים שהצעירה, כיון שלא פתחה בזנות, רק הלכה בעקבות אחותה, עליה התורה הגינה ולא כתבה מפורש את המעשה עם אביה אלא כתבה "עמו", הרי שהבכירה מגונה יותר בכך שפתחה בזנות.

אין מסתדרים ומתיישבים הדברים? מחד גיסא, את הכלל "לעולם יקדים אדם לדבר מצוה" למדים מהבכירה, ומאידך גיסא, הבכירה מצוינת בתורה לגנאי כי היא חידשה את המעשה ואחותה רק למדה ממנה.

אלא הם הם הדברים: אצל הקב"ה באותו מעשה יש את הצד הטוב והצד הלא טוב. בנות לוש סברו שהעולם התבטל, אין עולם - כמו אחרי המבול. וכיון שכך, מוטל עליהם להקים את העולם. אם כן, על החלק שרצו לבנות את העולם קיבלו שכר ואנו לומדים מהם ש"לעולם יקדים אדם לדבר מצוה", אבל במעשה הזה היה גם חלק שהוא מעשה נבלה, ועל כך נזכרת הבכירה לגנאי. באותו מעשה!

באותו משפט - ב' בחינות

בפרשת ויחי (בראשית נ. יז-כא) מספרת התורה, שאחרי שיעקב אבינו נפטר, האחים באו ליוסף ואמרו לו: "אביך צוה לפני מותו לאמור, זה תאמרו ליוסף אָנָּה שָׂא נָא פְּשֵׁעַ אֲחִיךָ וְחִשְׁאָתָם כִּי רָעָה גָּמְלֹךְ וְעַתָּה שָׂא נָא לְפָשַׁע עַבְדִּי אֱלֹסִי אֲבִיךָ". אמר להם יוסף: "אל תיראו אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם".

עם ישראל כבר היו אז שישים ריבוא, ויוסף אמר: אל דאגה, אני אפרנס את כולם. מה הוא זכה בשביל כך? שארבעים שנה עם ישראל יספלו בארון שלו במדבר. בתחילה משה רבנו עסק בו, ואחר כך עם ישראל טיפלו בקבורתו בשכם.

וממש לגבי מילים אלו, שאמר "אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם", אמרו חז"ל: "לא היה ראוי לומר כך, שהרי הקדוש ברוך הוא מכלכל כל חיים ובאי העולם. ולכך מת קודם לכל אחיו". וכי אתה נותן אוכל, אתה? יש הקב"ה, הוא ון, הוא מפרנס!

נשאל את עצמנו: וכי יש הוה אמינא בעולם שיוסף הצדיק חשב שהוא הנותן את האוכל? מי לא יודע שהקב"ה הוא א-ל ון ומפרנס לכל? בסך הכל הוא התכוון לומר - דרכי תבוא לכם הכלכלה, אני יהיה האיש שדרכו תגיע פרנסתכם. אבל במציאות יצא מפיו המשפט "**אנכי אכלכל אתכם**", וכתוצאה מכך, גיפרלעך, הוא מת לפני אחיו.

מדוע?

כי כאשר מדובר בכבוד ה' - אין רמזים! צדיק כיוסף, לכבודו של ה' יתברך היה לו לומר מפורשות: ה' הוא יתן לכם, רק שאני מעמיד את עצמי כשליח וכצינור. ויש לכך ראיה:

כתוב בנביא ובגמרא, שבשעה שביקש שלמה המלך להכניס את הארון לבית קדשי הקדשים, נסגרו השערים ולא נתנו לו להיכנס. שלמה המלך אמר: "שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבוא מלך הכבוד". השערים בקשו לבלוע אותו - וכי אתה מלך הכבוד?

חזר ואמר: "ה' עוזו וגבורה ה' גבור מלחמה".

שאל מרן הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן זצ"ל: וכי שלמה המלך התכוון לומר שהוא מלך הכבוד? הרי בסך הכל רצה להכניס את הארון, והתפלל שיתנו לו להכניס את השכינה!

למדים אנו, שכאשר מדובר בקידוש ה', בכבוד שמים - אין רמזים! יש לדבר בנוסח מפורש - "ויבוא ה', שהוא מלך הכבוד".

ושוב, הפלא ופלא, מחד גיסא בשביל המילים הללו זכה שארבעים שנה עם ישראל נושאים את הארון שלו (ליד ארון ברית ה'), ומאידך בגלל "אנכי אכלכל אתכם" מת לפני אחיו.

נמצינו, כי עיקר הדבר שלקח על עצמו לפרנס את עם ישראל, זו זכות. אבל הנוסח, הביטוי "אנכי", לא היה במקום [כמובן לפי דרגתו של איש אלוהים כמותו], ועל כך נענש.

עצם הדבר שאהרן הכהן עשה את העגל, בשביל הנקיות הזו והטוב שבמעשה - זכה והתמנה לכהן גדול, כי היה לו רצון אחד - להציל את עם ישראל מכליה, ועשה את העגל ריין [נקי לחלוטין, לשם שמים] וזכה הוא ובניו לכ"ד מתנות. אבל מהמעשה שלו יצא עגל, עם ישראל נכשלו בעגל, ובשביל החלק הזה יש חשבון נפרד, עמוק עמוק לפי דרגתו.

מעות חטין

התורה הקדושה אומרת: "נתן נתן לו, ולא ירע לִבְכָּךְ בַּתִּתֶּךָ לוֹ, כִּי בִגְלָל הַדָּבָר הַזֶּה יִבְרַכְךָ ה' אֱלֹסִיךָ בְּכָל מַעֲשֶׂךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ" (דברים טו. י). יש פעמים שאדם נותן כסף לצדקה, אבל בזמן הניתנה יש לו "קוועטש" בלב... למה נתיי, מדי הרבה נתיי... עבדתי קשה להרוויח את הכסף, למה השני לא יעבד... ונדומה. באה התורה ואומרת: אדוני הנכבד! אם אתה נותן - אתה עושה "בִּינְנֶעס" מִצָּן! "כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אֱלֹסִיךָ בְּכָל מַעֲשֶׂךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ"! הוצאת מהכיס אֱלֹךְ שָׁקֶל - הקב"ה יוסיף עֲלֶיךָ אֱלֹךְ פְּעָמִים וִיבְרַךְ אוֹתְךָ כָּאִשֶּׁר דָּבַר מִנִּי וְרַבּוֹתִי!

יש משהו שלא ירוץ לקנות בצפון תל אביב מִגְרֵשׁ שִׁשּׁוֹה מְלִיּוֹן שָׁקֶל וְהוֹצֵעַ לִמְכֹּרָהּ בְּמַחֲמֵי מְצִיאָהּ שֶׁל מָאָה אֲלָף... הרי לא יהיה אחד שלא ירוץ! "וְגַעַי רָנַעַי מָה אֶתָּה רָץ"? קוראת לו אשתו, "הרי מָאָה אֲלָף הוא הוון עצום עבדך".

"הוי! פתיה שכמותך! ישיב לה בעלה, "את המָאָה אֲלָף אני מקבל בַּתִּתֶּךָ, על המקום, ועוד פי עֶשְׂרֵה מָאָה, ולא אֲרוֹץ?". ואם הקב"ה מבטיח לך שאם תתן צדקה, ולא ירע לִבְכָּךְ, "יברכך ה' אֱלֹסִיךָ בְּכָל מַעֲשֶׂךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ" - לא "תרוץ" לַתִּתֶּךָ? הרי אין "בִּינְנֶעס" טוב מזה!

*

אני רגיל תמיד לספר את מה ששמעתי מרבי יעקב גלינסקי זצ"ל: פעם אחת תפסוהו הבולשביקים וְחִבְּשׁוּהוּ בְּבֵית הָאֲסוּרִים. יחד אותו יושב גביר גדול, שגם אותו תפסו והחרימו ממנו את כל רכושו.

אותו גביר אמר לי - כך ספר הרב גלינסקי - כי ישנם שני אנשים בעולם, שלקחם אין הוא סולח, לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאחיו. ומי הם אותם שנים? הראשון הוא הקובנער רב, והשני הוא הפוניבז'ער רב...

על תמיהתי העצומה על מה ולמה יצא קצפו על שני צדיקים אלו, הסביר הגביר:

"שני צדיקים אלו היו רגילים לקדו את ביתי מדי תקופה כדי להתירם אותי לצדקה ולהתחזקת תורה. בהפנסם הביתה היו נוהגים בי מנהגי כבוד והערכה, ומבקשים את תרומתי. הייתי נותן להם את מה שהייתי נותן, והם הודו לי מקרב לב על תרומתי הנאה..."

"וביננו", מוסיף הגביר ואומר, "מה כבר נתיי להם? א שָׁמַעַם שְׂבָק, לא יותר... אבל ככה זה, היה לי יצר הרע שלא נתן לי לתת יותר..."

שאלתי אותו, מספר הרב גלינסקי, ומה אתה רוצה מהם? מה הם חשאו כלפיך? והגביר עונה:

"כבוד הרב! למה הם לא הכריחו אותי לתת יותר? הנה תראה, כל רכושִי הִתְּרַם בידי הבולשביקים ולא נותר לי ממנו מאומה..."

שאלתי אותו: "מה הם יכלו כבר לעשות? נתיי את מה שנתת - מה אתה רוצה? שהם לא יחזו?" והוא, בלי להתבלבל וגלי להניד עֶפְעָף עוֹנָה:

"אבל למה הם לא באו אלי עם אֲקֻדְחִים? למה הם לא הצמידו לי אֲקֻדַּח לראש ואמר לי 'תביא עוד כסף, ואם לא - אתה מקבל פדיון בראש'... אם הם היו מתנהגים כך - חלק גדול מבספִי לא היה עתה בידי הבולשביקים... עוד חלק גדול מבספִי היה נשאר בידי לעד..."

הבה נזכר את דבריו הקדושים של ה"חפץ חיים": "ואיש את קדשיו לו יהי" (במדבר יח. י). רק מה שאדם נותן לדברים שבקדושה, לאחזקת תורה, לצדקה, הוא זה שישאר בידו לנצח! שאר כספו וזהבו, שאָרַךְ בְּעָמָל רַב, לא ישאר בידו!

פתח העירוב

גליון שבועי להלכות עירובין האקטואליות בזמנינו, הנוגעות לכל אדם.
מסודר על סדר המשנה ברורה. מותאם להספק של לומדי הדף היומי בהלכה

סעיף ט. בין שנראית בליטת הלחי לעומדים בתוך המבוי, ואינה נראית לעומדים בחוץ, כשר. דין זה נאמר לגבי לחי של מבוי, אבל נוהג גם בלחי של צורת הפתח, שאם מבפנים [בשטח העירוב] רואים בליטה מהקיר, היא כשרה ללחי [עמוד של צורת הפתח] אפילו אם מבחוץ אינה נראית אלא ככותל רגיל. והדבר מצוי מאוד שיש בקיר בליטה ע"י עמוד או ציפי שיש, ומבחוץ הכותל רחב ומסתיר את הבליטה, מ"מ היא כשרה, ואין צורך שיהיה ניכר מבחוץ כלל.

אבל אם יבוא מישהו שגר מחוץ לעירוב, וירצה להשתמש בצורת הפתח הזו למחיצה לעירוב שלו בצד השני, הרי כלפיו זה אינו נראה מבפנים, ודינו כנראה מבחוץ דלקמן שאינו כשר לצורת הפתח. ולפ"ז יוצא דבר מיוחד מאוד, שיש צורת הפתח בין שני עירובים, לאחד היא כשרה ולאחד היא אינה כשרה. ובכה"ג העירוב הראשון יכול לערב לבד בלי הבנינים שמחוץ לצוה"פ, [ויכול גם לערב יחד איתם, כיון שיש פתח]. אבל העירוב השני חייב לערב יחד עם הראשון, כיון שבינו לבין העירוב הראשון יש פירצה בלי צורת הפתח, כי כלפי השני נחשב שאין צוה"פ כשרה. וכשרות העירוב השני תלויה בכשרות העירוב הראשון, שרק אם כל מחיצותיו טובות ושכרו מהמומרים, אז העירוב השני יכול להיות כשר. ודבר זה מצוי ביותר.

ובין שנראית בליטת הלחי לעומדים בחוץ ואינה נראית לעומדים בפנים, כשר. דין זה נאמר לגבי לחי של מבוי, אבל לגבי לחי של צורת הפתח נחלקו הפוסקים בקהילות יעקב (עירובין ס"ו) כתב ששאל שאלה זו את החזו"א (בעקבות שנשאל על כך מהג"ר שלמה טנא זצ"ל שהיה רב בבאר שבע בשנת תשי"א, והיה שם בעירוב שאלה זו), באופן שהעמיד את העמודים של צורת הפתח מחוץ למבוי כנגד הכתלים, שאינם נראים למי שעומד תוך המבוי. ואמר החזו"א שאינם כשרים כלל. והביא הקה"י שכן מבואר ברבינו יחונתן (דף ב: מדפי הר"ף ד"ה ואם), וכן הוכיח מהירושלמי. וכ"כ החזו"א בספרו (ס"ע ס"ק ט"ז וי"ז, וס"ק ק"א סק"ה) בביאור דברי המג"א שהקנים של צורת הפתח צריכים לסתום מקצת מהפתח, ורק ע"ז נחשבים כפתח.

אמנם הב"ח (ס"י שס"ג סכ"ד ד"ה ומ"ש אבל) הביא שא"צ שהקנים יסתמו מקצת מהפתח, ואפשר להעמידם מחוץ לכתלי המבוי סמוך לכתלים, וכן דעת החת"ס (שו"ת חת"ס ח"ו ס"ל ד"ה), ויש שהוציא כן מדברי השער הציון (ס"י שס"ג ס"ק ל"ז, ומהמשנ"ב ס"ס שמ"ו) שנקט שאין צריך שהקנים יסתמו מקצת מהפתח. ויש לדחות ואכמ"ל.

מחלוקת זו נוגעת למעשה מאוד, מפני שנוח לחבר את עמודי העירוב לכתלים וגדרות של חצרות ושבילים, ופעמים רבות נמצא שלא דקדקו ועשו את העמוד באופן שאינו נראה לעומדים מבפנים, בתוך השטח המוקף לעירוב, והוראה למעשה שבעירובים שכונתיים לא מכשירים כזה דבר, ובעירובים עירוניים גם כן נוקטים שצריך לתקן את הדבר [למי שיוזע לשאול על כך]. לדין זה יש הרבה מאוד מקרים ודוגמאות שונות.

בספר נתיבות שבת כתב להתייך באופן שצורת הפתח עומדת באלכסון, דהיינו שהעמוד השני אינו כנגד העמוד הראשון אלא רחוק יותר, ואז יש מקום סמוך לצוה"פ בתוך שטח העירוב, שהעמוד בו רואה גם את העמוד הראשון, ואז נחשב שהצוה"פ סותמת את שטח העירוב, והיא כשרה גם כלפי שאר העירוב. אבל יש אומרים שאין להכשיר אלא כשהאלכסון גדול מאוד, [א"א שיעור זית של תל המתקט, שנחשב כמשמש גם לכותל רוח אחרת, ואכמ"ל]. בדין זה יש הרבה נידונים מצויים, ואי אפשר לפרטם כאן מחמת האריכות והצורך בהמחשה ושירטוטים. ויש להתיעץ ברבנים העוסקים בהלכות אלו.

סעיף יא. אפילו לא עשאו לשם לחי אלא שנזדמן שם מאליהו כשר, ובלבד שיסמכו עליו מערב שבת. מבואר שלהלכה לחי העומד מאליהו כשר, ויש בזה ד' מצבים. א. בסתמא, כשר בתנאי שיסמכו עליו מערב שבת. וכן באופן שנעשה למטרה אחרת ולא לשם צורת הפתח, נחשב נעשה מאליהו. ב. ברמ"א כתב שאם לא היה לחי אחר, נחשב שסמכו עליו למרות שלא ידעו ממנו. ג. אם סמכו על לחי אחר או מחיצה אחרת ונפל באמצע שבת, נחשב שלא

סימן שס"ג סעיף ו'. כתב השו"ע, צריך שהלחי לא יהא רחוק מהכותל ג' טפחים. במשנ"ב הביא ב' שיטות בדיון זה, שיטה א' שהטעם משום שע"י האויר יהיה אתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל את הלחי מתורת מחיצה. ולפ"ז כתב שאם הלחי רחב יותר מרוחב הפירצה, שאין אתי אורא, אלא העומד מרחבה על הפרוץ, יהיה כשר. ושיטה ב' שבת המג"א בשם התוס' משום דהוי מחיצה שהגדיים בוקעין בין הלחי לכותל.

ולגבי דין הלחים שבזמנינו, שהם עמודים של צורת הפתח, כתב המשנ"ב כאן (ס"ק כ"ג) שדעת הרבה פוסקים שאין להקפיד ע"ז, כי צוה"פ דינה כמחיצה. ויש פוסקים שאוסרים גם בצוה"פ, וכן המשנ"ב מצדד להלכה. והוסיף שאפילו בפחות מד' טפחים, אם יש ב' טפחים רוח, יש להחמיר לסגור את הפירצה. והחזו"א סובר שאם בצד אחד צוה"פ צמודה למחיצה, אפשר לדון בצד השני עומד מרחבה. אבל בשעה"צ משמע שאסור גם בזה. דין זה הוא נפק"מ בהרבה מקרים למעשה.

סעיף ז'. לחי אפילו שברי שברים כשרים בו. גם דין זה נאמר בלחי של מבוי. אבל בלחי ועמוד של צורת הפתח כתב המשנ"ב (בשער הציון ס"ק י"ט) שהתוס' שבת מצדד שאינם כשרים לצוה"פ. ובפמ"ג כתב לפ"ז שאין לעשות לחי מכותל מעץ שיש בו חיפופין, דהיינו בליטות, ויש בזה שני דינים א' שלא להשתמש בדבר שיש בו בליטות. ב' שלא להשתמש בדבר מחורר שצריך לדון בו דין לבד.

ענין "פתחי שימאי", נוגע להרבה דברים, לחיים ממשטח של סחורות שהוא עשוי מקרשים שיש רוח ביניהם, וכן יש עירובים עירוניים שעשו לחי מרשת של ברזל. וכן יש עוד עשרות דוגמאות שנתקלים בהם העוסקים בעשיית עירובים. ולמעשה בעירובים שכונתיים מקפידים שיהיה לחי חלק.

סעיף ז'. רמ"א, ובלבד שיזהר שלא יתמחה יותר משלש טפחים לארץ. נשאלת השאלה מה ראה הרמ"א להביא דוקא אזהרה בענין זה, שיזהרו לשם לב שלא ישתפשו בעלי חיים דלחיים עד כדי שירד הטיח מהכותל בג' טפחים שלמטה, הלא יש כל כך הרבה דברים בלחיים וחוטם שמתקלקלים וצריך לשם אליהם לב, והם מצויים פי כמה מזה שבעל חי ישתפש דוקא בלחי עד כדי שירד הטיח מהקיר.

ונראה לבאר את הענין מתוך הנסיון, שיש דברים שכל אחד יודע שהם יכולים לקרות, וזה כל מי שאחראי כראוי בודק כל שבוע, כגון שלא יהיה חוט קרוע, או שלא יפול הלחי לארץ. אבל יש דברים שלא חושבים שהם יכולים לקרות, באמת הם קורים לעיתים רחוקות יותר [באופן יחסי]. אבל כשהם קורים לא שמים לב אליהם, וזה בעיה קשה שלא מועילה לה בדיקה. האחראי בודק שהלחי קיים, אבל לא מבחין אם לא נחסר תחתיו חול והוא גבוה ג' טפחים מהארץ. הוא בודק שיש חוט אבל לא מבחין שהחוט מתנדנד, או שהוא לא עובר מעל הלחי, שהעמוד קצת התעקם, ויש דבר המפסיק בין הלחי לחוט. כמ"כ יש אנשים שסבורים שבמקומות שהחוט גבוה או שהשביל קטן אין חשש שיתקלקל ולא צריך לבדוק, אבל לאחר תקופה אחת הם מתקלקלים פעם אחת, ולא יודעים על כך רק לאחר שבת, והמצאות מעידה שכל מקום שהזניחו את הבדיקה, התגלה לאחר תקופה קצרה שהיו דברים שהתקלקלו ועבר עליהם שבת שלא כהלכה.

יתכן שגם בזמן התחזמת הדשן הדבר הזה שבע"ח קלקלו את הסיד לא קרה כל שבוע וגם לא פעם בחודש, וגם לא בהרבה לחיים זה קרה, אבל כשזה קרה לא גילו את זה בזמן, אלא רק לאחר זמן, שהיו כמה שבועות שהלחי היה פסול. ולכן ע"ז צריך להזהר כי הבעיה הזו הרבה יותר חמורה, כי לגבי שאר הדברים דאגים שיהיה מי שיבדוק ויתקן לפני שבת, אבל כלפי תקלות כאלו, גם אם בדקו את העירוב, לא בטוח שהוא כשר.

לכן כשבאים לעסוק בעשיית עירוב, ובבדיקת עירוב, וכן לכל מי שבא לטלטל ולסמוך על העירוב, יש כאן אזהרה מיוחדת על דברים שחושבים שלא יתקלקלו שצריך לבדוק ולברר. אנשים סומכים על סברות שמסתמא אין פירצות בגדרות, ומסתמא העמודים ישרים והחוטם מעל הלחיים וכו', אבל גם אם יודעים שהעירוב נבדק, צריך לדעת שיש מי שיוזע ומקפיד גם על דברים הבלתי ידועים.

סמכו על העומד מאליו ואינו כשר. ד. אם נעשה לשם לחי, אפילו סמכו על דבר אחר, אפשר באמצע שבת לחזור ולסמוך עליו.

אמנם דינים אלו הם דוקא בלחי שהוא מקצת מחיצה ומקצת היכר, משא"כ במחיצה ממש, כתב הבה"ל (ד"ה אבל) שאפילו לא סמכו עליה מערב שבת כשרה. וכן להיפך לגבי קורה של מבוי, כתב השו"ע (לקמן סעיף ט"ו) שאם נעשית מאלה [למטרה אחרת] אפילו סמכו עליה מערב שבת אינה כשרה, כיון שהעיקר שלה הוא להיכר.

ולגבי פסים של חצר, בפשטות הם רק דין מחיצה, וברע"א (בגלון השו"ע כאן, ובתשובה ח"א סי' ל"ה) הסתפק בזה ע"ש, אבל הבית מאיר כאן והתו"ש (ס"ק כ"ב) ומהחזו"א (סי' ע"א) פסקו שפסי חצר כשרים אף בלי שסמכו עליהם. ולגבי פי תקרה, עיין בבה"ל לקמן סעיף ט"ו, וי"א שנשאר בזה בצ"ע.

מקרים אלו מצויים מאוד בין בעירובים שכונתיים, ועוד יותר בעירובים פרטיים בחצרות הבנינים, שיש עמודים שבוטלים מהקירות, או שהקיר עצמו מתרחב, והבליטות האלו יכולות לשמש ללחיים. אלא שכיום אנו לא סומכים על לחיים במבוי, כמ"ש הרמ"א לקמן סעיף כ"ו לעשות רק צורת הפתח, וגם לגבי חצר הובא לעיל שמשמע מהבה"ל ס"ס ש"ד שנוכח לעשות צורת הפתח ולא רק פסים. וא"כ יש לדון מה הדין בצורת הפתח שנעשית מאלה.

בביאור הלכה כאן (ד"ה אבל) הביא שהפרי מגדים מסתפק אם צריך שיסמכו עליו מערב שבת, ונפק"מ כששבת אחת הוור לא לטלטל ולא סמכו עליה, או שצוה"פ היא כמחיצה גמורה ואפילו לא סמכו עליה כשרה. אמנם במשנ"ב לקמן (ס"ק ק"ג) כתב שאם יש עמוד שבוטל מהסתל, נידון משום קנה של צורת הפתח אם סמכו עליו מערב שבת, דלא גרע מלחי. אבל החזו"א (סי' ע"א) פסק"א הביא את דברי המשנ"ב בשני המקומות, וכתב שנראה שצורת הפתח היא מחיצה ממש ואין צריך שיסמכו עליה מערב שבת (וכ"כ בס"ע ס"ק כ"ה). ובסי' קי"א סק"ה).

אבל לגבי עמודי הטלגרף, כתב החזו"א (סי' קי"א שם) שאם יסמכו עליהם לצורת הפתח יהיו כשרים [כשהם על גבי העמוד], ואע"ג שלא נעשו לשם כך וגם עכשיו אין מקרי שמשנים לך, מ"מ כיון שיש אנשים שרוצים שהם ישמשו לצוה"פ, עיקר מחשבת אחרים אפילו שאינם בעלים. עכ"ד. מבואר שבעמודי הטלגרף צריך מחשבה לסמוך עליהם, וקשה מאי שנא ממשנ"ב בג' מקומות הנ"ל שאין צריך לסמוך על צוה"פ. וצ"ע. [ובמק"א כתבנו לחלק בין דבר שנעשה בפתח אלא שלא כיוונו לעשות צוה"פ, לבין חוטים של טלפון וחשמל לאורך הרחוב שאינם במקום שמשמש לכניסה, ואין להם מהות של פתח כלל].

סעיף י"ב. לחי העומד מאליו וכי אם הלחי בולט לתוכו ארבע אמות, אינו נידון משום לחי, וצריך לחי אחר להחירו. בסעיף זה מדובר בלי שבוטל לכיוון סתימת צד הפתח, ולא שמתארך לאורך המבוי. מבואר כאן שבשיעור ארבע אמות שהוא שיעור מבוי, יוצא מתורת לחי, ושם "כותל" עליו. **ובסעיף י"ג לחי המושך עם דפנו של מבוי וכו'.** היינו שארכו לאורך הקיר של צידי המבוי, [ולא לסתום את הפתח כבסעיף הקודם]. אם ארכו ארבע אמות יוצא מתורת לחי ונחשב לכותל מבוי, ואסור להשתמש בכל המבוי, שהרי אין כאן לחי. וכתב המשנ"ב (ס"ק מ"ח) שבאופן זה אפילו אם העמידו לשם לחי אינו מועיל, משום שדוקא כשבוטל לרחוב המבוי וסותם, יש סברה שאם ריבה בסתימתו לא גרע, משא"כ כשמתארך לאורך המבוי, נראה כמוספי על הכותל, דהיינו נראה ככותל של המקום, ואינו כשר ללחי כלל.

לפי"ז יש לדון בשני אלו לגבי לחי של צורת הפתח. באופן הראשון (של סעיף י"ב) שהלחי בולט וסותם מהפתח, שהחיסרון רק כשלל העמידו לשם לחי, זה חיסרון של היכר, והוא שייך רק בלחי של מבוי שיש בו מקצת ענין של היכר, משא"כ בלחי של צורת הפתח, אפשר להשתמש בו. והנפק"מ בזה כשיש קיר אחר ובאמצע הקיר פתחו פתח, ומניחים חוט על עובי הקירות, אפשר שעובי הקיר (שהוא 20-30 ס"מ) יהיה העמוד של צורת הפתח, ואין חסרון בכך שהוא קצה של קיר ארוך. ואף כשלא נעשה לשם פתח, כגון שעושים צוה"פ ברחוב ומשתמשים בקצה של קיר של אחת החצרות שבוטל לכיוון הרחוב.

אבל באופן השני (של סעיף י"ג) שהלחי מתארך לאורך המבוי, שהחיסרון הוא גם כשהעמידו לשם לחי, בזה הפסול אינו רק משום היכר, אלא כי הוא באמת סותל, ובזה כותב המקור חיים (בעל הנתה"מ) במאמר תיקון עירובין שאינו כשר גם ללחי של צורת הפתח. ובחזו"א (סי' ע"א) פסק"א (דן לחלוק על המקור"ח הלחי שהעמידו לשם לחי שכשר אף ביותר מד' אמות. ומ"מ כתב (בסי' ע"א) פסק"א (י"ח בהערה) שאם הלחי בולט מהחוט כלפי פנים ג' או ד' טפחים, אפשר דהוי פתחי שימאי. וכן מקפידים כיום למעשה, שלא יבולט כלפי פנים יותר מג' טפחים.

סעיף י"ד. עוד יש הכשר אחר למבוי הפרוץ ברוח רביעית, בקורה שיניחנה על ראש המבוי וכו'. בזמננו לא משתמשים בהיתר של קורה, מחמת כמה סיבות הלכתיות, שכתב הרמ"א (לקמן סעיף כ"ו) שהרחובות שלנו אינם כמבואות, אלא כחצרות, ואין להם היתר של לחי וקורה. ושם 'בואר א"ה מה

הטעם. עוד כתב שם המשנ"ב (ס"ק קי"א) שהרחובות שלנו רחבים יותר מ' אמות, ואין מועיל בזה קורה. וע"ש עוד. ומה שנהוג היום לעשות חוט בכניסה לשכונה אינו קורה, אלא משקוף שיושב מעל שני עמודים, לכן יש הרבה הבדלים בין החוט שלנו, לבין דיני הקורה. ואע"פ שלגבי לחי כתב המשנ"ב בהרבה סעיפים לבאר האם הדין ההוא נוהג גם בלחי של צורת הפתח, מ"מ לגבי קורה לא ביאר, וי"ל משום שהמשקוף של צוה"פ אינו דומה כלל לקורה. ונראה בס"ד להזכיר כמה הבדלים בין קורה למשקוף של צורת הפתח.

צריך שיניחנה על כתלי המבוי. הביאור הלכה מבאר שאמנם יש דין בקורה שתהיה על כתלי המבוי, מ"מ קורה אינה דומה למשקוף של צורת הפתח. וההבדל הוא שהקורה יכולה להיות גם בין הכתלים ולא ממש מעליהם, רק שלא תהיה מחוץ למבוי שזה פסול אפילו בתוך ג' טפחים ואפילו סמוכה ממש. משא"כ משקוף של צוה"פ כאשר הוא בין העמודים, אינו כשר, ונחשב מן הצד [כמ"ש בהג"א אשר"י עירובין פ"א ס"ד], אלא צריך שיהיה על גבי העמודים, מעל ראשם ממש.

אם נעץ שתי יתדות אצל הכותל בחוץ, אפילו בסמוך לו, והניחם עליהם, פסול. הטעם משום שישוד ההיתר של קורה הוא ע"י שנראה כאילו סוף המבוי בנוי במקרה, ובזה ניכר סוף הרשות היחיד, ואין דרך שום תקרה שתהיה מחוץ לכותלים אלא על גביהם. וכתב המשנ"ב (ס"ק נ"ב) שהשו"ע דיבר ביתדות היוצאות מהכותל, אבל אם נעץ את היתדות בקרקע משני הצדדים מבחוץ, יהיה כשר מטעם לחי דהיינו לחי של מבוי, ללא התחשבות בקורה. ובשער הציון (ס"ק ל"ז) תמה למה לא כתבו הפוסקים שיש לזה גם דין צורת הפתח, שהרי הם שני עמודים ומשקוף. ובחזו"א (סי' ע"א) פסק"א ביאר שכאשר היתדות שמוזיקות את הקורה [דהיינו העמודים] עומדים כנגד עובי הכותל, אינם כשרים לצורת הפתח [אפילו שאינם באותו עובי של הכותל והם נראים מבחוץ]. משום שלגבי צורת הפתח צריך שהעמודים יסתמו מקצת מהפתח. ולפי"ז יש שרצו לדייק שהמשנ"ב חולק על היסוד של החזו"א. אמנם מכאן אין הכרח לזה, כי בפשטות המשנ"ב דיבר בצורה שהעמודים עומדים מחוץ למבוי, כנגד עובי הכותלים.

סעיף כ. היתה עקומה. כתב המשנ"ב (ס"ק ט"ו) שהחיסרון דוקא כשיצאת מהכשר מבוי, כגון למעלה מל אמה, או חוץ למבוי, אבל אם סלה בתוך המבוי לא איכפת לנו שהיא עקומה, כי רואים אותה כאילו היא פשוטה. וצ"ע שהגאון ואהע"ז מפקפקים בזה, ומשמע שפסק להקל, וכן החזו"א הכריע להקל. אבל זה דוקא בקורה שיש בה דין רואים כאילו היא פשוטה, אבל במשקוף של צורת הפתח, אם יש עקמיות, דהיינו שהמשקוף אינו ישר מעמוד לעמוד, הרי זה פסול, ואין בזה דין של רואים.

סעיף כ"א. היתה יוצאה מכותל זה ואינה נוגעת בכותל זה וכו'. באופנים אלו לגבי משקוף של צורת הפתח, אם המשקוף אינו מגיע עד מעל העמוד ממש, הרי זה צורת הפתח מן הצד, והיא פסולה לס"ע.

כמו"כ אם המשקוף יוצא משני העמודים מעל גביהם ובאמצע חסר פחות מג' טפחים. דלגבי קורה של מבוי מבואר כאן שאומרים לבד, מ"מ לגבי משקוף מבואר בחזו"א (סי' ע"א) פסק"א (י"א) שלא אומרים לבד, משום פתחי שימאי [ואין הכוונה לדין פתחי שימאי של פתח הרום, אלא בפתחי שימאי יש כמה דינים שונים, ובזה הכונה שחסר משקוף, כי דין משקוף הוא רק כשהוא אחד שמחבר בין שני הקנים].

סעיף כו. אם היה בגובה חללו יותר מעשרים אמה מצומצמות, אינו נותר בקורה, אבל נותר בלחי (שו"ע). וכל שכן שניתר בצורת הפתח (בה"ל ד"ה אבל). דין זה נוהג למעשה כאשר משתמשים בכבלי חשמל בקו מתח בין עיריני, יש מהם שגבוהים יותר מעשרים אמה, [שהם 9.60 לשעור הגרז"ה, 11.52 לשעור חזו"א], אבל עמודי החשמל המצויים בתוך העיר, גובהם 6-9 מטר, ואין בהם עשרים אמה. כמו"כ הדבר מצוי בעירובים שכונתיים שקושרים את החוט לבתים, ומעמידים לחיים למטה, ואם קושרים בקומה שלישית מעל קומת קרקע, יוצא שהמשקוף גבוה יותר מעשרים אמה, אבל בכל זאת לצורת הפתח הוא כשר.

בנה בנין תחת הקורה למעטו מעשרים. בביאור הלכה האריך לפסוק שמועיל מיעוט בעפר. ולא גורנין שמא יפחת מחמת דריסת הרגל של האנשים. והנה הנידון בזה אם יש תקנה לפסול דבר שיכול להתמעט, אע"פ שלא נזכר בגמ' גזירה בזה. אבל ברור שגם להלכה שאין בזה גזירה, מ"מ צריך לפקוח עין ולבדוק את כל הדברים שעפר שנחסר יכול לקלקלם, כגון שיש מחיצה תלויה שני טפחים, ותחתיה אינו מרוצף אלא עפר, ומצוי שבמשך תקופות השנה נחסר מהעפר מחמת סחף הגשמים וכדומה, צריך לבדוק היטב שלא יחסר ג' טפחים.

ובעיה זו מצויה עוד יותר בשער של אתרי בניה, שמחמת כניסת משאיות וטרקטורים נחסר מהחול שתחת השער, ואז גם כאשר השער סגור אינו מחיצה. ובדבר המצוי, חל חובת בדיקה, כשיעור הנצרך לפי החשש, כגון בדברים שהחשש רק מחמת הגשמים, החיוב לבדוק בעונת הגשמים. וצריך בקיאות לדעת את החששות המצויות בכל מחיצה.

לקראת הקיץ עומדים להתחיל מסגרת שיעורים שבועיים בעירובין הלכה למעשה בליווי שקופיות, לפרטים והרשמה 055-678-3323

לשמיעת השיעורים היומיים במשנה ברורה 03-6171110-1-19, לשיעורים היומיים בשאלות אקטואליות 03-6171111-1-3-3-52

פתח העירוב

גליון שבועי להלכות עירובין האקטואליות בזמנינו, הנוגעות לכל אדם.
מסודר על סדר המשנה ברורה. מותאם להספק של לומדי הדף היומי בהלכה

שחז"ל תקנו. עמד שם ת"ח גדול מחתניו של מרן הגר"נ קרליץ שליט"א, ואמר להם שאפילו שהעירוב מהודר, עדין בשו"ע כתוב שהוא פסול. תמחו האברכים הכיזב יתכן, פסול ממש, ושו"ע מפורש. פתח להם בשו"ע בדין מבוי עקום ואמר, הרי הטעם שלא עושים לחי בעקמיות כתב המשנ"ב משום הרחובות כחצרות. אבל כיום שיש בנינים משותפים לכמה דירות, הרי יש שני בתים בחצרות, א"כ צריכים לעשות תיקון בעקמיות, וכיון שלא עושים הרי שו"ע מפורש שזה פסול. ואמנם החזו"א יישב שאין כיום חצר, אבל דבריו הם חידוש, ועכ"פ אי אפשר לומר שמי שלא מטלטל הוא אפיקורס, אלא יש לו סיבה טובה לעשות כך. וכמובן שהלכה למעשה אין לנו לשנות מהמנהג, כהוראת גדולי ההוראה, וכנהוג בכל מקומות ישראל.

כתב המשנ"ב (ס"ק ק"ב) אם יש גג שמפסיק בין החבל לקנים שלמטה [בין החוט ללחיים], לא הוי צורת הפתח, כיון שהגג מפסיק בין החבל לקנים. והיינו מכיון שכשחות הלחיים היא ע"י שרואים כאילו הלחי עולה עד החוט, א"כ כשיש גג מפסיק ביניהם אין הלחי מתחבר לחוט [לדעת המשנ"ב (ס' שס"ב ס"ק ס"ב) ההסבר הוא שהלחי עולה מדין גוד אסיק, וי"א שההסבר הוא שהלחי מתייחס למשקוף, וגם זה רק כאשר אין הפסק]. בדין זה יש הרבה נפק"מ מצויות מאוד, כגון במקומות שיש חנויות על הרחוב, ופותחים גגונים, אי אפשר לקשור חוט לבנין ולהעמיד לחי למטה, כי הגג מפסיק בין הלחי לחוט. עוד מצינו שעשו לחי במצב טוב, ואח"כ השכן התקין מזגן על קיר הבנין, והמנוע יושב בדיוק בין הלחי לחוט, וזה פוסל מהדין המוזכר כאן, שגג מפסיק. וצריך עירנות גדולה כדי גלות את הבעיות האלו שמשנתנים ללא סימן ניכר.

עוד אירע באחד העירובים שחיבורו שלט גדול של זהירות בדרכים שיש לו מסגרת עץ רחבה, על העמוד שמשמש לצורת הפתח, והאחראי בדק אותו עם המכשיר המיוחד [הבקבוק והשרשרת], וגילה שהשלט עומד בדיוק בחלל שבין הלחי לחוט. לכאורה כיון שהשלט מפסיק בין הלחי לחוט, הוא פוסל את צורת הפתח. אך יש לעיין אולי דוקא גג שהוא דבר גדול וחשוב, מפסיק בין הלחי לחוט, משא"כ שלט שעביו 4 ס"מ, אמנם הוא עומד בין הלחי לחוט אך יתכן שאינו מבטל את החיבור שביניהם.

בנושא זה מתחבטים עושי העירובין ורבני העירובין מהו הגדר והשיעור שבדבר. רבים היו מקפידים שלא יהיה שום דבר המפסיק, אך לעומתם יש שציידו להוכיח מדברי החזו"א (ס' ע"א ס"ק י"ג) שרק דבר קבוע מפסיק, וכן דוקא דבר גדול וחשוב מפסיק. [החזו"א כתב שדבר שאינו קבוע אינו מפסיק, ומזה לומדים הרבנים שגג שאינו קבוע אלא עראי, אינו פוסל ואינו מפסיק את החיבור מהלחי לחוט. כגון במקרה שמצוי שמניחים סוודר ותיק מעל הלחי (להשבת אבידה), אינם עושים הפסק כלל. אבל החזו"א בסוף דבריו הוכיח ממחיצה באמצע המבוי שצריך גם שיעור חשוב. ויש להסתפק אם ללמוד מכך שגם בגג צריך שיעור חשוב, א"כ השלט הנ"ל לא יפסול, אך זה ודאי שא"צ גג רחב ד' אמות, דשיעור זה הוא בדין מחיצת מבוי, ואינו שייך לדין גג, ולא התבאר מהו השיעור].

בענין זה שמענו מהגר"מ רוזנר שליט"א בעל מחבר ספר "חכמת הלב" על עירובין, שנחלקו בזה גדולי ההוראה בזמנינו. השאלה נסובה על מקרה שאירע לו שהיה כבל חשמל שעבר באויר שבין הלחי לחוט, מעל רוחב הלחי [דהיינו באותו כיוון של הלחי, שנמצא שהכבל מכסה אותו לכל רחבו], והסתפקו האם כבל נחשב כגג המפסיק בין הלחי לחוט ופוסל.

הגר"מ הביא את השאלה לפני מרן הגר"נ קרליץ שליט"א וז"ל והורה שדבר כזה נחשב הפסק, חזר ושאל הרי הכבל הוא דבר מועט ואין לו חשיבות, ואיזה שיעור יש בו, ענה מרן שאפילו משהו מפסיק. לעומת זאת שאל את מרן הגר"נ קרליץ שליט"א, ה' ישלח דברו וירפאהו, והשיב שהכבל אינו מפסיק כיון שהט"ז שהוא מקור הדין דיבר רק על גג, וזה אינו דומה לגג. שאל הגר"מ ומהו שיעור גג, ענה מרן שהשיעור כנראה לפחות טפח, כמו שיעור אהל לטומאה ולשבת.

סימן שס"ג סעיף כ"ו. ברמ"א, ויש אומרים דנוהגין האידינא לתקן כל המבואות בצורת הפתח, דכל המבואות שלנו יש להם דין חצרות וכו'. בביאור דין זה מדוע לרחובות שלנו אין דין מבואות אלא חצרות. בנושא זה יש הבדל ניכר שאירע במהלך הדורות. בתרומת הדשן שהוא מקור הדין של הרמ"א, כתב טעם משום שכל העיר מוקפת חומה, וכולה רה"י, ומה שחסר לעירוב הוא להבדיל בין הרחובות של גוים לרחובות של היהודים, והרי להבדיל בין שני מקומות מוקפים לא מספיק לחי, אלא צריך צורת הפתח [או פסים, כדלקמן סעיף ל"א]. לאחר כמה דורות התחילו לגור בערים ללא חומה, ובטל הטעם שכתב התרומת הדשן, ומ"מ נשאר המנהג לתקן רק בצוה"פ. ולפיכך שואל המג"א (ס' שס"ג ס"ק כ"ז) מדוע בזמנו מקפידים לעשות צוה"פ, וכתב טעם חדש, משום שמבוי צריך שיהיו בו שתי חצרות ובכל חצר שני בתים, והרי הבתים פתוחים ישר לרחוב, ואין חצר לפניהם, א"כ אין חצר אחת שיש בה שני בתים, לכן אין דין מבוי. לפ"ז כותב החיי אדם (כלל ע"א ס"ג) שזה טעם טוב למצב שהיה בזמן המג"א, שכל הבתים היו פרטיים ופתוחים ישר לרחוב, כמו שמצוי היום בערים העתיקות בירושלים ובצפת, אבל בעיר וילנא שבזמנו התחילו לבנות בנינים משותפים כמו שמצוי בזמנינו, חוזר הדין שיש לרחובות דין מבוי. לפ"ז נשאר השאלה שבזמנינו יהיה לרחובות דין מבוי.

ואמנם לחי בלא"ה לא יועיל ברוב הרחובות שלנו, כמ"ש המשנ"ב (ס"ק ק"א) כי בכל אופן לחי מועיל רק עד ' אמות, והרחובות שלנו רחבים יותר מ' אמות, וגם רובם מפולשים, [מלבד מקרים מסוימים], אך נפק"מ בעיקר לדין מבוי עקום, שבעצם השו"ע (ס' שס"ד ס"ג) פוסק שמבוי שמסתובב צריך תיקון בעקמיות, כלומר בכל סיבוב צריך להוסיף עוד לחי [כדי שהעוברים ושבים יכירו מיד שהמבוי מתוקן], ומה שכיום לא עושים תיקון בכל עקמיות, היינו משום שכתב המשנ"ב (שם ס"ק י"ב) שהדין נאמר במבוי ולא בחצר, וכיון שלמבואות שלנו יש דין חצר, א"צ תיקון. ולפ"ז אם לרחובות שלנו חזר דין מבוי, יצטרך שוב לעשות תיקון בכל סיבוב.

בשעה שבנו את העירוב בקרית ספר, רצו להקפיד גם על הלכה זו של מבוי עקום, שהוא דין מפורש בשו"ע, ושאלו את מרן הגר"נ קרליץ שליט"א, ואמר להם שאין לשנות ממה שנהגו כבר כמה מאות שנים, כי הרי רואים שבכל דור חיפשו לקיים את המנהג, ומצאו טעם חדש להשאירו, א"כ גם בזמנינו אין לשנות. וא"כ למעשה צריך למצוא טעם חדש.

אחד מהרבנים הספרדים, עורך בענין זה, שכיון שהמשנ"ב היקל בזה ע"פ צירוף של אחרונים שחלקו על השו"ע (ע"ש בבה"ל), א"כ לבני ספרד אין את הקולא הזו, וביקש שבשביל שהעירוב יהיה טוב גם לבני ספרד, צריך שיעשו עוד לחיים רבים בכל סיבוב של רחוב.

הגדרת החצרות שלנו, אינם כחצרות של חז"ל. והנה החזו"א (ס' ס"ה ס"ק י"ז) עמד על שאלה זו, וכתב איברא עיקר דברי רבותינו דמבואות שלנו אין בתים וחצרות פתוחין לתוכן, לא ידענו עיקר הריעותא בזה, וכי' ובבנין כרכים שלנו ודאי יש לרחוב דין מבוי, ואולי ביניהם היה בנין על אופן אחר, והניח בקושיה. אולם אח"כ (בסימן ס"ה ס"ק נ"ב, וס' צ' ס"ק כ"ג) כתב לחדש ולתקן מדוע לרחובות שלנו אין דין מבוי, כי חצרות שלנו אינם כחצרות של חז"ל שהיו משמשות בתשמישי דירה לכביסה ולאכול בה בקיץ וכדומה, ולענין מבוי צריך חצר דוקא. לכן בזמנינו אין לרחובות דין מבוי. עכ"ד. וכידוע דברי החזו"א בענין זה הם חידוש גדול שצריך דוקא סוג חצר שמשמשים בה כל כך. [וכן למדו מזה להדלקת נר חנוכה, שלדעת החזו"א אין לנו פתח החצר, וצריך להדליק בחלון או בפתח הדירה].

מעשה שהיה בשכונת רמת אלחנן בבני ברק, שעמדו שני אברכים והתוכחו האם לטלטל בעירוב המהודר של רמת אלחנן, שכידוע השקיעו הרבה להדר בו, ואין בו חשש רשות הרבים ואכמ"ל, אמר אחד לחבירו, שמי שלא מטלטל בעירוב הזה הוא אפיקורס, כיון שהוא לא מאמין בהיתר

וביאר הגרמ"ר שנראה שנחלקו בהגדרת הפסול, דהת"ש והחשק שלמה למדו בדברי הט"ז שהפסול משום שהגג עוצר את הגוד אסיק, ולפ"ז יתכן שגם משהו יפסיק את הגוד אסיק, [אמנם גם זה חידוש, ויתכן שגם גוד אסיק לא נעצר מחמת דבר קטן. אלא שלפ"ז אפשר להבין את דעת מרן הגריש"א]. משא"כ החזו"א הנ"ל לומד שהפסול הוא משום שהגג מסלק את המשקוף שאינו מתייחס ללחיים, ולכן כתב החזו"א שדוקא דבר חשוב וקבוע מהווה הפסק, ולפ"ז י"ל שיש גם שיעור חשוב לגג, וכפי שסובר מרן הגר"ק שהשיעור הוא טפח.

לפ"ז בנידון הראשון שהיה שלט של זהירות בדרכים בין הלחי לחוט, לפ"ד מרן הגריש"א זצ"ל זה פוסל, ולדעת מרן הגר"ק שבידלח"ט כשר. ובנידון אחר שהיה צינור ביוב שמחובר בקיר הבנין בין הלחי לחוט, כיון שרחבו כ-10 ס"מ (3 צול) יש בו טפח, ופסול לדעת שניהם.

משנ"ב (ס"ק קי"ג) אם מעמיד הקנים [העמודים] בתוך הבית או בתוך גדר המוקף מארבע רוחותיו, לאו כלום הוא, ואפילו קנה אחד וכו'. בדין זה יש כמה מקרים, וחומרתם שונה. א. המשנ"ב מדבר כשהעמוד בתוך מקום מוקף מארבע רוחותיו, שהוא רה"י בפנ"ע, ופסק כמקור חיים לאסור לגמרי, דלא כהחת"ס שסבר שמספיק שהעמוד ניכר בחלקו העליון.

ב. החזו"א (ס"י ע' ס"ק י"ח) נוקט פשוט שמחיצה תחת צוה"פ, מחלקת את הצוה"פ, ונעשה לשני חצאי צוה"פ שאף צד אינו כשר. אלא שדן אולי המחיצה נחשבת ללחי לשני הכיוונים, ותכשיר את צוה"פ. אלא שיש אופנים שאינה כשרה, כגון שהיא ארוכה, וכתב החזו"א שם בהערה, שאם בולט ממקום החוט ולפנים ג' או ד' טפחים אפשר דהוי פתחי שימאי. וכן באופן שהיא מסורגת שיש בה חורים, שפסולה מדין פתחי שימאי.

ג. באופן שיש תחת החוט מבנה שהוא רשות היחיד, יש יותר צד לפסול, למרות ששני העמודים ברחוב באותה רשות, אבל אמצע הפתח עובר לרשות אחרת. וזה מצוי מאוד שמוסיפים קראוון או מבנה קטן תחת צוה"פ. וכן יש לדון בסוכה הבנויה תחת צוה"פ.

ד. בדינים אלו יש דוגמאות רבות מצויות, כגון באופן שיש תחת החוט תל המתלקט לגובה י' טפחים, או גדר של אי תנועה, וכן ארון חשמל, ועוד. ואמנם בעירובים עירוניים מקילים, אבל בעירובים השכונתיים מקפידים על כך מאוד, שלא יהיה תחת צורות הפתח שום דבר שדינו כמחיצה.

ה. יש להוסיף שהוראת הפוסקים שדבר זמני אינו פוסל, כגון כשיש מכונית חונה תחת צוה"פ, או פח אשפה המיטלטל, ואפילו צפרדע [למעט פח טמון הקבוע בקרקע]. וכן מכולה לפסולת בניה, ועוד דוגמאות רבות. אבל ערימת חול אפילו לשבת אחת, הווי להקפיד בזה ולפנות ממנה שלא יהיה גובה י' טפחים. ואכמ"ל.

סעיף כז. חצר שארכו יותר על רחבו, דינה כמבוי וניתרת בלחי וקורה. דין זה נפק"מ למעשה בחצרות שלנו, שאם ארכה יותר על רחבה, יהיה דין מבוי, ואמנם אין לעשות לחי וקורה משום המנהג שכתב הרמ"א בסכ"ל, אבל יהיה דין מפולש כמבוי, שאם יש פירצות משני צדדים, שבסתם חצר מועיל עומד מרובה משני צדדים, ובמבוי אינו מועיל. וכן כל פירצה שהרבים בוקעים בה תהיה אסורה גם בעומד מרובה [כדלקמן סימן ס"ה ב]. וזה חומרה גדולה. אמנם לפי מה שהוסיף הרמ"א שדוקא כשאניה סמוכה לרה"ר אלא רק יוצאת מהמבוי, יש לדון שהחצרות שלנו סמוכות לרה"ר. וצ"ע מהו רה"ר לענין זה, האם תלוי בדין רה"ר, דהיינו שאם כאשר אין שישים ריבוי אין דין רה"ר, ממילא החצרות יהיו כפתוחות למבוי וחזרה הבעיה שהורבה חצרות הן כמבוי. או שלענין זה אין צריך דיני רה"ר, אלא כל רחוב מעבר לרבים נחשב רה"ר, לאפוקי רחוב שאינו מפולש שממשמש בעיקר את אנשי החצרות. ולפ"ז רוב החצרות פתוחות לרה"ר ואין להם דין מבוי גם כשארנם יותר מרחבם. וצ"ע המקור להגדרה זו.

סעיף כט. מבוי שציצו אחד כלה לים. בדיני ים מבואר במשנ"ב כמה דינים. א. שפת הים נחשבת למחיצה רק כאשר החול בשיפוע תלול של תל המתלקט י' טפחים מתוך ד' אמות, אבל בשיפוע שאינו תלול אין הים נחשב למחיצה (משנ"ב ס"ק ק"ח), וכן מבואר בהרבה פוסקים, דלא כמו שמוציאים מדברי המהר"ט, וכמו שהיה העירוב בטבריה. דבר זה נוגע לכמה ערים שעל חוף הים, שקשה לעשות עמודים וחוטאים בחוף, ומ"מ אין להסתמך על הים כי בכל מקומות הרחצה אינו בשיפוע כשר.

ב. אם המקום המשופע אינו בשפת הים, אלא מעט בפנים, אם הוא רחוק י' אמות משאר המחיצות, ודאי שנפסל משום שיש ביניהם פירצה יותר מ' אמות. אבל בשעה"צ כתב שאפילו פחות מ' אמות ג"כ אסור, משום שה' אמות האלו הם "ים", וחז"ל אמרו שיש לים דין כרמלית, וא"כ יש כאן כרמלית בתוך המחיצות, ונאסר כל המקום מדין פרוץ למקום האסור, והחזו"א (ס"י קנ"ו בהשמות לס' ש"ג) חולק שהחסרון משום

שאינו מוקף לדירה. ונפק"מ בזה אם עושים עירוב עם צורת הפתח או מחיצות שנמצאות בתוך המים מעט, שלדעת החזו"א אם מדובר בשפת ים רדודה, הרי האנשים מסתובבים בה לפעמים, וגם ההיקף כולו לדירה, משא"כ לפי המשנ"ב יתכן שיש לקטע הזה דין ים שנאסר מדרבנן, ולא יועילו לו מחיצות.

ג. באופן שיש גשר על שפת הים והנהר, כתב המשנ"ב (ס"ק ק"ח) שמשמע מכמה אחרונים שע"י הגשר מתבטל המחיצה של השיפוע המתלקט, וצריך לעשות צוה"פ בגשר. וכ"כ החזו"א (ס"י ס"ה סק"ס) [דלא כשערי ציון] דהיינו שכיון שהגשר מכסה על הגידוד המתלקט, א"כ הגוד אסיק אינו עולה מעל הגשר, והמחיצה שלמטה מכח השיפוע המתלקט, אינה גודרת למעלה על הגשר, וא"כ הגשר עצמו פרוץ ללא מחיצה, עד שיעשה עליו צורת הפתח. ודין זה יסודי בכמה מקומות, שהמחיצות שלמטה אינן גודרות מעל הגג אלא אם הן ניכרות, כמבואר בגג הבולט בס' שמ"ה סט"ו. ויש בזה נפק"מ בזמנינו גם במקומות שאין נהרות, מ"מ יש גשרים רבים שיוצאים מהעיר, וצריך להקפיד שיהיה בכולם צורת הפתח, ועוד יש להקפיד שהצוה"פ תתחבר למחיצות כשרות, כי לפעמים המעקה בצידי הגשר המיעד לבטיחות לרכבים, אינו גבוה מספיק, או שיש בו רווחים יותר מג' טפחים. ולפ"ז יש נפק"מ היכן מעמידים את הצוה"פ שבגשר, ומצוי שטועים בזה. ואכמ"ל.

סעיף לו. מבוי שציצו אחד ארוך וציצו אחד קצר וכו'. מבואר שאי אפשר להעמיד קורה באלכסון, והטעם משום שאינה עושה היכר בחלק היוצא מן המבוי. אבל גם לגבי פסי חצר, כתב המשנ"ב שאפילו שיעשה שני פסים בשני הקצוות, אינם מועילים לסגור באלכסון אלא רק ישר. ואם אינם מכוונים, אינם כשרים, ואסור לטלטל בחצר אפילו רק עד המקום של הקצרי, כי כשאינם מכוונים אינם כשרים. ועוד מבואר כאן שצריך לדעת לכוון לפי צורת המבוי והחצר, הארוך והקצר, ולא רק לראות שיש קו ישר ביניהם. והנה בבה"ל כתב שמספיק ישר שנראה בעין ישר, והחזו"א (ס"י ע"ב ס"ק י"ב) חולק שצריך ישר במדידה ג"כ. לפ"ז יוצא שכמעט אי אפשר להעמיד שני פסים מכוונים זה כנגד זה. וכתב החזו"א שצריך להעמיד את הפסין באלכסון, שאז נחשב כל משהו ומשהו כפס נוסף, כיון שהוא מוסיף בסתימת המבוי, ואז יהיה זה כנגד זה וכשר. ואח"כ (ס"י ע"ג סק"ט) כתב שיהיה בשיפוע של תל המתלקט. לפ"ז יש בעיה להשתמש למעשה בהיתר של שני פסין, אלא רק בהיתר של פס ד' טפחים מצד אחד, [מלבד ש"י"א שהמנהג לעשות צוה"פ דוקא].

סעיף לא. העמיד לחי באמצע המבוי וכו', אוסרים אלו על אלו. בסעיף זה מבואר דין חלוקת מבוי וחצר, כשרוצים לערב רק חלק מבוי המבוי, ומבואר שלחי לא מועיל להפריד בין שני מקומות, אלא רק שני פסים או פס ד' טפחים, וה"ה צורת הפתח. ולפ"ז בזמנינו כשעושים עירוב לחצי רחוב, כיון שעושים צוה"פ אפשר לחלק.

והנה לקמן (ס"י שצ"ב ס"ה) מבואר לגבי עיר של יחיד, שאין חולקים אותה לחצאין כיון שהורגלו לערב יחד [כעין הדין המוזכר כאן לגבי מבוי אחד]. ושם מבואר ש"י"א שגם כאשר עושים צוה"פ אי אפשר לחלק לאורך אלא רק לרוחב, דהיינו אי אפשר לעשות צורת הפתח לאורך הרחוב שכל צד יהיה עירוב בפנ"ע, כיון שהשימוש הוא אחד בשני הצדדים, ואוסרים אלו על אלו. ויש לעיין אם הדין הזה שייך גם בזמנינו כשמערבים רחוב או שכונה בתוך העיר, ולא את כולה, האם צריך שלא לחלק את הרחוב לאורכי אפילו בצורת הפתח. אמנם אם מחוץ לשכונה ולרחוב אין עירוב כשר, ודאי שאפשר לחלק, כמבואר בשו"ע כאן כשהצינורים לא עירבו, אבל כאשר מדובר בחלוקה בין שני עירובים, האחד יותר מהודר, יש לעיין אם אפשר לחלק לאורך הרחוב. וא"ה יבואר עוד בס' שצ"ב.

סעיף לו. במשנ"ב (ס"ק קנ"ו) כתב שאם כל העיר מוקפת בתל המתלקט, ואח"כ בנו בה בתים, אסור לטלטל בה אפילו שיש לה מחיצות, כיון שלא נעשה לשם הדיורים. והנה במציאות אין דבר כזה, כיון שלכל עיר יש דרך שבה נכנסים לעיר והיא אינה משופעת תל המתלקט, שהרי בני אדם עוברים בה בצורה נוחה. וגם הדרך הזו ברוחב י' אמות. ובהכרח יש פירצה האוסרת שצריך לעשות בה צורת הפתח, וא"כ תמיד השלמת ההיקף המתיר טלטול נעשה ע"י אדם לשם עירוב, ומספיק שעשו י' אמות לשם דירה (כמ"ש בס' שני"ח ס"ב).

אמנם לפעמים יש נפק"מ בעירוב עירוני שמסתמך על צורת הפתח או מחיצות כלשהן, ואח"כ עשו בסמוך לגבול העירוב תל עפר בשיעור המתלקט, והאחראי עזב את הגבול הישן ועבר לסמוך על התל יוצא שהמחיצה האחרונה שמשלימה את היקף העירוב נעשתה למטרה אחרת ולא לדיורים. אמנם אם האחראי היה צריך לעשות איזה צוה"פ להתחבר אל התל, א"כ שוב השלמת ההיקף היא ע"י אדם לשם דיורים, וכשר.

לקראת הקיץ עומדים להתחיל מסגרת שיעורים שבועיים בעירובין הלכה למעשה בליווי שקופיות, לפרטים והרשמה 055-678-3323

לשמיעת השיעורים היומיים במשנה ברורה 03-6171110-1-19
לשיעורים היומיים בשאלות אקטואליות 03-6171111-1-3-3-52

סיפורים מסעירים על אדם שחי ללא שם למען השם "ספר חובה בכל בית"

ניתן להשיג בחניות הספרים, מחיר מיוחד לרגל ההוצאה

מים של שבת

לבקשת רבים נכתוב בקצרה על מהפכת המים המותפלים בארץ.

בירור המציאות שנתחדשה¹

חברת המים הארצית עברה שינוי גדול בשנים האחרונות במקורות המים, וכיום רוב רובם של מי השתיה בארץ (80%) מקורם בסינון והתפלה מהים התיכון (שבלא ההתפלה אינם ראויים לשתיה כלל מחמת מליחותם). לעומת 20% מהכנרת² (שגם הם עוברים תהליך סינון) והאקוופרים (קידוחים ושאבות תת קרקעיות) שעד לפני כמה שנים היו מקור המים היחיד בארץ.

בא"י מותפלים כ-2 מיליון קוב שהם 2,000,000,000 ליטר מים ליום!!!³ ע"י חמישה מפעלים המפוזרים בארץ⁴, ומאוישים בעובדים יהודים 24 שעות ביממה 7 ימים בשבוע רח"ל.

הסינון עצמו איננו אורך יותר משניות ספורות, וממילא מאגרי המים, גדולים ככל שיהיו, אינם מסוגלים לאגור כמות כה עצומה⁵, ולכן המים מוזרמים ישירות למוביל הארצי של חברת מקורות (לשם מגיעים גם המים מהכנרת והקידוחים), ומשם לערים השונות (לדוגמא, באשדוד מקבלים מים בברזים תוך חצי שעה מרגע שנשאבו מים התיכון, ובירושלים תוך כ-4 שעות).

בתוך הערים יש מאגרים מקומיים שעניינם לשבור את לחץ המים הגבוה מידי שמגיע מהמוביל, או לאגור כמות מסוימת של מים גם לצרכי בטחון וגם מטעמי חסכון (ע"י שמעלים את המים למאגר גבוה יש לחץ מים בכל הבתים הנמוכים ממנו ואין צורך להפעיל משאבות כל פעם לפי דרישה) אך מאגרים אלו אינם גדולים דיו להספיק לכל השבת, וכ"ש לא לשבת וי"ט סמוכים וכ"ש כשיוצא סמוך לרה"ש (לדוגמא, המאגר בשכונת רמות בירושלים, שנחשב מאגר גדול יחסית, לפני 20 שנה אמנם הספיק לכל תושבי רמות ליממה שלמה, אך כבר לפני 10 שנים שמענו מהגאון הר' יצחק דרזי שליט"א שמספיק לכל היותר ל 10 שעות, ועתה שוב שמענו מינה שמספיק אולי ל 4 שעות)⁶ בחסדי השם בעיר בני ברק הסדירו את הענין ע"י מאגרים ושאיבה הפועלת על גנרטור. וכן בעיר קריית ספר ע"י מאגרים⁷.

חברת מקורות מפעילה 9 תחנות שאיבה מרכזיות, ועוד כ-3000 מתקנים ברחבי הארץ (מאות תחנות שאיבה, מאות מתקני קידוח ושאיבת מי תהום, מאות חיישנים וכו') הנשלטים כולם מחדרי בקרה המאוישים 24/7 ע"י עובדים יהודים רח"ל. לדאבונו, הפעלת ההתקנים השונים נעשית ידנית (דיגיטלית) ע"י אנשי הבקרה היהודים גם בשבת משום שאינם סומכים על החלטות אוטומטיות של המחשב, וכלשונם – "המחשב לעולם אינו מהווה תחליף לשיקול הדעת האנושי"⁸. (צריך לזכור שבמערכת כ"כ עצומה ומורכבת, טעות קטנה יכולה לעלות מאות אלפי שקלים של נזקים לצידו והוצאות חשמל)

יתירה מזו, דווקא בערב שבת ובמוצאי שבת, ודווקא באזורים של שומרי שבת, נדרשת פעילות מיוחדת של הצוותים האחראים, לפיקוח והגברת זרם המים מחמת העומס הרב, מה שגורם לעובדים יהודים להשאר במשמרת לתוך השבת, וקודם צאתה רח"ל. (משא"כ בשאר השבוע הפעילות די שגרתית)

זאת ועוד, שמשיקולי עלות החשמל, הגם שבימי החול ממלאים את המאגרים אך ורק בלילה כאשר עלות החשמל נמוכה, הנה בשבת קודש ממלאים גם במהלך הלילה וגם במהלך היום כולו רח"ל משום שאז עלות החשמל נמוכה.

לצורך כל הפעילות הנ"ל של חברת מקורות, היא צורכת חשמל בכמות בלתי נתפסת השקולה לשימוש של חצי מיליון משפחות!!! (קרוב ל-10% מכלל החשמל הנצרך בכל הארץ) ובכך היא מהווה צרכן החשמל הגדול ביותר בא"י.

ברוך השם, לכל הנ"ל יש היום פתרון פשוט מאוד של התקנת מיכל מים פרטי המספיק לשבת וי"ט (ואף לג' ימים של ראש השנה). בעיות נוספות שנתחדשו בשנים האחרונות –

1 תודותינו נתונה לקו המידע של הוועדה לענייני אנרגיה בשבת' 907-599-1599 וכן למר"ל של גליון 'לענין הלכה' (ירושלים וקריית ספר) שהביא במספר גליונות מידע בנושא וכן את עדותם של מנחם פריאל (מנהל מפעל ההתפלה שע"י חברת מקורות) וקרלוס פרסיה (מהנדס ראשי בחברת מקורות). כמו כן כל המידע נבדק ואומת מול חברת מקורות.

2 באופן עקרוני, אך למעשה כעת הופסקה כמעט כליל השאיבה מהכנרת מחמת הבעיות שהיתה כמה שנים

3 כ-700 מיליון קוב מים לשנה. כשהיעד הוא להגיע למיליארד קוב בשנה. והדברים בלתי נתפסים למתבונן. שכל תושבי א"י ישתו מי ים מלוחים מותפלים, עד היכן הגיעה הטכנולוגיה של היום. ועובדא הווא ששאלתי לח"ח מורה הוראה לרבים כמסח לפי תומי האם שמע על בעיית המים שנתחדשה, והשיב לי – לא, מהי ? השבתיו שטוענים שהמים מותפלים. מיד הפטיר בידו ובשפתיו – לא מסתבר כלל... שיתפילו כ"כ הרבה מים לשתיה, אולי מתפילים לחקלאות. וחוצ' מזה ירושלים מאז ומתמיד קיבלה מים רק מקידוחים כפי שביצענו בעבר לגבי פסח... ע"כ. ואכן הצדק עמו - הדברים לא מסתברים כלל. אך מה נעשה שהמציאות עולה על כל דמיון...

4 אשדוד, אשקלון, חדרה, פלמחים ושורק. לחלק מהמפעלים יש תחנת כח משלהם לייצור החשמל, המאוישת 24/7 בעובדים יהודים שעושים פעולות ידניות לאספקת החשמל לצורך תהליך הסינון, ומכוחם נעשה הסינון.

5 למשל, ליד א' מהמפעלים שמייצר 350,000 קוב ביום, המאגר ה'ענק' מכיל 'רק' 90,000 קוב. בחשבון פשוט לא יותר מ-6 שעות עד שיהיו מוכרחים להעביר את המים הלאה.

6 אמנם יש לדעת שבירושלים עקרונית אפשר לפתור את הבעיה לפחות שיו"ט לא יוצא סמוך לשבת, שהרי צריכת המים בכל ירושלים ביממה הינה 300,000 קוב, וסך כל המאגרים שבה מסוגלים לאגור 350,000 קוב, ובדואי זכות גדולה תיפול בחלקו של מי שיזכה להסדיר מים לכל תושבי ירושלים ללא חשש חילול שבת.

7 ומכ"מ יש לברר עוד בזה, משום ששמענו ממקור מהימן שבאחת השבתות הופסקה פתאום אספקת המים בכל קרית ספר, אחד התושבים אחז שזה פיקוח נפש והתקשר לחברת המים, והם התקשרו מיד לכוון באזור שנסע ברכבו ופתר את התקלה ידנית. שבועיים או שלושה לאחר"כ, שוב קרתה תקלה כנ"ל, אלא שהפעם היתה תקלה גם בסלולרי של הכוון, כשראו שלא משיגים אותו, יצרו קשר עם חדר בקרה מעליהם, והם בלחיצת כפתור הזרימו מים לכל התושבים... וצע"ע.

8 בפעם היחידה אי פעם ש'העיוז' לתת למחשב לפעול באופן אוטומטי לחלוטין מהר מאוד התחרטו על כך כאשר כל המאגרים באיזור מסוים הוצפו...

בכניסה לשכונות גבוהות מציבים משאבה חשמלית להוספת לחץ מים, השימוש במים בשכונה זאת משפיע באופן ישיר על חיישנים והפעלת משאבות. כמו"כ בכניסה לבנינים גבוהים מציבים משאבה לכל דייר מהקומות העליונות, אשר מופעל לאלתר עם כל פתיחת ברז בבית!⁹ כמו כן בחלק מהערים (כגון אשקלון, טירת הכרמל וקרית ביאליק) מד המים שמוקטן לכל דייר הינו דיגיטלי וכל פתיחת ברז קטנה בבית מיד נרשמת דיגיטלית, וכל מס' שניות משודרת למחשבי חברת המים.¹⁰ למידע נוסף ופתרונות ניתן לפנות למוקד הנ"ל

הנידון ההלכתי

הדברים נכתבו בכונה כמראי מקומות בעלמא¹¹, ואין אנו אלא כמראים באצבע להעיר לב המעיינים.

הנה כבר נשתברו קולמוסים רבים בנידונים ההלכתיים בשימוש בחשמל ומים בשבת כגון - מסייע לדבר עבירה¹², לפני עיוור¹³, חילול השם¹⁴, תחומין¹⁵, מעשה שבת בעצם הבאת המים ע"י המשאבות¹⁶ וכו' וכו'. ולא באנו במאמר זה אלא לעורר **בנושא חדש¹⁷ שנתהווה בשנים האחרונות והוא איסור הנאה ממעשה שבת של מלאכת בורר דאורייתא שנעשתה בגוף המים.** משקל רב יש לשאלה המציאותית האם הפעלת מסנני ההתפלה נעשית באופן אוטומטי לחלוטין או באופן ידני ? דהרי אם נעשה ידנית, לדעת השו"ע (א"ח סי' ה) מעשה שבת¹⁸ אסור בהנאה בשבת בין שנעשה בשוגג ובין במזיד, בין לעצמו בין לאחרים.

ואף לדעת המשנב"ר (שם סק"ז) דבמקום הצורך יש לסמוך על דעת הגר"א שפסק כתוס' וסיעתם דבשוגג מותר גם לו מיד¹⁹, יש לדון לפי מש"כ בס' מאור השבת (ח"א מכתב יז אות ב') דדעת הגרש"א והגר"ש"א דחמין (צ"לנט) לא נחשב צורך לענין זה, כל שיש לו מאכלים אחרים. ולכאורה י"ל דה"ה מים לא חשיבי צורך כיוון שיש פתרון קל כמיכל מים לשבת וכד' שכרוך בהוצאה חד פעמית לא גדולה²⁰.

ועוד דבמומר נסתפק הפרמ"ג (א"ח רעו משב"ז סק"ה ושכה א"א סק"ב) אם הוי כישוראל או כנכרי דחמיר²¹. ור' בקה"י (ח"ב סי' ז') וש"ת שבט הלוי (ח"ג סי' נד אות ב') וחוט השני (ח"ב פ"ב שם עמ' מה אות א') ובמנחת יצחק (ח"ט סי' לט) שנקטו דהוי כנכרי. ואף

9 ועפ"י רוב אין התושבים מודעים לזה כלל. וכפי סיפור לנו אינסטלטור שכאשר עבר דירה, בדק בכניסה לבנין שלו, וגילה שכל הקומות העליונות מחוברות למשאבות הללו, וכן בכל הרחוב ! הוא מיד ביקש רשות מכולם וניתק את המשאבות לכולם (באופן שאפשר להחזיר אם יהיה צורך) והנה זה פלא, לא חסר לאף אחד מהשכנים לחץ כהוא זה (ולא התקנים הקבלן אלא ליתר בטחון אם יחסר לחץ מחברת המים, ויתכן שמחויב להתקין עפ"י חוק או שחברת המים מחייבת אותו)

10 אגב, מעבר לחילול שבת ההמוני הכרוך במד מים כזה, הנה בעשרה החודשים שעברו מאז שהותקנו המדים באשקלון, התגלה פתאום שהם 'מזייפים' במדידה ומעל ל 100,000 נח יתרים נגבו מהצרכנים... (משא"כ במדים הכשרים, ברוך השם כבר הוכיחו את תקינותם ודיוקם)

11 מאהבת הקיצור, הבאנו רק הצדדים שיש לדון בהם האם נאסרו המים. וכח דהיתרא השארנו לת"ח המעיינים ובעלי הוראה (שאין אנו עדיין בכללם). ועוד, שהדברים ארוכים מאוד.

12 ר' שו"ת אול"צ ח"ב עמוד רכט דמפעל של יהודים שמייצרים מוצרים בשבת אסור לקנות מהם ממוצריהם אף לאחר השבת משום שמסייע ביד עובדי עבירה. וע"ע כת"ס סי' י'. וראיתי מי שכתב דנהי נמי דאם מייצרים גם בחול יש לומר כל דפריש, ואפי' כשקונה במפעל והוי קבוע יש להקל בספק דרבנן לקולא, מכ"מ איסור מסייע יש גם בכה"ג דמסתבר מאוד שע"י שימנעו כל שומרי מצוות מלקנות מהם יפסיקו לעבוד בשבת.

13 כידוע שבשבת העובדים מקבלים שכר כפול וזהו פיתוי גדול עבורם רח"ל. ור' תהל"ד א"ח סי' סק"ו דסובר שיש איסור הנאה גם בלפני עיוור. וצ"ע.

14 ז"ל החזו"א (א"ח סי' לח סק"ד) שהעובד בשבת עושה במרד רח"ל והנהנה ממעשיו מעיד ח"ו שאין לבו כואב על חילול השם עכ"ל. ור' עוד בקובץ אגרות (ח"ב סי' סח), ובמנחת שלמה (תנינא ס"ס נד) וכן בקריינא דאיגרתא (סי' קפב) וכן מפורסמת דעת הגרנ"ק והגר"ח ק שליט"א לאסור מדינא (והווי שמוטב שכרוך הפת במפה ולא יטול ידיו במים אלו) ור' שו"ת אול"צ ח"ב פרק מא ה"ד וה"ה.

15 ובפרט לשיטת הראשונים ד"ב מיל הוי תחומין דאורייתא.

16 ר' א"ח שכה סעי' ותקטו סעי'א ובמשנב"ר שם ושם דאף מלאכת הוצאה אוסרת המים ואף לאחרים ואף בדיעבד ואף אם כבר בירך והכניסו לפה. ואף שיכל ליהנות בלא מעשיו כיוון שהיה צריך ללכת עד לשם. ואוסרת בכל מיני תשיש, אף להנאות אחרות וממילא אף בטלטול. ואף למוצש"ק עד בכדי שיהיה שהות לדלות חדשים.

17 ר' בס' הלכות שבת בשבת (ח"ד עמ' רעו) שהביא בשם הגר"ש"א זצ"ל שהתיר בזמנו השימוש במים, אך לא דן בשאלה החדשה של סינון המים מהים בשבת. וכן העיד הרמ"ד לוין שליט"א.

18 וכמבואר שם בהגה דלאו דווקא מבשל וה"ה כ"א משאר מלאכות. וכן פסק בשו"ת רב פעלים (ח"ג א"ח סי' טז). ור' שם בבה"ל בשם החיי אדם, ובורר הרי ודאי הוי מעשה בגוף הדבר וכמבואר להדיא בפרמ"ג ריש שיט דבורר אסור בהנאה אף בדיעבד. ור' ילקו"י (שם עמוד יח' ס"ג) שלדעת השו"ע אין להקל בשוגג בו ביום אף במקום הצורך, שמן הביא דין זה בסתם ולא הזכיר דעת החולקים. ור' חזו"א (א"ח קנ אות כג) והערות הגר"ש"א (סוכה דף ג') דיש מלאכת בורר במים.

19 צע"ק דבבה"ל ריש שיט כ' שאין להחמיר בשוגג בשאר מלאכות בדיעבד, והרי סותר דבריו כאן שלא התיר אלא במקום הצורך. ועוד דלא נזכר בגר"א חילוק בין מבשל לשאר מלאכות. וצ"ע.

20 וממילא סברת המיקלים בחשמל משום דגנרטור ומצברים הוי הפסד מרובה, לא שייכת כאן לכאורה, אלא אם נמצא במקום אחר שמתארך וכד' דאז יותר קשה להקפיד בזה.

21 דבישראל הוא קנס דקנסו רבנן שלא יהנה. משא"כ נכרי חמיר טפי שהוא גזירת חכמים אטו שמא יאמר לו הישראל בשבת לעשות עבורו. ור' משנב"ר (שי"ח סק"ה) תרי טעמי אמאי ישראל קיל טפי, חדא שאמירה לישראל חמירא ולא יבוא לומר לישראל שיעשה עבורו, ועוד שהישראל לא ישמע לו דאין אדם חוטא ולא לו. ויש מי שכתב שבמומר, הגם שהטעם השני לא שייך, מכ"מ יש להקל משום הטעם הראשון, וצ"ע דלכאורה אף הראשון לא שייך, שהרי ידוע שעבור עבודתם בשבת מקבלים שכר כפול ואילו יראי השם לא היו משתמשים במים בשבת לא היו מגיעים כלל לעבודה בשבת ואמאי לא הוי כאמירה לישראל שיעשה עבורו מה ש'ומזין' את המים כל שבת ומשלם עליהם ? שו"ר בס' משא המלך (ח"ב עמ' רלג אות לא) שכתב כדברינו. ור' פרמ"ג א"ח שכה סק"ב דהיכא דשכיח מילתא חמיר טפי ור' עוד לקמן מה שהבאנו מהכת"ס והקה"י ועוד אחרונים.

ד"ר שני!

תשורה מיוחדת למשלוחי מנות!

למלמד, למנהל, לתורם, לאבא,
לבעל ולכל מי שאתם חפצים ביקרו!

חומות מקיבלות • results

הגדה של פסח תורת חיים

הידושים וביאורים, הדרכות וסיפורים
מרשכבה"ג שר התורה ומופת הדור

מזן רבינו חיים קניבסקי שליט"א

לוקטן ונערסו בס"ד ע"י

הרה"ג רבי שלום מאיר ודן שליט"א

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
לרכישה מרוכזת 052-7621770

לצאת משעבוד – להגאול

הגדת מסילות

הגדה יהודית שתרום לך את הסדר

נוסח ההגדה בהגשה מפוארת וברורה במיוחד
מחולקת ומסודרת דבר דבור על אופניו
עם ביאורי אמונה ודרכי העבודה למעשה
בלשון השווה לכל נפש

כתבי הגאון הצדיק
רבי אליעזר גינזבורג זללה"ה
המשגיח דישיבת פוניבז'

ניתן להשיג בחנויות המובחרות או בטל: 053-3152970

הגרש"א (ש"ת מנחת שלמה ח"ב סי' טז אות ד') והגר"ש"א (קובץ תשובות ח"ב סי' כא, וישא יוסף ח"א סי' סט) לא הקלו בזה אלא בשעת הדחק, וכאמור (ר' הע' קדמת) כאן לכאורה לא חשיב אפי' מקום צורך, וא"כ כ"ש דאינו שעת הדחק. ואמנם מפעלי ההתפלה מדווחים²² שכל הפעילות בשבת הינה אוטומטית לחלוטין, ואין התערבות ידנית אלא במקרה של תקלות. אך לכאורה יש לדון שאין להם כלל נאמנות על זה שהרי שבת הותרה אצלם לחלוטין ונזהרים טובא מלעורר התנגדות שומרי השבת. (ובפרט שיש לנו תקדים היסטורי בזה עם חברת החשמל כידוע שבמשך שנים רבות הולכו שולל את העסקנים שהכל נעשה באופן אוטומטי לחלוטין, ולכן רבים מהת"ח שהיום מורים לאיסור, הורו בזמנו להיתר בעקבות הדיווחים הכוזבים²³. עד שיצא המרצע מן השק, שגם בימים אלו ממש בעוונותינו הרבים נעשים פעולות רבות ע"י פועלים יהודים בעיצומה של שבת, עד כדי העמסת פחמים לאש ע"י טרקטור ע"י נהג יהודי²⁴).

ואיך שלא יהיה נראה שמכלל ספק לא נוכל לצאת²⁵, וא"כ לכאורה יש לדון לאסור מדין ספק מעשה שבת דמבואר בכמה מקומות²⁶ דאסור אפי' בדברבנן וכ"ש הכא בדאורייתא.

ועוד דיש לדון דספק במציאות לא חשיב ספק.²⁷ ואף אם היה היכי תימצא לוודא שהכל אוטומטי, סוף סוף מודים הם שתקלות שתוקנו בשבת ויו"ט באופן ידני הם דבר מצוי ושכיח, ועוד שמודים שלפעמים מפעילים את ההתפלה במהלך השבת ידנית משיקולים כספיים. ונמצא שעל כל פנים יש כאן תערובת מים אסורים עם המותרים. וא"כ לכאורה יש לדון לאיסור מדין דבר שיש לו מתירין דלא בטל²⁸ ונאסרה כל התערובת. ולכאורה י"ל דנאסור גם בטלטול כדאשכחן במלאכת הוצאה (א"ח שכה סע"י ותקטו סע"א ובמשנב"ר שם ושם) דנאסורים המים אף להנאות אחרות וממילא אף בטלטול.

וכל מקום שנאסור משום מעשה שבת ע"י יהודים מומרים, ר' בשו"ת כת"ס (א"ח סי' נ') ובקה"י (ח"ב סי' ז') שאוסרים בכה"ג עולמית (אף במוצ"ש ואף אם ימתין בכדי שיעשה) דכיוון דפרנסתם בכך ועושים כן בכל שבת, אין מקום להיתר דלא חיישינן שיאמר לו לעשות עבורו בשבת הבאה, שהרי ודאי ימשיכו במעשיהם. והעתיקהו הכה"ח (שיח אות יב) והאול"צ (שו"ת ח"ב פ"ל ה"א) ואף בשו"ת מחזה אברהם (ח"א סי' מח) ושו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' עט אות טו) ושו"ת הר צבי (ח"א סי' קפ) מסכימים לדבריהם ולא פליגי עליהם אלא אם יש להוסיף ולקנוס גם זרים שלא הוכן עבורם, אבל במי שנעשה עבורו כ"ע מודו דאסור עולמית אף למוצ"ש. וא"כ לפי"ז לכאורה יש לאסור שימוש במים אף למוצ"ש.²⁹

עוד יש לדון דלכאורה לא שייך כאן ההיתר של פיקוח נפש (שיש אמרו בחשמל³⁰) שהרי בתי החולים ואף החולים בבתייהם יכולים לדאוג לפתרון למאגר מים לכמה ימים (כמו שכל העיר בני ברק כולה וכן כל קריית ספר אינם מסתפקים ממי התפלה). ועוד הרי סוף סוף יכולים להתפיל הרבה פחות מים, ויספיק לכל החולים.

ועוד שהרי אפשר להעסיק במפעלי ההתפלה עובדים נכרים, ועל כל כה"ג כ' האג"מ (ח"ד סי' קצו) וז"ל – גם הא אפשר להשיג על יום השבת נכרים שיעשו כל העבודות וכיוון שאינו בעניני הרפואה וההצלה גופייהו, לא שייך זה לזריזות לעשות ע"י ישראל גדולים. עכ"ל.

עוד שמעתי מא' החכמים שליט"א בירושלים, שהביא הדין שמותר לשטוף בשבת דג מלוח ממליחותו אעפ"י שאינו ראוי לאכילה בלא זה (ר' א"ח שיה סע"ד' בבה"ל ד"ה והדחתו) ורצה לומר דשמעינן מינה דהוצאת המליחות מתערובת איננה בכלל מלאכת בורר, וה"ה הכא במים. ולכאורה צ"ע דאינו דומה, דבדג השטיפה אינה מוציאה המליחות אלא משכבתו החיצונית והוא כמקלף, משא"כ הכא המלח מעורב בכל המים ומפרידם זמ"ז והוא בורר ממש. ועוד, דמצינו דגם מי שהקל בשתיה בשבת ממסנן מים ביתי, לא הקל אלא למי שאינו איסטיניס, אבל מי שאינו שותה בל"ז הוא בורר עבורו. וביאר הסברא לחלק דבעלמא הוא ברירה שאינה ניכרת, ולכן יש להתיר למי שאין זה חשוב עבורו, אבל איסטיניס שהברירה חשובה עבורו, וגם

22 אמנם שמענו מא' מהת"ח שליט"א שנכחו בסיוור במפעל ההתפלה, שהגם שהנציגים הרשמיים כל הזמן אמרו פה אחד שהכל אוטומטי. כשתפס בצד את אחד העובדים בסרבלים ושאל אותו, השיבו שודאי יש הפעלות ידניות בשבת.

23 בדידי הוי עובדא, שאחד משכני היקרים נפעם מגילוי כל העובדות שהובאו לעיל, וניגש נרגש לקרוב משפחה שלו שהוא אחד מהבכירים בחברת הגיחון, והלה ביטל בגיחון את הכל, ואמר לו בבטחון מלא – ירושלים מקבלת אך ורק מקידוחים, ואפי' לא טיפה מהתפלה ! מיד חזרתי לברר שוב היטב עם כל המקורות שקיבלתי ושוב קיבלתי תמונה ברורה שירושלים ג"כ מקבלת את רוב המים שלה מהתפלה, חזרתי לשכני היקר והערתי את ליבו שיוודא שוב. ואכן לכשבידור, התגלה שהלה השיב מסברת כרס ולא ידע כלל מניין גיחון מקבלת מים... שוב הווה עובדא במוצ"ש שליט"א ששמע את העובדות הנ"ל ומיד התקשר לאחד הבכירים בחברת מקורות, והלה השיבו דאין חשש כלל, הכל נעשה ע"י המחשב באופן אוטומטי לחלוטין ללא שום התערבות אנושית, ולפי"ז השיב לשואלים דאין כאן איסור. ולדידי הקטן צ"ע אחרי שנכונו ברותחים עם חברת החשמל, היאך נשוב ונאמין להצהרות בעלי אינטרסים ?

24 ועדיין חברת החשמל ממשיכה לנסות להציג כל הזמן מצג שווא שהכל הופך אוטומטי ועל בסיס גז וכד'.

25 אף אם יהיה ראייה שלא מפעילים ידנית, הרי איננו יודעים זאת אלא לאותו שבוע, כידוע שהשינויים והתמורות הטכנולוגיים כל הזמן מולידים מציאות חדשות ואין לנו בקרה אמיתית מה קורה במפעלים מיד שבת ויו"ט.

26 ר' א"ח שכה ס"ו וס"י ובמשנב"ר שם ושם. וכן רעו ס"ב ושם במשנב"ר סקט"ז ובביה"ל בד"ה מחצה על מחצה. וכן במשנב"ר רסא סק"ו.

27 ר' ביצה ד. דמחמירין אפי' בספק דרבנן בדשיל"מ, ואילו במ"ב (שיח סק"ב) התיר בספק מחלוקת הפוסקים בדברבנן. ולכאורה ש"מ דספק שהתירו הוא דווקא ספק אם אסור או לא, אבל אם ברי שאסור אלא שמסתפק במציאות האם קרה באופן האסור, לא חשיב ספק. ור' מג"א סי' שכה סקט"ו.

28 ר' א"ח שכה ס"ז ותצז ס"ג.

29 ושמענו על אנשי מעשה שנשארים מחוברים למיכל המים גם לאחר יציאת השבת עד שיהיו בטוחים שמקבלים מים שנעשו דווקא לאחר צאת השבת. ויל"ע אם הוי מידת חסידות. וצ"ע.

30 כידוע היתר זה אינו פשוט אף בחשמל, דהגם שבהמה שנשחטה לחולה מסוכן מותר לבריא לאכול ממנה אומצא, הנ"מ כשנשחטה בהיתר - עבור חולה מסוכן. אך היכא שנשחטה באיסור - שלא עבור חולה מסוכן, הגם שמותרת לחולה מסוכן משום פיקוח נפש, מכ"מ ודאי אסורה לבריא כיוון שנשחטה באיסור. והנה היום ידועה המציאות בחברת חשמל שלקראת הערב שיש ירידה בצריכת החשמל ורוצים לכבות את הטורבינה הגדולה ולעבור לטורבינה קטנה יותר, קודם מדליקים את הקטנה ואז מעבירים את הצרכנים אליה ורק אח"כ מכבים את הגדולה, ונמצא שהדלקת הקטנה היתה באיסור מטעמי חסכון גרידא ולא משום פיקוח נפש.

הברירה נעשית ע"י כלי אסור. אף הכא לכאורה י"ל דכיוון דנעשה ע"י כלי מיוחד לברירה, הוי בורר גמור, ובודאי שלשתיה לכה"פ כ"ע לא יכולים לשתות מי ים.

עוד יש לדון מצד **תיקון אוכליו**, דסבירא לכמה אחרונים דאסור בשבת הרי הם הפרמ"ג, הלבוש, הנשמת אדם, וכן פסק הבא"ח בשו"ת רב פעלים (ח"א א"ח סי' יח' וח"ב סי' נב). מיהו עיין בה"ל (שיח סע' ד' ד"ה והדחתן) שהאריך לדחות שיטתם. ויש לדון אם לפוסקים כהבא"ח אפשר לסמוך על דחיית הבה"ל.

לסיום, נראה שאף אם מדינא יש על מה לסמוך להתיר, מכ"מ לבני תורה יש לכאורה סיבה אחרת להשתדל להמנע משימוש במים בשבת ממש"כ **המאירי** (מ"ק יב) וז"ל - אעפ"י שהתרנו את הרצועה בכל מה שנאסר בענינים אלו להיות אחרים נהנין בה, **תלמידי חכמים ראוי להם להתרחק מהנאת כל דבר שנעשה בעבירה**, ואין כאן יוהרא אלא סלסול ונקיות הדעת.

הערה אישית – עד כאן ליקטנו הדברים בקצירת האומר ומקופיא לעורר לב המעיינים. אמנם לענ"ד (הבטילה לפני החכמים שליט"א) התעוררתי לחשוב שאילו הייתי עומד לפני רכישה חד פעמית של תפילין, והיו לפני שני זוגות, א' ביוקר וא' בחינם, הזוג היקר ודאי כשר, ואילו על הזוג בחינם היה את כל הנידונים הנ"ל (או אפי' חציים) אינני חושב שהיה לי צד שאלה איזה לקחת...
(רצוני לומר שאע"פ שיתכן שא"א לחייב מדינא את הציבור, שמא לא כולם יעמדו בזה. מכ"מ לכאורה ודאי יש לברך ולעודד את אלו שכן משתדלים בזה)

הפתרון המעשי³¹

לשימוש במים בשבת ללא שום חשש חילול שבת

ברוך השם אכשר דרא והיום יש פתרון פשוט, ללא הוצאות שוטפות למעט הוצאה חד פעמית ראשונית, להתקין מיכל מים של שבת על הגג.

המיכל אינו מצריך תשתית מים חדשה, אלא משתמש במערכת המים הקיימת ממילא בין הדירה לבין הבוילר שעל הגג (בדירות שאין להם בוילר על הגג, ישנה עלות חד פעמית נוספת של כמה מאות שקלים למשך צינור לגג)
בערב שבת או יו"ט מנתקים את אספקת המים מחברת המים בברז הראשי של הדירה, ומקבלים מים מהמיכל שעל הגג. ובמוצ"ש או בראשון מחזירים את אספקת המים והמיכל מתמלא אוטומטית.
כמו כן, כיום יש מיכלים המגיעים בצבע לבן, דבר אשר מפחית את עוצמת חימום המים ע"י השמש.

הערה חשובה – כיום, לדאוננו הרב, רוב ככל חברות הפלסטיק בארץ מחללות שבת. ולכן ראוי להשיג מיכל מתוצרת גוים שאין בו חשש חילול שבת קודש רח"ל.

ע"מ לדעת איזה **גודל מיכל** אתם צריכים, יש להכפיל את מס' בני הבית הנמצאים בשבת (כולל אורחים וכד') ב **50 ליטר**³². למשל משפחה של 5 נפשות צריכה 250 ליטר ליממה. וא"כ מספיק לה מיכל של 500 ליטר. וכן יספיק להם הנ"ל גם כשיו"ט סמוך לשבת וצריכים לשני יממות. ואילו לרה"ש הסמוך לשבת שיוצא ג' יממות³³ צריכים 750 ליטר, דהיינו מיכל של 1000 ליטר.
לבתי כנסת אפשר לחבר בתחילה חלק מהברזים וביה"כ, ואם הציבור מעוניין לחבר עוד. החשבון הוא כ-20 ליטר למתפלל ליממה. למשל בית כנסת של 50 מתפללים שמחבר את כל הצנרת למיכל, צריך מיכל של 1000 ליטר ליממה, שני מיכלים של 1000 ליטר³⁴ ליו"ט הסמוך לשבת, ושני מיכלים של 1500 ליטר לרה"ש ג' ימים.

שוחחנו עם הרב ויא שליט"א והורה לנו שאין **חשש תולעים במיכל**, ומה שהיה בעיות עם זה היה רק כשהשאירו את המיכל פתוח. ומכ"מ ראוי לעשות בדיקה פעם בשנה למלא קנקני זכוכית במים ולהתבונן על רקע כהה, אם רואים נקודות, להסתכל עליהם עם זכוכית מגדלת X10 משום שפעמים שזה סתם לכלוך במים. (אם נמצאה נגיעות, יש לשטוף את המיכל עם אקונומיקה, ושוב לשטוף היטב עם מים)

לגבי הנחת משקל כה רב על הגג, הנה לכאורה אינו מיועד למשקלים כאלה מבחינת חישובים הנדסיים, ומאיךד הא חזיון שנהגו בזה שנים רבות ללא חשש. ומכ"מ האחריות היא אישית על כל אחד ואין אנחנו לוקחים אחריות כמוכן. ובודאי שבבניה קלה, גגות רעפים וכד' יש יותר להזהר ולהתייעץ עם מהנדס.

לגבי **חוזק זרם המים**, יש להקפיד על מתקין שיש לו **נסיון עם מיכלים בדווקא**, משום שאם משתמשים בחלקים לא נכונים גורם ללחץ מים נמוך, ולעיתים אף לכך שהמים יופסקו אעפ"י שיש עוד חצי מיכל מלא. כמו"כ כידוע בקומה עליונה הסמוכה למיכל, לעיתים זרם המים חלש, נכון להיום אין לזה פתרון ידוע.

למידע נוסף והכוונה ניתן לפנות לחברת 'מעין השבת'

המשווקת מיכלי שבת במחיר מוזל בכל הארץ - 02-6447181

31 הדברים להלן הועתקו מקונטרס מידע שיצא בנושא ברשות מהמו"ל.

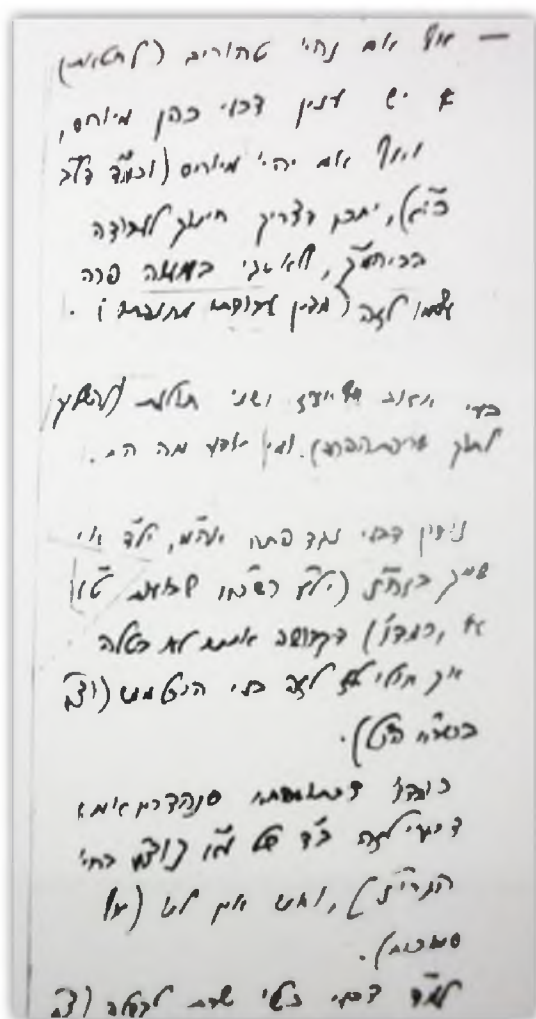
32 כך הוא ממוצע השימוש של אדם. ילדים קטנים אמנם שותים פחות ממבוגרים, אך מאידך משתמשים יותר בביה"כ. וכל שימוש כזה צורך בין 5 ל 9 ליטר. מלבד הנטלה שנפחה כליטר.

33 הפעמים הבאות בה'תשפ"ה וה'תשפ"ח.

34 עדיף ממיכל אחד של 2000 גם מבחינת עלות וגם לחלק את המשקל על הגג.

למה לא עושים פרה אדומה בזמן הזה?

בעת השתתפותו בחתונה בוגשל הציג בפניו ת"ח שליט"א שאלה מפיי הכתב, 'מדוע אין פרה אדומה נעשית בזמן הזה, הרי אין עבודתה בהר הבית אלא בהר המשחה, ומשום טומאת מת כבר מבואר בפ"ג דפריה שישנה אפשרות לעשות פרה אדומה אף כשאין אדם טהור ע"י כלים שאינם מקבלים טומאה'. ומכיון שהתזמורת הרעישה ביקשו לכתוב השאלה על נייר, והתשובה גם ניתנה בכתב, וכך התיישב והשיב במהירות על פתק מזדמן:

- אף אם נהי' טהורים (לחטאת)
- יש ענין דבעי כהן מיוחס,
- ואף אם יהי' מיוחס (וכמ"ד דל"ב כ"ג),
- יתכן דצריך חינוך לעבודה בביהמ"ק, ולא
- סגי במעשה פרה עצמו לזה (מדין עבודתו מחנכתו).
- בעי אזוב ועץ ארז ושני תולעת (להשליך לתוך שריפת הפרה), ומי יודע מה הם.
- נידון דבעי נגד פתח אה"מ, ויל"ד אי שייך בזה"ז (ויל"ע רשב"א שבועות ט"ו א', כמדו'), דקדושה אמנם לא בטלה אך אולי לזה בעי היכל ממש (וצ"ע ברשב"א הנ"ל).
- כמדו' דבתוספתא סנהדרין¹ איתא דבעי לזה ב"ד של ע"א [וצ"ע בחי' הגרי"ז], ואנו אין לנו (אף סמוכים).
- למ"ד דבעי כלי שרת לקבלה [צ"ע בתו"י ריש יומא] ל"ש.
- כל זה ל"ע וכ' מקופי' בבי הלולא.
- דין בגדי כהונה² דבעו נמי חינוך דו"ק להנ"ל.
- רחיצת יו"ר, יל"ע סוג' דזבחים כ' ב'.

1 פ"ג ב'.

2 ומיהו מדברי רש"י חולין ל' א' ד"ה זבח, ועטפו וכו', אין נראה כן דהא איכא ריבוי בגדים (ועי' זבחים י"ט א' לענין שלא במקום בגדים), ורש"י שם אזיל לטעמיה בב"ב ט' ב', ולתוס' ושאר קמאי י"ל דסגי בנגיעה, ומיהו י"ל דסוגי' שם בחולין כמ"ד דכשרה בזר, וצ"ת, ועי' חזו"א פרה ח' ג'.